

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στη Μεσόγειο»

Θέμα Διπλωματικής:

**«Εφαρμογή των αρχών της οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών στην Ανατολική
Μεσόγειο: Προτάσεις και Προοπτικές»**

Διπλωματική εργασία της Αγγελικής-Ολυμπίας Χριστοφιλέα (ΑΜ:4332021034)

Επιβλέπων Καθηγητής: **κος Ιωάννης Στριμπής**

Μέλη Επιτροπής

- 1. κος Σωτήρης Ντάλης**
- 2. κος Ιωάννης Σεϊμένης**

ΡΟΔΟΣ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022

“ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ.
Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναμαι να αντιμετωπίσω σε περίπτωση που η εργασία μου αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ιδρύματος.”

Περίληψη

Κύριος στόχος της εργασίας είναι μέσω της ιστορικής διαδρομής, μελετώντας τις Συμβάσεις για το Δίκαιο της Θάλασσας, αλλά και των αποφάσεων των αρμόδιων οργάνων να δούμε πως εφαρμόστηκαν οι αρχές οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών, είτε αυτές είναι συμβατικές, είτε εθιμικές σε κράτη που έχουν οριοθετήσει και πως εφαρμόζονται ή μπορούν να εφαρμοστούν στα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου. Μιας περιοχής ιδιαίτερος δύσκολη αφού αφενός πρόκειται για κράτη που ανήκουν σε διαφορετικές ηπείρους, κουλτούρες και θρησκείες, αλλά επιπλέον επειδή πρόκειται για κράτη που έχουν χρόνια αντιπαλότητα και σύγκρουση συμφερόντων. Με μια Τουρκία να εμφανίζεται ως παράγοντας αποσταθεροποίησης στην περιοχή, αφού προσπαθεί διακαώς να επιδείξει την ισχύ της και να καθιερωθεί ως μια παγκόσμια και όχι περιφερειακή δύναμη που εγκλωβίζεται στα περιορισμένα σύνορα της Συνθήκης της Λωζάννης.

Προκειμένου να καταστεί σαφές το περιεχόμενο της παρούσας διατριβής, είναι απαραίτητο να περιγραφούν ορισμένες βασικές θεωρίες, ορισμοί, έννοιες και θεσμοί στον τομέα της θάλασσας, παρέχοντας τη δυνατότητα σε όλους τους αναγνώστες από όλα τα πεδία να κατανοήσουν ακριβώς τι αντικατοπτρίζουν οι θαλάσσιες περιοχές και τα νομικά καθεστώτα που τις πλαισιώνουν και τις τοποθετούν στη θάλασσα ατζέντα. Ενώ γίνεται ευρεία χρήση χαρτών, οι οποίοι αποτυπώνουν τις λέξεις σε εικόνες, καθιστώντας την κατανόηση τόσο του ίδιου του κειμένου, αλλά και των συμφωνιών ευκολότερη και κατανοητότερη. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι αυτή της έρευνας μέσω της μελέτης νομικών κειμένων και Συμβάσεων, βιβλίων διεθνούς δικαίου και δικαίου της θάλασσας, επιστημονικών άρθρων για θέματα ενέργειας και οριοθέτησης και επιπλέον χρησιμοποιήθηκαν ως πηγές επίσημες ιστοσελίδες οργανισμών και άρθρα ελληνικών και ξένων εφημερίδων.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα κάνουμε μια σύντομη ιστορική αναδρομή στη δημιουργία του πλαισίου εκείνου που ονομάζεται Δίκαιο της Θάλασσας και θα δούμε πως από το έθιμο φτάσαμε στην υπογραφή της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας το 1982. Στη συνέχεια θα αναλύσουμε τις θαλάσσιες ζώνες που αναφέρονται στην παραπάνω Σύμβαση, αναλύοντας περισσότερο στο τρίτο κεφάλαιο την υφαλοκρηπίδα, την οικονομική αποκλειστική ζώνη αλλά και τη σημασία της ύπαρξης των νησιών και των δικαιωμάτων τους στις παραπάνω ζώνες. Στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στις αρχές και μεθόδους οριοθέτησης, σε αυτούς που υποστηρίζουν τη

μέση γραμμή/ίση απόσταση και σε αυτούς που υποστηρίζουν την ευθυδικία και τις επεικειές λύσεις, ενώ θα παρουσιασθούν κάποιες σημαντικές υποθέσεις κρατών και οι αποφάσεις των δικαστηρίων στα οποία προσέφυγαν για οριοθέτηση. Στο πέμπτο και μεγαλύτερο κεφάλαιο, το οποίο αναφέρεται στην Ανατολική Μεσόγειο θα γίνει μια αναφορά στα κράτη αυτής, κάποια από τα οποία έχουν προβεί σε συμφωνίες οριοθέτησης, ενώ κάποια έχουν οριοθετήσει μονομερώς. Θα εστιάσουμε στις προσπάθειες που έχουν κάνει προκειμένου να προασπίσουν τα δικαιώματά τους, τα οποία στις περισσότερες περιπτώσεις είναι οικονομικής φύσεως, αφού πρόκειται για μια περιοχή πλούσια σε υδρογονάνθρακες. Ενώ δεν θα μπορούσα να μην αναφερθώ στη στάση και συμπεριφορά της Τουρκίας, μιας χώρας που προσπαθεί να αλλάξει τη γεωγραφία, αποκτώντας σύνορα με κράτη που δεν έχει.

Σε κάθε κεφάλαιο καταλήγουμε σε κάποια συμπεράσματα, ενώ οι προτάσεις και οι προοπτικές για την εφαρμογή των αρχών οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο αναφέρονται τόσο στο 5^ο κεφάλαιο με τη μελέτη της στάσης κάθε κράτους, όσο και στο τελευταίο κεφάλαιο που είναι και η κατακλείδα της παρούσης εργασίας.

Λέξεις κλειδιά: Ανατολική Μεσόγειος, Δίκαιο της Θάλασσας, θαλάσσιες ζώνες, οριοθέτηση, Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας

Abstract

The main objective of this postgraduate work is through the historical path, studying the Conventions on the Law of the Sea, but also the decisions of the competent bodies to see how the principles of demarcation of maritime zones were applied, whether they are contractual or customary in states that have demarcated and how applied or can be applied in the Eastern Mediterranean States. A particularly difficult region, since on the one hand it concerns states that belong to different continents, cultures and religions, but also because it concerns states that have chronic rivalry and conflict of interests. With a Turkey emerging as a destabilizing factor in the region, since it is fervently trying to demonstrate its power and establish itself as a global and not a regional power trapped within the limited borders of the Treaty of Lausanne.

In order to make the content of this thesis clear, it is necessary to outline some basic theories, definitions, concepts and institutions in the field of the sea, enabling all readers from all fields to understand exactly what marine areas and legal regimes that frame them and place them on the maritime agenda. While maps are widely used, which capture the words in pictures, making the understanding of both the text itself and the agreements easier and more understandable. The methodology followed is that of research through the study of legal texts and Conventions, books on international law and law of the sea, scientific articles on energy and demarcation issues, and in addition official websites of organizations and articles from Greek and foreign newspapers were used as sources.

In the first chapter we will make a brief historical review of the creation of the framework of what is called the Law of the Sea and we will see how from custom we got to the signing of the UN Convention on the Law of the Sea in 1982. Then we will analyze the sea zones mentioned in the above Convention, analyzing more in the third chapter the continental shelf, the economic exclusive zone but also the importance of the existence of the islands and their rights in the above zones. In the fourth chapter we will refer to the principles and methods of demarcation, to those who support the middle line/equal distance and to those who support equity and lenient solutions, while some state cases and the decisions of the courts they appealed to for demarcation will be presented. In the fifth and longest chapter, which refers to the Eastern Mediterranean a reference will be made to its states, some of which have entered into delimitation agreements, while some

have demarcated unilaterally. We will focus on the efforts they have made to defend their rights, which in most cases are of an economic nature, since this is an area rich in hydrocarbons. While I couldn't help but refer to the attitude and behavior of Turkey, a country that is trying to change the geography, acquiring borders with states that they do not have.

In each chapter we come to some conclusions, while the proposals and perspectives for the application of the principles of demarcation of maritime zones in the Eastern Mediterranean are mentioned both in the 5th chapter with the study of the attitude of each state, and in the last chapter which is also the conclusion of the present work.

Keywords: Eastern Mediterranean, Law of the Sea, maritime zones, delimitation, UN Convention on the Law of the Sea

Συντομογραφίες-Συντομεύσεις-Λατινικοί όροι

DOALOS:	Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea
EASTMED:	Eastern Mediterranean pipeline
FIR:	Flight Information Region
UNCLOS:	United Nations Convention on the Law of the Sea
AZ:	Αιγιαλίτιδα Ζώνη
AΘ:	Ανοικτή Θάλασσα
ΑΟΖ:	Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη
Γ. Γ.:	Γενικός Γραμματέας
ΓΒ:	Γραμμή Βάσης
ΔΔ:	Διεθνές Δίκαιο
ΔΔΘ:	Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας
ΔΔΧ:	Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης
ΔΘ:	Δίκαιο της Θάλασσας
ΕΕ:	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΥ:	Εσωτερικά Ύδατα
ΗΕ:	Ηνωμένα Έθνη
ΗΠΑ:	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΟΗΕ:	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΖ:	Συνορεύουσα Ζώνη
ΣΗΕΔΘ:	Σύμβαση Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982
ΥΦ:	Υφαλοκρηπίδα
ΧΘ:	Χωρική Θάλασσα
ΧΥ:	Χωρικά Ύδατα
Opinion juris:	Πεποίθηση δικαίου, συνείδηση δικαίου
Mutandis mutandis:	Τηρουμένων των αναλογιών
Res communis usus:	Κοινόχρηστο πράγμα
Ipsa facto:	Αυτοδικαίως
Ab initio:	Εξ αρχής
Casus belli:	Αιτία πολέμου

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	3
Abstract	5
Συνοτομογραφίες-Συνοτομεύσεις-Λατινικοί όροι	7
Ευχαριστίες	11
Εισαγωγή.....	12
Κεφάλαιο 1^ο: Το Δίκαιο της Θάλασσας στην πάροδο του χρόνου	14
1.1 Εισαγωγή.....	14
1.2 Το Άγραφο Εθιμικό Δίκαιο.....	14
1.3 Οι πρώτες προσπάθειες για ένα κωδικοποιημένο γραπτό Δίκαιο	15
1.4 Η III ^η Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας.....	17
Κεφάλαιο 2^ο: Οι Θαλάσσιες Ζώνες.....	20
2.1 Εισαγωγή.....	20
2.2 Οι Γραμμές Βάσης.....	20
2.3 Τα Εσωτερικά Ύδατα	21
2.4 Η Αιγιαλίτιδα Ζώνη/Χωρική Θάλασσα/Χωρικά Ύδατα	21
2.5 Η Συνορεύουσα Ζώνη	22

2.6 Η Ανοικτή Θάλασσα.....	23
2.7 Ο Διεθνής Βυθός –«Περιοχή».....	24
Κεφάλαιο 3^ο: Η «Ανακάλυψη» της Υφαλοκρηπίδας-η «Εφεύρεση» της ΑΟΖ και η Σημασία των Νησιών	26
3.1 Εισαγωγή.....	26
3.2 Περί ΥΦ	26
3.2.1 Γεωλογική ή Νομική ΥΦ;.....	26
3.2.2 Ο Γεωλογικός Ορισμός.....	27
3.2.3 Ο Νομικός Ορισμός	27
3.3 Περί ΑΟΖ	29
3.3.1 Ζώνες Αλιείας: Αυθαίρετες ή νόμιμες;	29
3.3.2 Η Εμφάνιση του Θεσμού της ΑΟΖ	30
3.4 Ομοιότητες και Διαφορές ΥΦ και ΑΟΖ.....	32
3.5 Η Σημασία των Νησιών	32
Κεφάλαιο 4^ο: Η Οριοθέτηση Θαλασσιών Ζωνών Μεταξύ Κρατών	36
4.1 Εισαγωγή.....	36
4.2 Η αρχή της ίσης απόστασης/Μέσης Γραμμής και οι «ειδικές περιστάσεις».....	38
4.3 Η αρχή της Ευθυδικίας/επιείκειας και οι δίκαιες/επιεικείς λύσεις.....	39
4.4 Υποθέσεις Οριοθέτησης.....	40

Κεφάλαιο 5^ο: Οι συμφωνίες και οι προσπάθειες οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο	45
5.1 Εισαγωγή.....	45
5.2 Οι συμφωνίες της Κύπρου και της γύρω περιοχής και οι παρεμβάσεις της Τουρκίας..	46
5.2.1 Η Συμφωνία της Κύπρου με την Αίγυπτο	48
5.2.2 Η Συμφωνία της Κύπρου με τον Λίβανο	50
5.2.3 Η Συμφωνία της Κύπρου με το Ισραήλ.....	52
5.2.4 Οι σχέσεις με τη Συρία	56
5.2.5 Συρία-Λίβανος-Ισραήλ.....	57
5.3 Κύπρος-Ελλάδα.....	58
5.4 Η περίπτωση της Ελλάδας και της Τουρκίας: ένας αγώνας δρόμου	60
5.4.1 Οι σχέσεις των δυο κρατών-Σύντομο ιστορικό.....	60
5.4.2 Το νομικό πλαίσιο της Ελλάδας	66
5.4.3 Η οριοθέτηση ΥΦ Ελλάδας-Ιταλίας	68
5.4.4 Οι προσπάθειες με την Αλβανία.....	70
5.4.5 Ο ρόλος της Λιβύης-Η υπογραφή του τουρκολιβυκού Μνημονίου.....	72
5.4.6 Η Συμφωνία Ελλάδας-Αιγύπτου.....	75
Επίλογος: Προτάσεις και Προοπτικές	79
Βιβλιογραφία.....	84

Ευχαριστίες

Καταρχάς επιθυμώ να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές μου γι' αυτό το συναρπαστικό γνωστικό ταξίδι, όπως επίσης και τους συμφοιτητές μου για την ανταλλαγή απόψεων και ιδεών. Ιδιαίτερη μνεία θα ήθελα να κάνω στον κ. Ιωάννη Στριμπή, Επίκουρο καθηγητή Διεθνών Θεσμών, επιβλέποντα Καθηγητή της Διατριβής μου, ο οποίος υπήρξε μια αστείρευτη πηγή έμπνευσης και γνώσης.

Ολοκληρώνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τόσο τον σύζυγό μου όσο και τα παιδιά μου, που στάθηκαν πλάι μου με υπομονή, κατανόηση και αμέριστη συμπαράσταση σε αυτό το ταξίδι μου, ευελπιστώντας να τους μεταλαμπάδευσα την όρεξη για γνώση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους, ανεξαρτήτως σε ποια ηλικία βρίσκονται.

Εισαγωγή

Από αρχαιοτάτων χρόνων οι ρυθμίσεις που αφορούσαν τη θάλασσα, βασίζονταν στις απαιτήσεις-ανάγκες των ανθρώπων που την υπηρετούσαν και βιοποριζόντουσαν από αυτήν, ενώ η σπουδαιότητα της ως μέσο ευημερίας και προόδου των λαών, είναι αδιαμφισβήτητη. Από τα π.Χ χρόνια έως και σήμερα η φράση του Περικλή «Μέγα γάρ τὸ τῆς Θαλάσσης Κράτος» ουδέποτε έχασε την αίγλη και τη σημασία της. Η θάλασσα έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πορεία του κόσμου, τόσο με σημαντικές μάχες και πολέμους να κερδίζονται από αυτούς που είχαν τη θαλάσσια υπεροχή, αλλά και όντας δίοδος επικοινωνίας και κόμβος διασύνδεσης διαφορετικών πολιτισμών, θρησκειών και απόψεων.

Το κύριο πρόβλημα του διεθνούς δικαίου εξ ανέκαθεν ήταν η έλλειψη ρυθμίσεων και κωδικοποίησης. Η διαμόρφωσή του πραγματοποιήθηκε σταδιακά και αργά, ενώ ακόμα και σήμερα οι ανοικτές επιταγές του Διεθνούς Δικαίου στη Θάλασσα, αφήνουν περιθώρια που οδηγούν τα κράτη σε συγκρούσεις και να πράττουν κατά το δοκούν. Αποκορύφωμα όλων των προσπαθειών της Κοινωνίας για έναν κοινό οδηγό, ήταν η υπογραφή το 1982 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Ακόμα και αυτή όμως δεν αναφέρει ρητά τον τρόπο χάραξης μιας γραμμής στο θαλάσσιο χάρτη, αλλά αναφέρεται σε αυτόν διφορούμενα με μια αόριστη σε πολλές περιπτώσεις γλώσσα, γεγονός που οδηγεί πολλές φορές σε σύγχυση. Σημαντικό ρόλο παίζουν τα διεθνή δικαστικά όργανα, όπως το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης και το Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας (στο Αμβούργο), καθώς και τα *ad hoc* διαιτητικά δικαστήρια, τα οποία με τις αποφάσεις τους συμβάλλουν στην περαιτέρω ερμηνεία και την αποκρυστάλλωση των διατάξεων της Σύμβασης του 1982, παράγοντας διεθνή νομολογία και νομικό υπόβαθρο.

Η Μεσόγειος γενικότερα αποτελεί μια ημίκλειστη θάλασσα¹ και βρέχει 20 κράτη της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής. Η Ανατολική Μεσόγειος ειδικότερα είναι μια ιδιαίτερα

¹ Σύμφωνα με το Άρθρο 122 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982) *ως ημίκλειστη θάλασσα ορίζεται η θάλασσα που περιβάλλεται από δυο ή περισσότερα κράτη και συνδέεται με άλλη θάλασσα ή με*

σημαντική περιοχή στην ευρύτερη Μεσόγειο. Κοιτάζοντας τον γεωγραφικό χάρτη μπορούμε να αντιληφθούμε τις ιδιαιτερότητες της, ιδιαιτέρως των κρατών που βρέχονται από αυτή. Τα όρια της Ανατολικής Λεκάνης ορίζονται Βορειοανατολικά από τη γραμμή που ενώνει το Kum Kale (26° 11'Α) και το Ακρωτήριο Έλλη που αποτελεί τη δυτική είσοδο των Δαρδανελλίων, Νοτιανατολικά από την είσοδο της Διώρυγας του Σουέζ και Ανατολικά από τις ακτές της Συρίας και της Παλαιστίνης².

Οι ανακαλύψεις της τελευταίας 20ετίας στα θαλάσσια οικόπεδα της Ανατολικής Μεσογείου άλλαξαν εντελώς το γεωπολιτικό και ενεργειακό προφίλ της, μετατρέποντάς την σε μια διπλωματική σκακιέρα σύγκρισης ισχύος και δύναμης. Τα βασικότερα κράτη τα οποία βρέχονται από την θάλασσα της Ανατολικής Μεσογείου και τα οποία θα απασχολήσουν την παρούσα μελέτη είναι η Ελλάδα, η Κύπρος, το Ισραήλ, η Λιβύη, ο Λίβανος, η Αίγυπτος, η Συρία και η Τουρκία, τα οποία λαμβάνοντας υπόψη τα οικονομικά και πολιτικά τους συμφέροντα, προσπάθησαν να οριοθετήσουν τις θαλάσσιες ζώνες τους, η οριοθέτηση των οποίων είναι πολύπλοκη τόσο πολιτικά όσο και νομικά.

Πρόκειται για κράτη που επί το πλείστο είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τη θάλασσα, είτε ιστορικά είτε εμπορικά και εξαρτώνται οικονομικά από αυτή. Η ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου έχει αποτελέσει σημείο πολλαπλών τριβών, που οφείλονται αφενός στη διεθνή πολιτικοστρατιωτική συγκυρία και σε οικονομικές προσδοκίες των κρατών που έχουν πρόσβαση σε αυτή είτε ακόμη και κρατών που επιθυμούν να αποκτήσουν πρόσβαση αφετέρου. Έχει αποδειχτεί ότι κανένα κράτος δεν θα δεχτεί έκπτωση της επηρείας του στη θάλασσα, αντιθέτως σε πολλές περιπτώσεις συμβαίνει το αντίθετο, να επιδιώκουν και διεκδικούν μεγαλύτερη από ότι τους αναλογεί βάσει Διεθνούς Δικαίου. Δεν πρέπει να λησμονείται επίσης η επέμβαση εξωτερικών δρώντων που κάνουν την εμφάνισή τους, προκειμένου να καρπωθούν τη μερίδα του λέοντος.

ωκεανό με μια στενή λωρίδα ή που αποτελείται εξ ολοκλήρου ή κατ'εξοχήν από τις αιγιαλίτιδες ζώνες και τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες δύο ή περισσότερων κρατών.

² International Hydrographic Organization (IHO): "Limits of Oceans and Seas, Special Publication No 28, 3rd Edition 1953". Διαθέσιμο: <https://epic.awi.de/id/eprint/29772/1/IHO1953a.pdf>.

Κεφάλαιο 1^ο: Το Δίκαιο της Θάλασσας στην πάροδο του χρόνου

1.1 Εισαγωγή

Η εξέλιξη του Δικαίου της Θάλασσας, καθώς και οι κανόνες που θεσπίστηκαν με την πάροδο του χρόνου και το πλαισιώνουν, αποτελούν το πρώτο το οποίο οφείλει κανείς να μελετήσει πριν αναφερθεί σε αυτό. Μόνο μελετώντας την ιστορική πορεία της δημιουργίας του, μπορούμε να το κατανοήσουμε και να αποκτήσουμε την ατομική γνώση που απαιτείται. Μέσω τριών φάσεων εξελίσσεται και διαμορφώνεται. Η πρώτη διακρίνεται για τη διαμόρφωση των εθιμικών αρχών, η δεύτερη για τις πρώτες προσπάθειες κωδικοποίησης και γραπτής αποτύπωσης των κανόνων και η τρίτη και τελευταία που φτάνει μέχρι και τις ημέρες μας, αναφέρεται στη ριζική αναθεώρηση του συμβατικού δικαίου της θάλασσας με την υπογραφή της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας το 1982 (ΣΗΕΔΘ) στην οποία στηρίζονται οι αποφάσεις των δικαστικών οργάνων.

1.2 Το Άγραφο Εθιμικό Δίκαιο

Από τα π.Χ. χρόνια το έθιμο ήταν αυτό στο οποίο στηριζόταν το άγραφο Δίκαιο της Θάλασσας (ΔΘ), είναι αυτό που συνιστά την πιο πρωτογενή μορφή δικαίου. Οι εθιμικές αρχές ήταν αυτές που συγκρατούσαν τον άνθρωπο από το να κατακτήσει όλο τον θαλάσσιο κόσμο (Σιούσιουρας, 2015, σ. 342). Μια από τις σημαντικότερες εθιμικές αρχές ήταν αυτή της ελευθερίας των θαλασσών, ελευθερία άμεση συνυφασμένη με την ελευθερία του εμπορίου και η οποία άρχισε να περιορίζεται με την πτώση των Ρωμαίων, ενώ μεγάλα θαλάσσια τμήματα άρχισαν να διεκδικούνται πριν ακόμα τον Μεσαίωνα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Αγγλία που αυτοπροσδιορίστηκε ως ιδιοκτήτης της Βόρειας Θάλασσας και υπεύθυνη για να δίνει άδειες για αλιεία ή η Ισπανία και η Πορτογαλία που είχαν αξιώσεις και διεκδικήσεις στον Ειρηνικό και Ινδικό Ωκεανό, ιδίως μετά την ανακάλυψη του νέου κόσμου. Τον 17ο αιώνα εμφανίζεται το σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο (ΔΔ), το οποίο έχει ως σκοπό να ρυθμίσει τους κανόνες που θα διέπουν τις δυο θαλάσσιες ζώνες που εμφανίστηκαν τότε, ήτοι η αιγιαλίτιδα ζώνη (ΑΖ) και η ανοικτή θάλασσα (ΑΘ) (Ρούκουνας, 2006, σ. 82).

Με την ανάδυση των μεγάλων ναυτικών κρατών λοιπόν και της αντίστοιχης τεχνολογίας από αυτά, η ελευθερία των θαλασσών (μια ελευθερία που εξαπλωνόταν σχεδόν σε όλη τη θάλασσα)

μετατράπηκε σε ελευθερία της ΑΘ, μιας θαλάσσιας περιοχής αφενός μικρότερη, αφού τα κράτη πλέον είχαν ζώνες στις οποίες ασκούσαν κρατική κυριαρχία [χωρικά ύδατα (ΧΥ)]. Ενώ παράλληλα με το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης έγινε μια προσπάθεια παντρέματος της ελευθερίας της θάλασσας με την κρατική κυριαρχία, όπου το παράκτιο κράτος παραχωρεί κάποια δικαιώματα στην ΑΖ του, σε μια βάση αμοιβαιότητας. Γεγονός που ενισχύει τον εθιμικό χαρακτήρα της αρχής της αβλαβούς διέλευσης. Σε αυτή την πρώτη φάση λοιπόν του ΔΘ, μέσω των πρακτικών των μεγάλων ναυτικών δυνάμεων, γεννήθηκαν οι πρώτες εθιμικές αρχές, οι οποίες συνοψίζονται: στην αρχή της ελευθερίας των θαλασσών (και περισσότερο στην ΑΘ), στην αρχή της απόλυτης κυριαρχίας των κρατών εντός της ΑΖ τους και στην αρχή της αβλαβούς διέλευσης από την ΑΖ των παράκτιων κρατών.

Η δημιουργία εθιμικών κανόνων δικαίου στηρίζεται στο μεγάλο αριθμό των κρατών που τους εφαρμόζουν και στις επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές δια μέσου του χρόνου, ενώ η άρνηση τους από έναν μεγάλο αριθμό κρατών, αντίστοιχα, μπορεί να οδηγήσει στην απαλοιφή του από το Εθιμικό Δίκαιο. Η έλλειψη όμως της ρητής έκφρασης των εθιμικών κανόνων, καθώς και η απουσία ενός κοινού γραπτού κώδικα, αποτελούσε το μεγάλο πρόβλημα του ΔΘ, αφού μπορεί αφενός κάποιοι κανόνες να είχαν γίνει σιωπηρά αποδεκτοί και να είχαν αποκρυσταλλωθεί, αλλά δεν είχαν ισχυρή νομική ισχύ και τίθενται πολλές φορές μέχρι και σήμερα προς αμφισβήτηση.

1.3 Οι πρώτες προσπάθειες για ένα κωδικοποιημένο γραπτό Δίκαιο

Οι προσπάθειες της διεθνούς Κοινότητας να καταγράψει και τυποποιήσει τους κανόνες και τις αρχές του ΔΘ, οδήγησαν στο κωδικοποιημένο/γραπτό Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας (ΔΔΘ). Το εύρος των ΧΥ και των αρμοδιοτήτων του παράκτιου κράτους σε αυτά, δίχασε και συντέλεσε στη σύλληψη της ιδέας για την πραγματοποίηση μιας διεθνούς συνδιάσκεψης το 1930, η οποία θα κωδικοποιούσε τους υπόψη εθιμικούς κανόνες. Η Συνδιάσκεψη η οποία διήρκησε έναν μήνα (13 Μαρτίου έως 13 Απριλίου 1930), δεν οδήγησε σε ικανοποιητικά αποτελέσματα, αφού δεν κατέστη δυνατή συμφωνία για το εύρος της ΑΖ. Συμφωνία που δεν καρποφόρησε ούτε τότε, αλλά ούτε και για τα επόμενα πενήντα χρόνια.

Στη συνέχεια το 1958 (Φεβρουάριο έως Απρίλιο) με τη συμμετοχή 86 κρατών έλαβε χώρα από τη Διεθνή Κοινότητα στη Γενεύη, η Πρώτη Συνδιάσκεψη των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας. Από την υπόψη Συνδιάσκεψη υιοθετήθηκαν τέσσερις διεθνείς συμβάσεις, ήτοι:

- Η Σύμβαση για την αιγιαλίτιδα ζώνη (ΑΖ) και τη συνορεύουσα ζώνη (ΣΖ), που επικυρώθηκε από 52 κράτη και τέθηκε σε ισχύ στις 10 Σεπτεμβρίου 1964.
- Η Σύμβαση για την ανοικτή θάλασσα (ΑΘ)³, που επικυρώθηκε από 63 κράτη και τέθηκε σε ισχύ στις 30 Σεπτεμβρίου 1962.
- Η Σύμβαση για την υφαλοκρηπίδα (ΥΦ) (εφεξής: Σύμβαση της Γενεύης περί ΥΦ του 1958), που επικυρώθηκε από 58 κράτη και τέθηκε σε ισχύ στις 20 Μαρτίου 1966.
- Η Σύμβαση για την Αλιεία και τη Διατήρηση (προστασία) Ζώντων Πόρων της Ανοικτής Θάλασσας⁴, που επικυρώθηκε από 39 κράτη και τέθηκε σε ισχύ στις 20 Μαρτίου 1966.

Αυτή η Πρώτη Συνδιάσκεψη λοιπόν, αποτέλεσε το πρώτο ουσιαστικό βήμα κωδικοποίησης του εθιμικού δικαίου, κάνοντας χρήση κοινώς αποδεκτών κανόνων ακόμα και σε τομείς που μέχρι τότε δεν είχαν τεθεί στο τραπέζι της συζήτησης. Ενώ οι τέσσερις Συμβάσεις συντέλεσαν στην πρόοδο του Διεθνούς Δικαίου. Συμβάσεις, οι οποίες παρά τις αρχικές προσδοκίες, δεν έτυχαν ευρείας αποδοχής και δεν επικυρώθηκαν από μεγάλο αριθμό κρατών⁵. Τα αντικείμενα συζητήσεων της Συνδιάσκεψης ήταν καιρικά και σημαντικά, ενώ αδιαμφισβήτητα το κείμενο της Σύμβασης περί ΥΦ, αποτέλεσε ένα προοδευτικό κείμενο για την εποχή.

Το 1960 πραγματοποιήθηκε και η Δεύτερη Συνδιάσκεψη των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας με τη συμμετοχή ογδόντα οχτώ κρατών, η οποία προσδοκούσε τόσο στην επίτευξη

³ Στο προοίμιό της αναφέρεται ότι η υπόψη Σύμβαση διατυπώνει εθιμικούς κανόνες, άρα ίσχυε έναντι πάντων (τόσο αυτών που την είχαν επικυρώσει αλλά και όλων των υπολοίπων).

⁴ Σύμβαση που εξαρχής θεωρήθηκε μη επιτυχής.

⁵ Η Ελλάδα έχει επικυρώσει μόνο τη Σύμβαση περί ΥΦ (1972) με το ΝΔ 1182 (ΦΕΚ 111Α΄) και αυτή λόγω των τουρκικών αμφισβητήσεων για δικαίωμα της Ελλάδας σε ΥΦ στο Αιγαίο, αμφισβητήσεις που τέθηκαν τη δεκαετία του 70.

συμφωνίας για το εύρος των ΧΥ, συμφωνία που δεν επετεύχθη ούτε τότε, αλλά και εξέφραζε την ανάγκη των παράκτιων κρατών να εκμεταλλευτούν μέσω των νέων τεχνολογικών δυνατοτήτων που δημιουργούνταν σταδιακά μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τους θαλάσσιους πόρους.

1.4 Η III^η Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας

Στη συνέχεια, τόσο οι άκαρπες προηγούμενες προσπάθειες, αλλά και οι ριζικές αλλαγές του διεθνούς περιβάλλοντος, καθιστούσαν επιτακτική την πραγματοποίηση και μιας επιπλέον Συνδιάσκεψης. Από τη μια η από-αποικιοποίηση των χωρών του «Τρίτου Κόσμου», πρόσθεσε στο παγκόσμιο στερέωμα έναν μεγάλο αριθμό υποανάπτυκτων και αναπτυσσόμενων κρατών, τα οποία προσπαθούσαν να βρουν τη θέση τους και τα δικαιώματά τους, ενώ από την άλλη οι διαφορές και οι αποκλίνουσες απόψεις, δεν θα αργούσαν να δημιουργήσουν συγκρούσεις μεγάλης κλίμακας μεταξύ των κρατών παγκοσμίως. Το 1973 λοιπόν, ένας νέος κύκλος συζητήσεων και προσπαθειών ξεκίνησε⁶, σηματοδοτώντας την έναρξη της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας. Η υπόψη Συνδιάσκεψη που διήρκησε σχεδόν μια δεκαετία⁷ (Δεκέμβριος 1973 έως Απρίλιος 1982) και στην οποία συμμετείχαν 157 κράτη⁸, οδήγησε στην υπογραφή στο Montego Bay της Jamaica της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΣΗΕΔΘ), διεθνώς γνωστή ως United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS)⁹ που τέθηκε σε ισχύ στις 16 Νοεμβρίου 1994¹⁰. Η ΣΗΕΔΘ συμπληρώθηκε αργότερα με την «Συμφωνία για την Εφαρμογή του Μέρους XI της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας της 10ης Δεκεμβρίου 1982»

⁶ Οι θεματικές της οποίας είχαν συμφωνηθεί το 1969 σε συνέδριο στη Μάλτα, με πρωτοβουλία του πρέσβη της.

⁷ Εντεκα Σύνοδοι έλαβαν χώρα συνολικά μέχρι την υπογραφή της ΣΗΕΔΘ.

⁸ Τα περισσότερα εκ των οποίων προέρχονταν από τον «Τρίτο Κόσμο».

⁹ United Nations Convention on the Law of the Sea (1982), Διαθέσιμο όλο το κείμενο της Σύμβασης στο: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf.

¹⁰ Τέθηκε σε ισχύ 12 χρόνια αργότερα, επειδή έπρεπε πρώτα να επικυρωθεί από 60 χώρες και μετά από ένα έτος να έχει έναρξη ισχύς (άρθρο 308 παρ.1).

(«Agreement on Part XI»)¹¹ (29 Ιουλίου 1994) και την «UN Fish Stocks Agreement» (4 Αυγ 1995) που υπεγράφησαν στη Νέα Υόρκη. Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της ΣΗΕΔΘ¹², μέχρι τις 13 Μαΐου 2022, 168 κράτη έχουν επικυρώσει/αποδεχθεί την ΣΗΕΔΘ, 151 την Agreement on Part XI (τέθηκε σε ισχύ 2 χρόνια μετά την υπογραφή της) και 92 την UN Fish Stocks Agreement (τέθηκε σε ισχύ στις 11 Δεκεμβρίου 2001). Η Ελλάδα επικύρωσε τη ΣΗΕΔΘ με το Ν. 2321/1995 (ΦΕΚ Α΄136), αλλά και τις δυο επόμενες Συμφωνίες¹³.

Ο μεγάλος αριθμός τόσο των κρατών που συμμετείχαν, αλλά όσο και των οργανισμών και οργανώσεων (κυβερνητικών και μη), έδωσε τη δυνατότητα να ακουστούν όλες οι απόψεις (παράκτιων/περίκλειστων, ανεπτυγμένων/αναπτυσσομένων κρατών κλπ) και να ληφθούν υπόψη τα συμφέροντα όλων, η Σύμβαση αντανάκλα την *opinion juris* όλων των κρατών κατά την υιοθέτησή της (Ροζάκης, 2013, σ. 66). Όπως είναι φυσικό οι συμμαχίες κατείχαν περιοπτη θέση, είτε ήταν μόνιμες είτε εξυπηρετούσαν συγκεκριμένα συμφέροντα, *like-minded* συμμαχίες γεωγραφικών συμφερόντων ή του ίδιου αντικειμένου. Χαρακτηριστική είναι η συμμαχία των υπό ανάπτυξη κρατών ή των μεγάλων ναυτικών δυνάμεων, καθώς και των περικλειστων, τα οποία προσπάθησαν να εξασφαλίσουν πρόσβαση στη θάλασσα μέσω των γειτονικών τους κρατών (διαμετακομιστικά κράτη). Ενώ δεν έλειψαν και οι συγκρούσεις των συμφερόντων μεταξύ κρατών μιας συμμαχίας¹⁴. Το κείμενο της ΣΗΕΔΘ τέθηκε ως ενιαίο κείμενο και όχι ως τμήματα, από τα οποία μπορούσε μια χώρα να επιλέξει ποια θα αποδεχτεί. Ο λόγος ήταν να μην γίνει επιλεκτική επιλογή των κανόνων του δικαίου της θάλασσας, αλλά συνολική αποδοχή αυτών από τις χώρες που θα την επικύρωναν. Για τον λόγο αυτό καταψηφίστηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ), την Τουρκία, τη Βενεζουέλα και το Ισραήλ. Η αθρόα συμμετοχή σε αυτή, ενισχύει τον εθιμικό της χαρακτήρα

¹¹ Προεξάρχουσα της υπόψη συμφωνίας ήταν οι ΗΠΑ, οι οποίες ουδέποτε και την υπέγραψαν, όπως και τη ΣΗΕΔΘ. Το υπόψη μέρος εμπεριείχε τις ρυθμίσεις για την εκμετάλλευση του βυθού των θαλασσών εκτός ορίων της εθνικής κυριαρχίας.

¹² Oceans and Law of the Sea, United Nations, Ανακτήθηκε από:

https://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm.

¹³ Νόμος 2321/1995 - ΦΕΚ 136/Α/23-6-1995. Ανακτήθηκε από:

<https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-sunthekeis/nomos-2321-1995-phk-136-a-23-6-1995.html>.

¹⁴ Περίκλειστα κράτη συμμάχησαν με «γεωγραφικώς μειονεκτούντα» κράτη, τα οποία πολλές φορές ήταν και τα διαμετακομιστικά κράτη των πρώτων, άρα τα συμφέροντα συγκρούονταν.

κάνοντάς τη να ισχύει κατ' ουσίαν έναντι πάντων, είτε επειδή διαμορφώνει διεθνείς εθμικούς κανόνες δικαίου είτε επειδή πλέον παράγει γενικώς παραδεδεγμένους κανόνες του ΔΔ, οι οποίοι κατά την ίδια την κανονιστική ιδιοσυστασία τους, ισχύουν έναντι πάντων (Παυλόπουλος, 2021, σ. 26). Στη ΣΗΕΔΘ περιέχονται διατάξεις εθμικού χαρακτήρα που ίσχυαν και πριν την υπογραφή της (ΑΖ, ελευθερία ΑΘ κλπ), ενώ προκειμένου να υπάρξουν συμβιβαστικές λύσεις, εμφανίστηκαν και νέοι θεσμοί του ΔΘ [αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ), πλους διέλευσης, περιοχή διεθνούς βυθού κλπ]. Η ΣΗΕΔΘ ενσωμάτωσε στο κείμενό της κανόνες ΔΔ που είχαν αναγνωρισθεί από τα κράτη ως γενικό δίκαιο (οι τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης που αποτέλεσαν σημείο αναφοράς για το ΔΘ επί μια 25ετία), ενώ αποτελεί αναμφίβολα τη βασική πηγή κανόνων του σύγχρονου δικαίου της θάλασσας η οποία συμπληρώνεται από διεθνείς πολυμερείς ή διμερείς συμβάσεις, καθώς και από τους κανονισμούς που υιοθετούν οι καθ' ύλην αρμόδιοι διεθνείς οργανισμοί.

Όλες οι Συνθήκες είναι υποχρεωτικές για τα κράτη-μέλη που τις επικυρώνουν και ενέχουν δεσμευτικό χαρακτήρα, ενώ οι κανόνες εθμικού δικαίου από τη στιγμή που θα διαπιστωθούν ισχύουν έναντι πάντων, ενισχύονται δε με την επανάληψή τους. Σε πολλές περιπτώσεις οι εθμικοί κανόνες συμβιώνουν με τους συμβατικούς και βρίσκονται σε άμεση αλληλεξάρτηση. Τόσο το διεθνές εθμικό δίκαιο, όσο οι διεθνής συνθήκες και συμφωνίες, αλλά και οι γενικές αρχές δικαίου που έχουν αναγνωρισθεί από τα έθνη, χρησιμοποιούνται ως πηγές του διεθνούς δικαίου στις οποίες στηρίζονται τα δικαστήρια τα οποία εκδικάζουν υποθέσεις σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο (άρθρο 38 του καταστατικού του Διεθνές Δικαστηρίου των ΗΕ)¹⁵ και οι αποφάσεις των οποίων αποτελούν βοηθητικά μέσα για τον καθορισμό κανόνων δικαίου και οριοθετήσεων θαλασσιών ζωνών μεταξύ κρατών.

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε ότι η ΣΗΕΔΘ δεν δεσμεύει τα κράτη που δεν την έχουν επικυρώσει με συμβατικό τρόπο, αλλά με εθμικό. Αφού οι κανόνες της και το περιεχόμενό της αποτελούν γενικό εθμικό δίκαιο που δεσμεύει το σύνολο των κρατών. Όπως θα δούμε και στη συνέχεια κράτη τα οποία δεν την επικύρωσαν ή και ακόμα την καταψήφισαν, χρησιμοποίησαν τους κανόνες της προκειμένου να οριοθετήσουν με άλλα κράτη ή να ανακηρύξουν θαλάσσιες ζώνες, σύμφωνα με τα εύρη που ορίζονται σε αυτή.

¹⁵ Ανακτήθηκε από την επίσημη ιστοσελίδα των ΗΕ: <https://unric.org/el/>.

Κεφάλαιο 2^ο: Οι Θαλάσσιες Ζώνες

2.1 Εισαγωγή

Στη ΣΗΕΔΘ διατυπώνονται και αναφέρονται οι εξής θαλάσσιες ζώνες-έννοιες (Εικόνα Ι): Τα Εσωτερικά Ύδατα (ΕΥ), η Χωρική Θάλασσα (ΧΘ) ή Αιγιαλίτιδα Ζώνη (ΑΖ) ή Χωρικά Ύδατα (ΧΥ), η Συνορεύουσα Ζώνη (ΣΖ), η Ανοικτή Θάλασσα (ΑΘ), η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ), η Υφαλοκρηπίδα (ΥΦ), η Περιοχή Διεθνούς Βυθού και η Αρχαιολογική Ζώνη (καθεστώς προστασίας των πολιτικών αγαθών του βυθού). Όλες οι παραπάνω ζώνες-έννοιες είναι η καθεμία ξεχωριστή και εξίσου σημαντική για ένα κράτος. Σε άλλες έχει κυριαρχία (όπως στα ΕΥ και στην ΑΖ), σε άλλες δικαιοδοσία (όπως στη ΣΖ), ενώ σε άλλες ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα (όπως στην ΑΟΖ και την ΥΦ). Στη συνέχεια θα αναφερθούμε σε κάθε μια από αυτές ξεχωριστά και θα αναφερθούμε και στην ιστορική τους διαδρομή δια μέσου του χρόνου, αφού μέσα σε ένα αιώνα οι δυο θαλάσσιες ζώνες για τις οποίες γινόταν αναφορά από αρχαίων χρόνων, τετραπλασιάστηκαν, φανερώνοντας την δίψα των κρατών για επεκτατισμό των αρμοδιοτήτων στη θάλασσα.

2.2 Οι Γραμμές Βάσης

Κρίνεται σκόπιμο πριν τις θαλάσσιες ζώνες να γίνει μια σύντομη αναφορά στις Γραμμές Βάσεως (ΓΒ), οι οποίες αποτελούν τον «κοινό παρανομαστή» (Τσάλτας & Κλάδη-Ευσταθοπούλου, 2003, σ. 169) που απαιτείται για τον προσδιορισμό τόσο του εύρους της ΑΖ, αλλά και των υπολοίπων θαλασσιών ζωνών στη συνέχεια. ΓΒ ονομάζεται η φυσική ή νοητή γραμμή από την οποία μετράται το εύρος της ΑΖ. Το εσωτερικό της όριο καθορίζεται από την πλευρά του αιγιαλού με συγκεκριμένα σημεία.

Στη ΣΗΕΔΘ προβλέπονται τρεις κατηγορίες ΓΒ. Οι φυσικές/κανονικές γραμμές βάσεως που κατά βάση είναι οι φυσικές ακτογραμμές, οι ευθείες γραμμές, οι οποίες χαράσσονται όταν συντρέχουν συγκεκριμένοι λόγοι γεωγραφικών ιδιομορφιών (ακτές που παρουσιάζουν ιδιόμορφους σχηματισμούς με εσοχές, αριθμός νησιών που βρίσκονται πλησίον της ακτής) και οι ευθείες αρχιπελαγικές γραμμές. Η Ελλάδα βάση του ΑΝ 230/1936 χρησιμοποιούσε τη φυσική/κανονική ΓΒ σε όλη την επικράτειά της. Με το ΠΔ 107/2020 (Α'258) όμως, προέβη στο κλείσιμο κόλπων και τη χάραξη ευθειών ΓΒ στην περιοχή του Ιονίου και των Ιονίων Νήσων μέχρι το Ακρωτήριο

Ταίναρο, σύμφωνα με τις οποίες οριοθέτησε ΑΟΖ με τη γειτονική Ιταλία. Ενώ από τη μεριά του Αιγαίου παραμένουν οι φυσικές/κανονικές ΓΒ.

2.3 Τα Εσωτερικά Ύδατα

Σύμφωνα με το άρθρο 8 (1) της ΣΗΕΔΘ Εσωτερικά Ύδατα (ΕΥ) είναι τα ύδατα εκείνα που βρίσκονται «εντεύθεν» της ΓΒ της ΑΖ¹⁶. Το καθεστώς τους διέπεται από το εσωτερικό δίκαιο των παράκτιων κρατών, αλλά και ειδικών συμβάσεων¹⁷, ενώ επί αυτών το παράκτιο κράτος έχει πλήρη κυριαρχία, χωρίς τα άλλα κράτη να απολαμβάνουν κανένα δικαίωμα (λ.χ. αβλαβή διέλευση).

2.4 Η Αιγιαλίτιδα Ζώνη/Χωρική Θάλασσα/Χωρικά Ύδατα

Η ΑΖ για την οποία έλαβαν χώρα διεθνής Συνδιασκέψεις και αμέτρητες συζητήσεις, αποτέλεσε και αποτελεί το μήλο της έριδος για δεκάδες κράτη, αφού συμπεριλαμβάνεται στον σκληρό πυρήνα των διαπραγματεύσεων κάθε κράτους, όντας η θαλάσσια ζώνη που εκτείνεται πέραν της ξηράς και των εσωτερικών υδάτων, επί της οποίας το παράκτιο κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία, παρέχοντας όμως το δικαίωμα αβλαβούς διελεύσεως και πλους διελεύσεως (άρθρα 37 έως 44 ΣΗΕΔΘ)¹⁸. Πλέον της θαλάσσιας περιοχής της ΑΖ, το παράκτιο κράτος επεκτείνει την κυριαρχία του τόσο στον υπερκείμενο εναέριο χώρο αυτής, όσο και στο έδαφος και το υπέδαφος του βυθού. Η οριοθέτησή της εξαρτάται από το κράτος και διεξάγεται μονομερώς από αυτό, σύμφωνα πάντα με το διεθνές δίκαιο.

Το πλάτος της ως τις πρώτες δεκαετίες του προηγούμενου αιώνα εκτεινόταν στα τρία ν.μ.¹⁹, ενώ οι προσπάθειες καθιέρωσης ενός ενιαίου πλάτους για όλα τα κράτη απέτυχαν παταγωδώς και

¹⁶ Τα λιμάνια, οι όρμοι, οι εκβολές ποταμών και οι λεγόμενοι ιστορικοί κόλποι χαρακτηρίζονται ως εσωτερικά ύδατα.

¹⁷ Λ.χ. η Σύμβαση και το καταστατικό της Γενεύης του 1923 *περί του διεθνούς καθεστώτος των λιμένων*.

¹⁸ Ο όρος αποτελεί μια καινοτομία με σκοπό να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη ελευθερία κίνησης της ναυσιπλοΐας και αφορά τον διάπλου των Στενών Διεθνούς Ναυσιπλοΐας (άρθρα 34 έως 45 της ΣΗΕΔΘ).

¹⁹ Έκταση η οποία υποστηριζόταν ότι ισοδυναμούσε με την εμβέλεια των πυροβόλων, καθώς η εξουσία της ξηράς στη θάλασσα, συνέχιζε να ισχύει εκεί που έφταναν οι βολές των πυροβόλων.

το 1930 αλλά και στις δυο πρώτες Συνδιασκέψεις των Η.Ε (1958-1960). Σύμφωνα με το άρθρο 3 της ΣΗΕΔΘ: *«Κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να καθορίσει το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης του μέχρι σημείου που δεν υπερβαίνει 12 ναυτικά μίλια που μετριοούνται από γραμμές βάσεως καθορισμένες σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση»*. Λίγα είναι τα κράτη τα οποία δεν έχουν υιοθετήσει ΑΖ στα 12 ν.μ., ενώ στη Μεσόγειο μόνο η Ελλάδα και η Τουρκία, οι οποίες από τη μεριά του Αιγαίου έχουν ΑΖ στα 6 ν.μ., καθώς και το Ισραήλ που έχει 6 ν.μ., ενώ του Λίβανου παραμένει αδιευκρίνιστο. Η μέτρησή της λοιπόν αρχίζει από ορισμένα σημεία που συγκροτούν τις ΓΒ που θα αναλυθούν στη συνέχεια. Για τα εξωτερικά της όρια όμως το παράκτιο κράτος πρέπει να επιλέξει μια από τις τρεις μεθόδους χάραξης, οι οποίες αναφέρθηκαν από το ΔΔΧ στην υπόθεση Αλιείας μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας και Νορβηγίας (1951). Η πρώτη μέθοδος είναι η παράλληλη χάραξη (ευδοκιμεί στις περιπτώσεις που οι ακτές είναι ευθύγραμμες). Η δεύτερη αναφέρεται στην πολυγωνική μέθοδο, όπου χαράσσονται ευθείες γραμμές παράλληλες προς τις ΓΒ που ενώνουν ακρωτήρια (εγκυμονεί ο κίνδυνος αυθαιρεσίας ως προς την ανοικτή θάλασσα). Ενώ η Τρίτη μέθοδος είναι αυτή του ημικυκλίου, όπου με ένα διαβήτη υπό κλίμακα σχηματίζεται η έκταση που αντιστοιχεί στο πλάτος της ΑΖ. Κάθε κράτος μπορεί να επιλέξει αυτή που αρμόζει κατά περίπτωση ή και να κάνει συνδυασμό αυτών, σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου.

2.5 Η Συνορεύουσα Ζώνη

Η Συνορεύουσα Ζώνη (ΣΖ) αποτελεί μέρος της ΑΘ και είναι συνεχιζόμενη από την ΑΖ, εκτός αν έχει υιοθετηθεί ΑΟΖ όπου τότε αποτελεί τμήμα της. Επί αυτής το κράτος ασκεί συγκεκριμένες αρμοδιότητες. Άρθρο 33 (1982): *«έλεγχος για την πρόληψη και την καταστολή παραβιάσεων της τελωνειακής, φορολογικής, μεταναστευτικής, υγειονομικής νομοθεσίας του που έλαβαν χώρα ή επρόκειτο να λάβουν χώρα στον έδαφός του ή στην αιγιαλίτιδα ζώνη του»*. Το πλάτος της μαζί με αυτό της ΑΖ δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 24 ν.μ., δηλαδή κράτος που έχει θεσπίσει ΑΖ 6 ν.μ. έχει το δικαίωμα να κηρύξει ΣΖ μέχρι 18 ν.μ. Η συγκεκριμένη ζώνη δημιουργήθηκε τον 18^ο αιώνα για να αποκρυσταλλώσει διάφορα θέματα, όπως τα τελωνειακά, αφού το εύρος της ΑΖ δεν είχε ξεκαθαρίσει και τα κράτη αναζητούσαν όλο και μεγαλύτερες ζώνες δικαιοδοσίας. Χρησιμοποιήθηκε δε ευρέως από τις ΗΠΑ στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, την περίοδο της ποτοαπαγόρευσης (Ιωάννου & Στρατή, 2013, σ. 90). Ως θεσμός αναφέρθηκε στη Συνδιάσκεψη της Χάγης το 1930, κατά την οποία τα κράτη υποστήριζαν τον έλεγχο επί αυτής και όχι της δικαιοδοσίας. Στην Πρώτη Συνδιάσκεψη συμφωνήθηκε το μέγιστο εύρος των 12 ν.μ. και ενώ στη

Τρίτη συζητήθηκε μέχρι και η κατάργησή της, συμφωνήθηκε το μέγιστο εύρος των 24 ν.μ., μετρημένο από τις ΓΒ που μετράται η ΑΖ. Το κράτος που την κηρύττει, καθορίζει τα δικαιώματά του επί αυτής με εσωτερική πράξη, ενώ δεν υποχρεούται να υποβάλλει χάρτες και συντεταγμένες στη Γενική Γραμματεία του ΟΗΕ, όπως με άλλες ζώνες που θα δούμε παρακάτω. Όσον αφορά την οριοθέτησή της ενώ στη Σύμβαση της Γενεύης περί ΥΦ του 1958 αναφερόταν η αρχή της μέσης γραμμής/ίσης απόστασης, όπως και για την ΑΖ, στη ΣΗΕΔΘ δεν καθορίζεται, δημιουργώντας απορίες και ερμηνευτικές δυσλειτουργίες με πολλούς θεωρητικούς του ΔΘ να αναφέρουν ότι η άμεση σύνδεσή της με την ΑΖ δικαιολογεί την *mutandis mutandis* εφαρμογή των διατάξεων της τελευταίας και στην ΣΖ. Στη Μεσόγειο, μέχρι σήμερα μόνο η Αλγερία, η Συρία, η Κύπρος, η Αίγυπτος, η Ιταλία, η Γαλλία, η Μάλτα, το Μονακό, το Μαρόκο, η Ισπανία και η Τυνησία έχουν κηρύξει ΣΖ, ενώ η Ελλάδα όχι.

2.6 Η Ανοικτή Θάλασσα: η αδικημένη στην πάροδο των αιώνων

Με την κατάρρευση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και τη δημιουργία μεγάλων ναυτικών κρατών και πόλεων η αρχή της ελευθερίας των θαλασσών άρχισε να περιορίζεται²⁰ (Ρούκουνας, 2021, σ. 284). Η νομική της φύση δεν δύναται να διευκρινιστεί από τα συμβατικά κείμενα, ενώ χρησιμοποιώντας τα ρωμαϊκά αποφθέγματα η ΑΘ αποτελεί πράγμα κοινής χρήσης (*res communis usus*). Η αρχή που δίοπε την αλιεία τους τελευταίους τέσσερις αιώνες ήταν ότι όλοι οι φυσικοί πόροι που ευρίσκονται εντός της ΑΖ και των ΕΥ ανήκουν αποκλειστικά στο παράκτιο κράτος, εκτός αν έχει συμφωνηθεί αλλιώς με διακρατική συμφωνία. Ενώ οι φυσικοί πόροι που ευρίσκονται στην ΑΘ είναι δυνατόν να εκμεταλλευτούν από οποιονδήποτε. Μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, όποια περιοχή δεν άνηκε στην ΑΖ ενός κράτους, ήταν ΑΘ. Παρόλο που η κλασική της έννοια δεν άλλαξε με την πάροδο του χρόνου, με την εμφάνιση όλο και περισσότερων ζωνών (με πιο πρόσφατη αυτή της ΑΟΖ), οι θαλάσσιες περιοχές που την αποτελούσαν περιορίστηκαν. Στη Σύμβαση για την ΑΘ του 1958 αναφέρεται χαρακτηριστικά ο εθιμικός της ρόλος στο ΔΔ. Σύμφωνα με τη ΣΗΕΔΘ στην ΑΘ όλα τα κράτη (παράκτια και περικόκιστα) έχουν το δικαίωμα της ναυσιπλοΐας, της ελεύθερης υπέρπτησης, την ελευθερία τοποθέτησεως υποβρυχίων καλωδίων και

²⁰ Η Βενετία διεκδίκησε πλήρη έλεγχο στην Αδριατική, η Αγγλία στη Βόρειο Θάλασσα κ.α., η Σουηδία στη Βαλτική, η Δανία και η Νορβηγία σε θαλάσσιες περιοχές του Βορρά.

σωληναγωγών (υπό ειδικές ρυθμίσεις που προβλέπονται στο Κεφάλαιο περί ΥΦ), της ελευθερίας της αλιείας (υπό όρους) και της ελευθερίας της επιστημονικής έρευνας. Ενώ δεν υιοθετήθηκε συγκεκριμένος ορισμός της, παρά καθορίστηκαν οι σχετικές ρυθμίσεις και το πεδίο εφαρμογής αυτών²¹. Αναφορικά με την ελευθερία ναυσιπλοΐας, η ΑΘ ξεκινάει μετά την ΕΥ, ενώ όσο αφορά την έρευνα, την εκμετάλλευση, την αλιεία (κλπ) ξεκινάει μετά την ΑΟΖ.

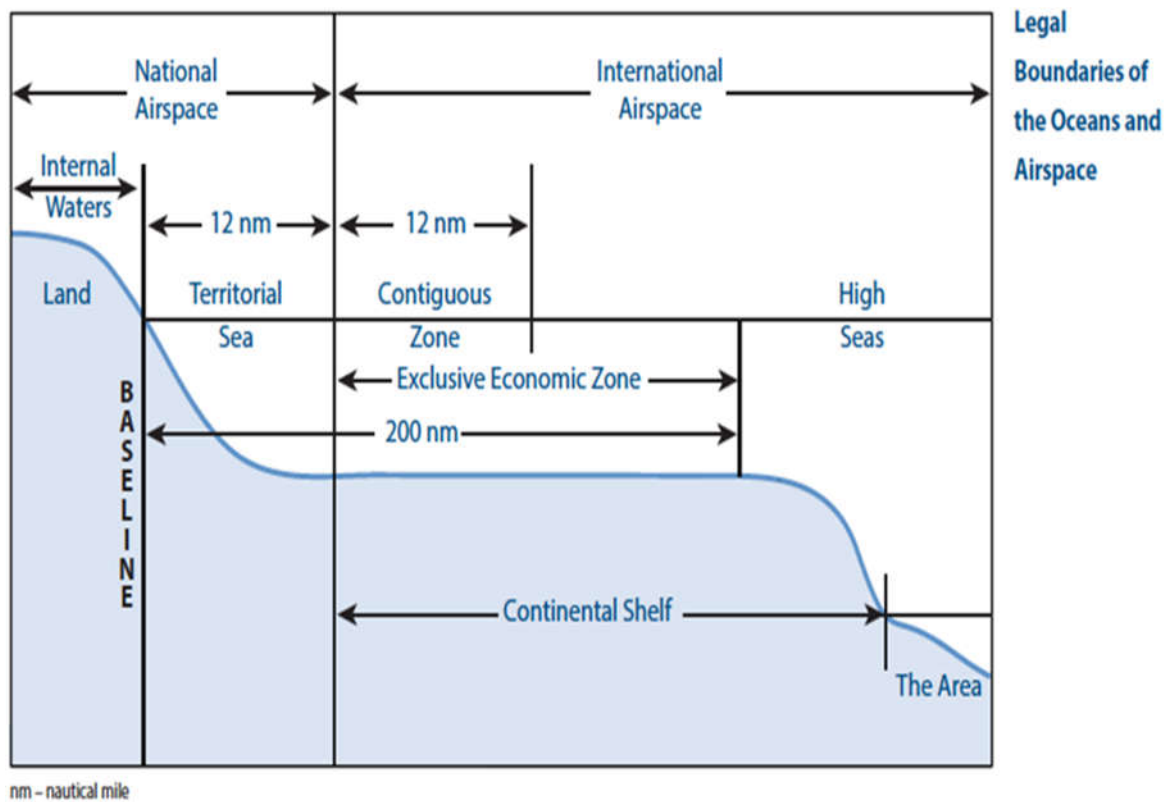
2.7 Ο Διεθνής Βυθός –«Περιοχή»

Όπως θα δούμε στη συνέχεια, με τη Σύμβαση της Γενεύης περί ΥΦ του 1958 δεν κατέστη δυνατό να καθορισθεί ένα ξεκάθαρο εξωτερικό όριο για αυτήν. Κατάσταση που οδήγησε σε πληθώρα αναμετρήσεων μεταξύ των τεχνολογικά ανεπτυγμένων κρατών και των Τρίτων Κρατών, τα οποία περιορίζονταν σημαντικά ως προς την ανάπτυξή τους και την εκμετάλλευση του υποθαλάσσιου πλούτου. Το 1970 λοιπόν διακηρύχθηκε από τη Γενική Συνέλευση των ΗΕ ότι υπάρχει βυθός που βρίσκεται πέρα από την κρατική δικαιοδοσία και αποτελεί «κοινό κτήμα της ανθρωπότητας». Έννοια που χρησιμοποιήθηκε και στη ΣΗΕΔΘ, κατά την οποία το σχετικό μέρος ΧΙ της Συμβάσεως με τίτλο «The Area» (η «Περιοχή»), έπειτα από αντιτάξεις των βιομηχανικών κρατών και με ηγήτορα τις ΗΠΑ, κατέληξε στις 29 Ιουλίου 1994 στη Συμφωνία της Νέας Υόρκης²². Σύμφωνα λοιπόν με τη ΣΗΕΔΘ η Περιοχή περιλαμβάνει το έδαφος και το υπέδαφος των θαλασσών πέρα από τα όρια της κρατικής κυριαρχίας που έχει δηλώσει το παράκτιο κράτος με τα όρια της ΥΦ και της ΑΟΖ του. Σε περίπτωση βέβαια όπου εμπλέκονται παραπάνω από ένα κράτος, προβλέπεται σύναψη συμφωνίας για την οριοθέτηση.

²¹ Σύμφωνα με το άρθρο 86 της ΣΗΕΔΘ οι διατάξεις περί ΑΘ εφαρμόζονται σε όλα τα τμήματα της θάλασσας που δεν ανήκουν στην αποκλειστική οικονομική ζώνη, την αιγιαλίτιδα ζώνη ή τα εσωτερικά ύδατα ενός κράτους ή τέλος στα αρχιπελαγικά ύδατα ενός αρχιπελαγικού κράτους.

²² Βλ. σελ.7 της παρούσης.

Εικόνα Ι: Οι Θαλάσσιες Ζώνες

Maritime Zones, The Fletcher's School, TUFTS University²³

²³ Maritime Zones, Law of the Sea A policy primer, The Fletcher School, TUFTS University. Ανακτήθηκε από: <https://sites.tufts.edu/lawofthesea/chapter-two/>.

Κεφάλαιο 3^ο: Η «Ανακάλυψη» της Υφαλοκρηπίδας-η «Εφεύρεση» της ΑΟΖ και η Σημασία των Νησιών

3.1 Εισαγωγή

Ο επεκτατισμός των κρατών στη θάλασσα είναι συνυφασμένος με την εμφάνιση των θεσμών της ΥΦ και της ΑΟΖ. Ο θεσμός της πρώτης βέβαια, είναι πιο παλιός και απασχόλησε τη διεθνή κοινότητα τις δεκαετίες 1950-1960, ενώ με αυτόν της ΑΟΖ ασχολήθηκαν σχεδόν δυο δεκαετίες αργότερα (1970-1980), υποδεικνύοντας τη σπουδαιότητά του οι πιο λεπτομερειακές ρυθμίσεις που έλαβαν χώρα. Σύμφωνα με τον R.J Dupuy στο βιβλίο του *L' ocean partage, η ΥΦ «ανακαλύφθηκε» ενώ η ΑΟΖ «εφευρέθηκε» από τα παράκτια κράτη* (Ρούκουνας, 2006, σ. 171). Με τις δυο ζώνες του παρόντος κεφαλαίου, το ΔΔ επέτρεψε στα κράτη να επεκτείνουν τις αρμοδιότητές-δικαιοδοσία τους αρκετά μακρύτερα στη θάλασσα από την ακτή τους (200 ν.μ.), ενώ αρκετές φορές οι υπόψη ζώνες συναντώνται με τις αντίστοιχες άλλων κρατών ή και επικαλύπτονται, καθιστώντας την οριοθέτηση τους επιτακτική²⁴.

3.2 Περί ΥΦ

3.2.1 Γεωλογική ή Νομική ΥΦ;

Με την πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας, δόθηκε η δυνατότητα στα τεχνολογικά ανεπτυγμένα κράτη, κατά βάση, να εξερευνήσουν σε μεγάλο βάθος το βυθό, αλλά και να μπορούν να εκμεταλλεύονται τους φυσικούς του πόρους. Το μεγαλύτερο στοίχημα εξ αρχής ήταν η εκμετάλλευσή του από τα ανεπτυγμένα κράτη να μην γίνεται εις βάρος των λοιπών κρατών αφενός, αλλά και να μην είναι ανεξέλεγκτη αφετέρου. Η ΥΦ αποτελεί μια ζώνη που η ιστορική πορεία του θεσμού της παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο ΔΔΘ, ενώ η διαμόρφωση της έννοιάς της αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου δημιουργίας νέων κανόνων στο διεθνές δίκαιο μέσα σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα (Ιωάννου & Στρατή, 2013, σ. 129). Οι γεωλόγοι αναφέρονται στη γεωλογική ΥΦ, ενώ οι Διεθνολόγοι και οι Νομικοί στη νομική ΥΦ. Ο ορισμός της

²⁴ Αναλύεται στο επόμενο κεφάλαιο.

πρώτης ήταν σχετικά εύκολος, αφού για αυτόν συντελεί μόνο το γεωλογικό κριτήριο²⁵. Ενώ για τον ορισμό της νομικής ΥΦ, χρειάστηκαν αρκετά χρόνια με έρευνες και συζητήσεις για να καταλήξει η Διεθνής Κοινότητα στον ορισμό της ΙΙΙ^{ns} Συνδιάσκεψης στη ΣΗΕΔΘ.

3.2.2 Ο Γεωλογικός Ορισμός

Από γεωλογική άποψη η ΥΦ είναι το πρώτο τμήμα ενός μεγαλύτερου τμήματος που ονομάζεται υφαλοπλαίσιο και το οποίο είναι η προέκταση της ξηράς κάτω από τη θάλασσα έως το σημείο που ακολουθεί η ωκεάνια άβυσσος²⁶. Η ΥΦ τελειώνει εκεί όπου το επικλινές του βυθού γίνεται απότομα έντονο (συνήθως σε ένα βάθος 130 έως 200 μέτρα). Το πλάτος της βέβαια διαφέρει από κράτος σε κράτος, αναλόγως της μορφολογίας της περιοχής²⁷. Η ΥΦ είναι και το πιο πλούσιο τμήμα σε βιολογικούς πόρους, κοιτάσματα πετρελαίου, φυσικού αερίου, άνθρακα, σιδήρου κ.α., διότι ευνοείται από τις ακτίνες του ήλιου που διαθλώνται μέχρι τα 200 μ. μέσα στη θάλασσα.

Σύμφωνα λοιπόν με αυτόν τον γεωλογικό ορισμό η ΥΦ και το πλάτος της διαφέρει από κράτος σε κράτος, αναλόγως της μορφολογίας. Υπάρχουν χώρες όπου η γεωλογική ΥΦ φτάνει πολύ βαθιά στη θάλασσα και άλλες όπου είναι σχεδόν ανύπαρκτη (Νορβηγία). Στη Μεσόγειο η ΥΦ των περισσότερων κρατών είναι στενή.

3.2.3 Ο Νομικός Ορισμός

Όσον αφορά το νομικό ορισμό, τα δεδομένα έπρεπε να αλλάξουν, καθώς ο γεωλογικός ορισμός δεν εξυπηρετούσε την ίση μεταχείριση έναντι των κρατών, λόγω της άνισης μορφολογίας του βυθού τους, αλλά και της ανάπτυξης της τεχνολογίας, η οποία ευνοούσε τη περεταίρω εκμετάλλευση του βυθού (πετρέλαιο και μεταλλεύματα). Πρώτη φορά λοιπόν, η ΥΦ

²⁵ Παρόλο που ομολογουμένως η θάλασσα ακόμα και σήμερα συνεχώς χαρτογραφείται.

²⁶ Το δεύτερο τμήμα είναι το υφαλοπρανές και ακολουθεί το ηπειρωτικό ανύψωμα. Η ωκεάνια άβυσσος καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του βυθού, αλλά λόγω του βάθους της δεν δύναται να εξερευνηθεί και εκμεταλλευτεί.

²⁷ Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Αμερική, όπου οι δυτικές ακτές της δεν ευνοούν την ΥΦ, καθώς η κλίση γίνεται γρήγορα απότομη. Αντιθέτως με τις ανατολικές ακτές που έχουν εκτεταμένη ΥΦ.

αντιμετωπίστηκε ως νομική έννοια από τις ΗΠΑ, όταν ο Πρόεδρος Χάρι Τρούμαν εξέδωσε στις 28 Σεπτεμβρίου 1945 την υπ' αριθ. 2667 Διακήρυξη²⁸, με τίτλο «*Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών σχετικά με τους φυσικούς πόρους του υπεδάφους και του θαλάσσιου βυθού της ΥΦ*». Διακήρυξη με την οποία δεν διεκδικούσε πλήρη κυριαρχία στις υπόψη περιοχές, αλλά *δικαιοδοσία και έλεγχο*²⁹, μέσω των οποίων θέλησε να κάμψει τις νομικές ασάφειες που έθεταν εμπόδια στις επενδύσεις και στην εκμετάλλευση του βυθού, θεμελιώνοντας δικαιώματα γεωλογικού και οικονομικού περιεχομένου του παράκτιου κράτους. Σημαντικό στοιχείο ήταν επίσης ότι χρησιμοποιήθηκε η έννοια της «ευθυδικίας» για την οριοθέτησή της.

Στη Σύμβαση της Γενεύης περί ΥΦ του 1958 ελήφθησαν υπόψη δυο στοιχεία, αυτό του ισοβαθούς³⁰ των 200 μέτρων (γεωλογικό κριτήριο), αλλά και το κριτήριο της εκμεταλλευσιμότητας (Εικόνα III). Σύμφωνα με αυτή ως ΥΦ οριζόταν «ο βυθός της θάλασσας και το υπέδαφος των υποθαλάσσιων περιοχών που γειτνιάζουν με την ακτή, πέραν της ΑΖ μέχρι βάθους 200 μέτρων, ή πέραν του ορίου τούτου, μέχρι του σημείου που το βάθος των υπερκειμένων υδάτων επιτρέπει την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων των εν λόγω περιοχών³¹». Ο υπόψη ορισμός αποτέλεσε σημείο σύγκρουσης απόψεων και δημιουργίας προβλημάτων, καθώς δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις κρατών που απασχόλησαν το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ) ή και άλλα διαιτητικά όργανα. Σημαντικός σταθμός υπήρξε η απόφαση του ΔΔΧ στην υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας το 1969, στο οποίο προσέφυγαν η Δανία, η τότε Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και η Ολλανδία προκειμένου να οριοθετηθεί η μεταξύ τους ΥΦ, οι σκέψεις του οποίου στηρίζονται στις προβλέψεις της Σύμβασης του 1958, αλλά και αποτέλεσαν ένα προοίμιο της πιο σύγχρονης θεωρίας περί νομικής ΥΦ. Σημαντικό γεγονός όμως, ήταν ότι καθιερώθηκαν τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους, ως αποκλειστικά για την έρευνα και εκμετάλλευση.

²⁸ Το κείμενο της Διακήρυξης διαθέσιμο: https://www.gc.noaa.gov/documents/gcil_proc_2667.pdf.

²⁹ Οι όροι «έλεγχος» και «δικαιοδοσία» χρησιμοποιήθηκαν στην υπόψη Διακήρυξη, οι οποίοι ισοδυναμούσαν με τον όρο «κυριαρχικά δικαιώματα» που υιοθετήθηκε στη πορεία από το Διεθνές Δίκαιο μετά από εισήγηση του καθηγητή Ι. Σπυρόπουλου.

³⁰ Ισοβαθές καλείται η οριζόντια γραμμή που ορίζει την επιφάνεια του βυθού σε δεδομένο βάθος.

³¹ Οι τεχνολογικά ανεπτυγμένες χώρες εξυπηρετούνταν από το κριτήριο της εκμεταλλευσιμότητας το οποίο εγκαταλείφθηκε όταν ξεκίνησε η αλόγιστη εκμετάλλευση του ορίου πέραν των 200 μ..

Η ανάγκη χάραξης ενός σαφέστερου εξωτερικού ορίου της ΥΦ, οδήγησε σε ένα νέο ορισμό στη 3^η Συνδιάσκεψη όπου το κριτήριο της απόστασης αντικατέστησε αυτό του βάθους, ενώ το γεωλογικό αυτό της εκμεταλλεύσεως. Σύμφωνα με τη ΣΗΕΔΘ (άρθρο 76) η ΥΦ «αποτελείται από το θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφός του που εκτείνεται πέραν της ΑΖ σε όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου εδάφους μέχρι του εξωτερικού ορίου του υφαλοπλαισίου ή σε μια απόσταση 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσεως από τις οποίες μετριέται το πλάτος της ΑΖ όπου το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου δεν εκτείνεται μέχρι αυτή την απόσταση» (Εικόνα III). Στην περίπτωση όμως που το υφαλοπλάισιο εκτείνεται πέραν των 200 ν.μ., το εξωτερικό όριο της ΥΦ δεν μπορεί να ξεπεράσει τα 350 μίλια ή τα 100 ν.μ. πέρα από την ισοβαθή των 2500 μέτρων. Η δεύτερη αυτή περίπτωση συναντάται σπανίως παγκοσμίως, ενώ στη Μεσόγειο λόγω μορφολογίας δεν υφίσταται ΥΦ πλέον των 200 ν.μ.. Σε κάθε περίπτωση όμως όλα τα παράκτια κράτη έχουν ΥΦ τουλάχιστον 200 ν.μ.. Για κάθε κράτος που διεκδικεί ΥΦ πέραν των 200 ν.μ. θεσπίζεται μια Επιτροπή, η οποία εισηγείται τα όρια, τα οποία είναι οριστικά και δεσμευτικά, ενώ αντίστοιχοι χάρτες κατατίθενται στο γραφείο Ωκεάνιων Υποθέσεων και Δικαίου της Θάλασσας του ΟΗΕ (DOALOS).

Σύμφωνα και με τις δυο Συμβάσεις (1958-1982) το δικαίωμα εξερεύνησης και εκμετάλλευσης της ΥΦ ενός παράκτιου κράτους είναι «αποκλειστικό», υπό την έννοια ότι, αν δεν τα ασκήσει το ίδιο, κανένα άλλο κράτος δεν μπορεί να τα ασκήσει, χωρίς τη ρητή συγκατάθεσή του. Η υπόθεση ΥΦ της Βόρειας Θάλασσας και η απόφαση του ΔΔΧ (1969) ξεκαθαρίζουν απολύτως τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους, τα οποία υπάρχουν ipso facto και ab initio (Ρούκουνας, 2021, σ. 308). Επί της ΥΦ το κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα λειτουργικής φύσεως που επιτρέπουν την εξερεύνηση και εκμετάλλευσή της, ενώ δεν απαιτείται οποιαδήποτε νομική ενέργεια για τη διακήρυξή της, παρά μόνο έχοντας δηλωτικό χαρακτήρα.

3.3 Περί ΑΟΖ

3.3.1 Ζώνες Αλιείας: Αυθαίρετες ή νόμιμες;

Από τους πιο πρόσφατους θεσμούς στο διεθνές δίκαιο της θάλασσα, είναι αυτός της ΑΟΖ, ο οποίος έτυχε λεπτομερειακών ρυθμίσεων κατά τις δεκαετίες 1970-1980 και επέκτεινε τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών, τα οποία διεκδικούσαν ζώνες πέραν της ΑΖ μέσα στις οποίες θα είχαν κατ' αρχήν οικονομικά δικαιώματα. Από το 1947 κράτη της Λατινικής Αμερικής (Χιλή,

Ισημερινός, Περού) είχαν καθιερώσει αποκλειστική ζώνη αλιείας που επεκτεινόταν στα 200 ν.μ. απο την ξηρά και στην οποία ασκούσαν «δικαιώματα προτίμησης στην εκμετάλλευση της αλιείας»³². Εφαλτήριο όμως αυτής της ζώνης αλιείας, υπήρξε μια άλλη Διακήρυξη (υπ' αριθ. 2668), η οποία είχε ανακοινωθεί από τον Πρόεδρο Τρούμαν ταυτόχρονα με αυτή περί ΥΦ στις 28 Σεπτεμβρίου 1945, με τίτλο «*Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών Σχετικά με την παράκτια Αλιεία σε ορισμένες περιοχές της Ανοικτής Θάλασσας*». Με την υπόψη Διακήρυξη παρόλο που δεν διεκδικούνταν αποκλειστικές αλιευτικές ζώνες, αρκετά κράτη διεκδίκησαν και διακήρυξαν τέτοιες ζώνες³³.

Όπως είδαμε με τη Σύμβαση της Γενεύης περί ΥΦ του 1958 δεν ευνοήθηκαν όλα τα κράτη όσο αφορά την ΥΦ από γεωλογικής απόψεως και αρκετά από αυτά σε μια προσπάθεια προστασίας του βιολογικού περιβάλλοντος της θάλασσας αλλά και οικονομικής εκμετάλλευσης του πλούτου της, εξήγγειλαν την επέκταση της ΑΖ τους σε 200 ν.μ. (Ρούκουνας, 2021, σ. 313). Άλλωστε η Σύμβαση για την Αλιεία και τη Διατήρηση (προστασία) Ζώντων Πόρων της Ανοικτής Θάλασσας δεν είχε τύχει ευρείας αποδοχής (μόλις 39 την είχαν επικυρώσει). Οι νομικές ασάφειες και οι αποτυχίες θέσπισης μιας κοινής αλιευτικής ζώνης αλλά και πολιτικής, οδήγησαν τα κράτη σε μια αυθαίρετη υιοθέτηση αλιευτικών ζωνών ποικίλου εύρους. Πράξεις που πολλές φορές οδηγήθηκαν στο ΔΔΧ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Ισλανδία, η οποία υιοθέτησε μια ζώνη αλιείας 50 ν.μ. και βρέθηκε αντιμέτωπη με το Ηνωμένο Βασίλειο και την τότε Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας το 1974³⁴.

3.3.2 Η Εμφάνιση του Θεσμού της ΑΟΖ

Στην ΙΙΙ^η Συνδιάσκεψη λοιπόν οι ασάφειες ως προς τις ζώνες αλιείας έπρεπε να επιλυθούν. Ο θεσμός της ΑΟΖ εμφανίζεται στο διεθνές νομικό κείμενο στη ΣΗΕΔΘ, σύμφωνα με την οποία (άρθρα 55 έως 75) η ΑΟΖ είναι μια θαλάσσια ζώνη που δύναται να εκτείνεται μέχρι τα 200 ν.μ.

³² Διακήρυξη Σαντιάγκο (1952).

³³ Διακήρυξη Χιλής (1947), Περού (1947), Κόστα Ρίκα (1948), Ελ Σαλβαδόρ (1950), Ονδούρας (1950,1951).

³⁴ Το Διεθνές Δικαστήριο ουδέποτε αναγνώρισε στην Ισλανδία αποκλειστική ζώνη αλιείας πέραν των 12 ν.μ.

από τις ΓΒ από τις οποίες μετράται το εύρος της ΑΖ³⁵. Με τη θέσπιση της ΑΟΖ λοιπόν, ικανοποιήθηκαν οι οικονομικές ανάγκες των παράκτιων κρατών, χωρίς να αυξάνεται η ΑΖ και κατ' επέκταση η κυριαρχία τους, ενώ διαφυλάχθηκε κατά μια έννοια η ελευθερία των θαλασσών.

Η ΑΟΖ δεν αποκτάται *ipso facto* και δεν υπάρχει *ab initio* για ένα κράτος, όπως η ΥΦ, αλλά πρέπει να κηρυχτεί από αυτό και να κατατεθούν χάρτες της στη Γενική Γραμματεία του ΟΗΕ. Επί της ΑΟΖ αναγνωρίζονται σε ένα κράτος κυριαρχικά δικαιώματα για τη έρευνα, την εκμετάλλευση και την διατήρηση των φυσικών πόρων αυτής της περιοχής. Άρα με την ανακήρυξή της, για 188 ν.μ πέραν της ΑΖ (εφόσον αυτή είναι 12 ν.μ.) το κράτος έχει τα παραπάνω δικαιώματα τόσο στο υπέδαφος και στο έδαφος του βυθού (λόγω ΥΦ), αλλά και τόσο στα υπερκείμενα ύδατα αυτού. Επιπλέον στο παράκτιο κράτος αναγνωρίζεται η δικαιοδοσία (άρθρο 56 παρ.1,β) για τη δημιουργία και χρησιμοποίηση τεχνητών νήσων, εγκαταστάσεων και κατασκευών, για την επιστημονική έρευνα στη θάλασσα και για την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Παρόλο που ο θεσμός της ΑΟΖ είναι πιο πρόσφατος και λαμβάνει την ιδιαίτερη προσοχή από τα κράτη, ουδέποτε πρέπει να θεωρηθεί ότι απορροφά τον αντίστοιχο της ΥΦ, ο οποίος παραμένει ζωντανός και στην επικαιρότητα, καθορίζοντας με τις νομικές ρυθμίσεις του, τον τρόπο χρήσης του βυθού και του υπεδάφους του από τα παράκτια κράτη (Ροζάκης, 2013, σ. 16).

Τα άλλα κράτη απολαμβάνουν στην ΑΟΖ τις ελευθερίες της ΑΘ, με την υποχρέωση της συμμόρφωσης προς τους νόμους και του κανονισμού του παράκτιου κράτους, ήτοι: ελευθερία ναυσιπλοΐας, ελευθερία υπέρπτησης, ελευθερία πόντισης υποβρυχίων αγωγών και καλωδίων (υπό προϋποθέσεις) και για κάθε άλλη διεθνώς νόμιμη χρήση. Πάνω από 100 κράτη έχουν κηρύξει ΑΟΖ, ενώ σε περιπτώσεις γεωγραφικής στενότητας, η επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των κρατών εξασφαλίζει τόσο την επίλυση των μεταξύ τους διαφορών, αλλά και στην πρόληψη μελλοντικών κρίσεων που ελλοχεύουν, αφού τα οικονομικά και στρατηγικά συμφέροντα είναι τεράστια.

³⁵ Τα 200 ν.μ. θεσπίστηκαν λόγω του ότι περίπου 90% της παγκόσμιας αλιείας λαμβάνει χώρα σε θαλάσσιες περιοχές που δεν ξεπερνάν τα 200 ν.μ. από τις ακτές.

3.4 Ομοιότητες και Διαφορές ΥΦ και ΑΟΖ

Πολλές συζητήσεις έχουν και συνεχίζουν να λαμβάνουν χώρα για το αν απαιτείται η Ελλάδα να οριοθετήσει και τις δυο ζώνες σε όλο τον θαλάσσιο χώρο της ή αυτή της ΥΦ από μόνη της είναι αρκετή. Άλλωστε ο θεσμός της ΑΟΖ είναι σχετικά νέος στο ΔΔ, αλλά καθόλου υποδεέστερος από αυτόν της ΥΦ. Σταχυολογώντας το παραπάνω κεφάλαιο, οι ομοιότητες των δυο ζωνών συνοψίζονται ως εξής:

- Και στις δυο ζώνες το κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα
- Το πλάτος τους είναι το ίδιο (200 ν.μ.), πλην των περιπτώσεων που η ΥΦ δύναται να έχει μεγαλύτερο, λόγω γεωλογικών κριτηρίων.
- Δικαίωμα σε αυτές έχουν τόσο τα ηπειρωτικά εδάφη, όσο και τα νησιά και οι βράχοι, οι οποίοι μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή να έχουν από μόνοι τους οικονομική ζωή.
- Ισχύει το ίδιο καθεστώς τόσο για το βυθό όσο και για το υπέδαφος.
- Η οριοθέτησή τους από γειτονικά κράτη διέπονται από τις ίδιες διατάξεις της ΣΗΕΔΘ.

Οι διαφορές τους από την άλλη συνοψίζονται ως εξής:

- Τα δικαιώματα του κράτους στην ΥΦ υφίστανται εξ υπαρχής και αυτοδικαίως, ενώ η ΑΟΖ απαιτείται να διακηρυχτεί.
- Επί της ΑΟΖ το κράτος δεν έχει μόνο δικαιώματα οικονομικής φύσεως, αλλά έχει πρόσθετες δικαιοδοσίες, όπως η προστασία και διατήρηση του θαλασσιού περιβάλλοντος.
- Επί της ΑΟΖ το κράτος ασκεί δικαιώματα και στα υπερκείμενα ύδατα (αλιεία, αιολική ενέργεια κ.α.) πλέον του βυθού και του υπεδάφους.
- Τέλος, όπως προανέφερα η ΑΟΖ έχει μέγιστο εύρος 200 ν.μ., ενώ η ΥΦ μπορεί και μεγαλύτερο.

3.5 Η Σημασία των Νησιών

Το δικαίωμα των νήσων στις θαλάσσιες ζώνες (Εικόνα II) είναι ένα ζήτημα το οποίο έχει συζητηθεί και αμφισβητηθεί αρκετά. Κατά την διάρκεια της III^{ης} Συνδιάσκεψης, κράτη όπως η Τουρκία, το Μαρόκο, η Κένυα, η Τυνησία, η Λιβύη κ.α., πρότειναν και προσπάθησαν να

διαφοροποιήσουν το νομικό καθεστώς των νησιών ενός κράτους, τα οποία είναι παρακείμενα στην ακτή έτερου κράτους ή και ακόμα προσπάθησαν να εκμηδενίσουν το δικαίωμα τους στην ΥΦ. Οι προσπάθειες σαφώς και δεν καρποφόρησαν και απορρίφθηκαν (Ρούκουνας, 2021, σ. 264). Αφού σύμφωνα με το άρθρο 121(2) της ΣΗΕΔΘ όλα τα νησιά έχουν δικαίωμα ΑΖ³⁶, ΣΖ, ΑΟΖ και ΥΦ. Άρθρο το περιεχόμενο του οποίου αποτελεί εθνικό δίκαιο και δεν δεσμεύει μόνο τα συμβαλλόμενα μέλη της ΣΗΕΔΘ, αλλά άπαντες. Τη μοναδική εξαίρεση αποτελούν οι βράχοι που δεν συντηρούν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή και οι οποίοι να μην δικαιούνται ΥΦ και ΑΟΖ αλλά ΑΖ και ΣΖ [άρθρο 121(3)]³⁷.

Το γεγονός ότι στη ΣΗΕΔΘ δεν αποκρυσταλλώνεται η έννοια «βράχους» με γεωγραφικούς όρους και δεν επεξηγείται η φράση «που δεν συντηρούν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή», οδηγεί σε προβλήματα ερμηνευτικού περιεχομένου, καθιστώντας πολλές φορές την οριοθέτηση ζωνών στην οποία εμπλέκονται οι «βράχοι» δυσχερή.

Μελετώντας τη νομολογία μπορούμε να καταφύγουμε σε κάποια βασικά συμπεράσματα ως προς τον τρόπο που αντιμετωπίζονται τα νησιά που βρίσκονται σε περιοχές προς οριοθέτηση. Καταρχήν όλα τα νησιά³⁸ έχουν δικαίωμα στις θαλάσσιες ζώνες³⁹. Δεύτερον, στις περισσότερες υποθέσεις που έχουν καταφύγει στο ΔΔΧ, αυτό έχει αναζητήσει την επίρεια (effect)⁴⁰ που ασκούν

³⁶ Από το 1930 στη Συνδιάσκεψη της Χάγης είχε υιοθετηθεί ότι κάθε νησί έχει δικιά του ΑΖ. Στη συνέχεια στη Σύμβαση για την αιγιαλίτιδα ζώνη (ΑΖ) και τη συνορεύουσα ζώνη (ΣΖ) της Ι^{ης} Συνδιάσκεψης, αναφέρεται σαφώς το δικαίωμα των νήσων και καθιερώνεται στο διεθνές δίκαιο της θάλασσας.

³⁷ Η έννοια του βράχου δεν προσδιορίζεται αλλά ούτε ξεκαθαρίζεται η φράση περί ανθρώπινης διαβίωσης και οικονομικής ζωής, δημιουργώντας ασάφειες ως προς την ερμηνεία.

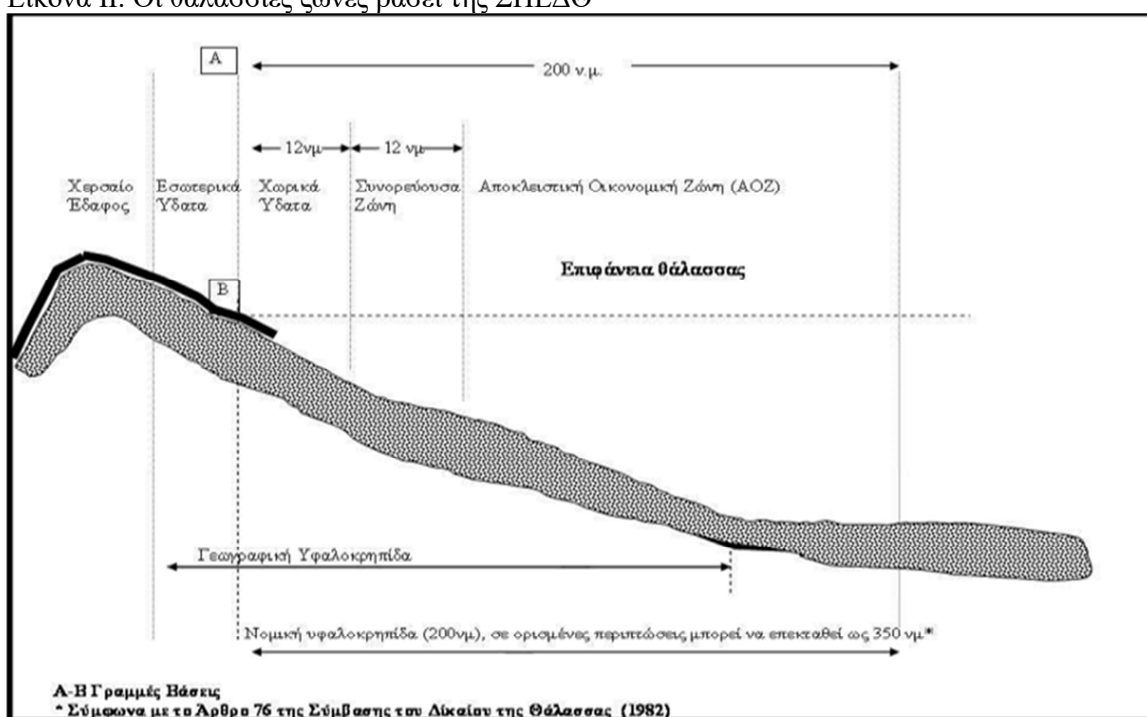
³⁸ Όταν θα αναφέρουμε τη λέξη νησί-ά θα αναφερόμαστε σε αυτά που συντηρούν ανθρώπινη διαβίωση ή έχουν δική τους οικονομική ζωή και άρα απολαμβάνουν το δικαίωμα σε όλες τις θαλάσσιες ζώνες.

³⁹ Ενδεικτικό παράδειγμα η υπόθεση Κατάρ κατά Μπαχρέιν όπου το ΔΔΧ αποφάσισε ότι τα νησιά ανεξαρτήτως του μεγέθους τους, απολαμβάνουν το ίδιο καθεστώς και κατά συνέπεια, παράγουν τα ίδια θαλάσσια δικαιώματα όπως τα άλλα εδάφη της ξηράς (Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain), διαθέσιμο : <https://www-icj-cij-org.translate.goog/en/case/87/judgments? x tr sl=en& x tr tl=el& x tr hl=el& x tr pto=sc>.

⁴⁰ Ο όρος επίρεια αναφέρεται στο αν και πόσο θα ληφθεί υπόψη το νησί στο συνυπολογισμό του μετώπου του παράκτιου κράτους στο οποίο ανήκει. Μισή επίρεια σημαίνει ότι η οριοθετική γραμμή αποτελεί τη

τα νησιά στην προς οριοθέτηση περιοχή, συνυπολογίζοντας και το ευρύτερο περιβάλλον των ηπειρωτικών εδαφών. Γεγονός που έχει οδηγήσει σε ορισμένες περιπτώσεις στην «απώλεια» κάποιου τμήματος ΥΦ και ΑΟΖ από τα νησιά, δίνοντας προτεραιότητα στα ηπειρωτικά εδάφη. Σημαντικό ρόλο στις παραπάνω υποθέσεις παίζει το μέγεθος και η θέση του νησιού⁴¹ και όπως θα δούμε παρακάτω, τις περισσότερες φορές τα νησιά έχουν αντιμετωπιστεί ως «σχετικές περιστάσεις» που χρήζουν ειδική μεταχείριση όσον αφορά την οριοθέτηση ΥΦ και ΑΟΖ, ενώ το δικαίωμα ΑΖ 12 ν.μ. έχει αναγνωρισθεί σε όλες τις περιπτώσεις, επιβεβαιώνοντας τον εθιμικό και συμβατικό κανόνα για την απόδοση ΑΖ εύρους 12 ν.μ. σε όλα τα νησιά.

Εικόνα Π: Οι θαλάσσιες ζώνες βάσει της ΣΗΕΔΘ

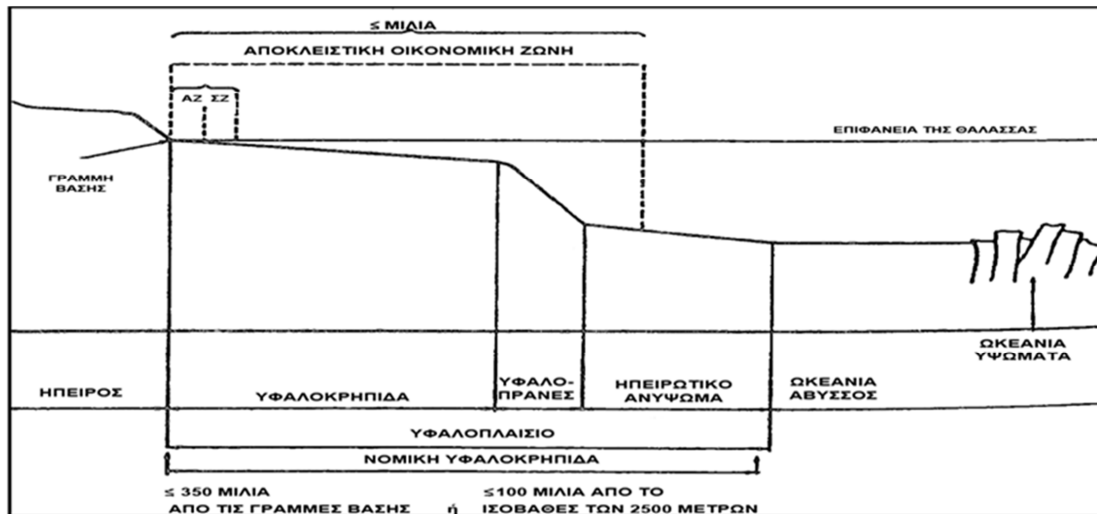
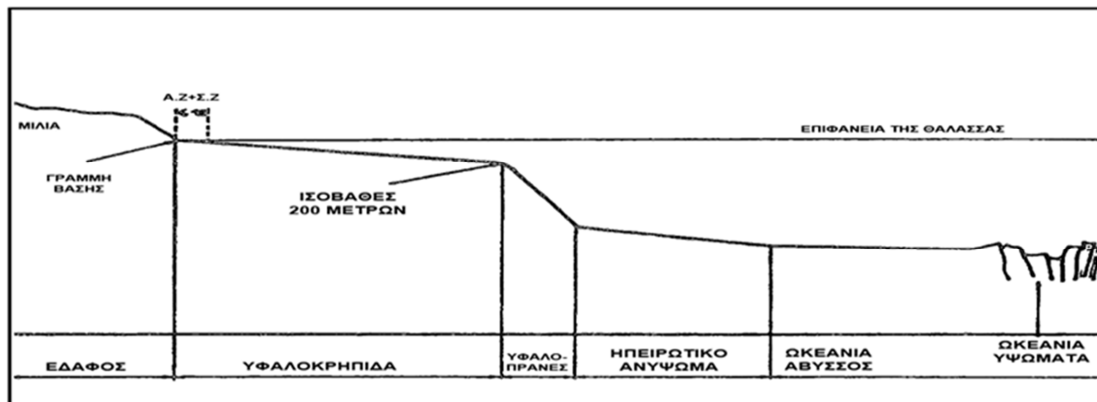

Σιούσιουρας Π., (2015), σελ. 484

συνιστώσα δυο προηγούμενων, μιας που χαράχθηκε με δεδομένο ότι το νησί δικαιούται πλήρη ζώνη και μιας χωρίς να δικαιούται το νησί θαλάσσια ζώνη.

⁴¹ Μελετώντας την υπόθεση των Νησιών της Μάγχης, παρατηρούμε ότι τα βρετανικά νησιά, λόγω της εγγυτήτάς τους στις γαλλικές ακτές, παραμερίστηκαν αφήνοντάς τους μια ζώνη 12 ν.μ..

Εικόνα III: Η ΥΦ βάσει της Σύμβασης του 1958 και βάσει της ΣΗΕΔΘ

Ιωάννου Κ., Στρατή Α., (2013), σελ. 480

Κεφάλαιο 4^ο: Η Οριοθέτηση Θαλασσιών Ζωνών Μεταξύ Κρατών

4.1 Εισαγωγή

Η διαδικασία της οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών κάθε άλλο παρά εύκολη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, αφού η πολυπλοκότητά της έχει αποδειχθεί έμπρακτα κατά την πάροδο των χρόνων. Είναι όμως μια διαδικασία, η οποία πρέπει να πραγματοποιείται προκειμένου ένα κράτος να γνωστοποιήσει τα γεωγραφικά του όρια, καθορίζοντας τις αρμοδιότητές του και να μπορεί να εκμεταλλευτεί τους πόρους των θαλάσσιων περιοχών που τίθενται προς οριοθέτηση. Πρωταρχικό πάντα στόχος είναι η οριοθέτηση να επιτυγχάνεται με συμφωνία μέσω διαπραγματεύσεων, όπως αναφέρεται και στη ΣΗΕΔΘ αλλά και στο άρθρο 38 του καταστατικού του Διεθνές Δικαστηρίου των ΗΕ. Ο καθορισμός των ζωνών ενός κράτους μπορεί να αναφέρεται είτε σε διαφορετικές ζώνες του ίδιου κράτους, είτε σε ζώνες ενός κράτους στις οποίες δεν έχει άλλο κράτος δικαιώματα, είτε σε ζώνες που υπάγονται σε περισσότερα από ένα κράτος (Ρούκουνας, Διεθνές Δίκαιο, 2006, σ. 251). Στις δυο πρώτες περιπτώσεις η κατάσταση είναι ή θα έπρεπε να είναι πιο εύκολη⁴², αφού δεν εμπλέκονται και συγχέονται συμφέροντα διαφορετικών κρατών (δεν αλληλεπικαλύπτονται ζώνες διαφορετικών κρατών) και με τις Συνδιασκέψεις που έλαβαν χώρα, ιδίως της ΙΙΙ^{ης}, καθορίστηκαν τα εξωτερικά όρια όλων των θαλασσιών ζωνών⁴³. Στην Τρίτη περίπτωση όμως, η κατάσταση είναι πιο περίπλοκη με τις διενέξεις των κρατών να μην σταματούν ποτέ, αφού τα εθνικά συμφέροντα ανήκουν στον σκληρό πυρήνα διαπραγμάτευσης κάθε κράτους.

Μελετώντας λοιπόν τα κείμενα των Συνδιασκέψεων, ξεκινώντας με τη Σύμβαση της Γενεύης περί ΥΦ του 1958 παρατηρούμε ότι για την οριοθέτηση της ΥΦ αντικείμενων ή παρακείμενων κρατών (εφόσον δεν έχουν έρθει ήδη σε συμφωνία τα κράτη) είχε υιοθετηθεί η αρχή της μέσης γραμμής/ίσης απόστασης-ειδικών περιστάσεων (κατά περίπτωση) με έναρξη μέτρησης τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης από τα οποία μετράται το εύρος της ΑΖ. Στη συνέχεια όμως, κατά τη

⁴² Ας μην λησμονούμε το τούρκικο casus belli στην περίπτωση που η Ελλάδα επεκτείνει την ΑΖ της στο Αιγαίο πλέον των 6 ν.μ..

⁴³ Όπως αναφέρονται και αναλύονται στο 3^ο Κεφάλαιο της παρούσης.

διάρκεια της ΙΙ^{ης} Συνδιάσκεψης, γίνεται λόγος στην «αρχή της ευθυδικίας». Γεγονός που δημιούργησε δυο αντικρουόμενες Σχολές, αυτή των κρατών που άνηκαν στη «Σχολή της ίσης απόστασης» (όπως η Ελλάδα) και αυτή των κρατών που ανήκαν στη «Σχολή της ευθυδικίας» (όπως η Τουρκία). Οι δυο πλευρές δεν κατάφεραν να συμφωνήσουν σε μια κοινή λύση και το 1974 ο πρόεδρος της ΙΙ^{ης} Συνδιάσκεψης πρότεινε: *«Η οριοθέτηση της ΥΦ/ΑΟΖ μεταξύ κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές πραγματοποιείται κατόπιν συμφωνίας με βάση το διεθνές δίκαιο, όπως αναφέρεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης, προκειμένου να επιτευχθεί μια δίκαια λύση»*. Αυτή η συμβιβαστική λύση ενσωματώθηκε και στη ΣΗΕΔΘ [άρθρο 89 (1)]. Χωρίς βέβαια να καθορίζονται ποιοι είναι οι λόγοι που κάνουν δίκαια μια λύση. Ενώ αν τα ενδιαφερόμενα κράτη δεν καταλήξουν σε συμφωνία, έχουν δικαίωμα προσφυγής στις διαδικασίες που προβλέπονται στο Μέρος XV της ΣΗΕΔΘ. Πλέον των παραπάνω στο άρθρο 89 προβλέπεται ότι *«εκκρεμούσης συμφωνίας όπως προβλέπεται στην παράγραφο 1, τα ενδιαφερόμενα κράτη σε πνεύμα κατανόησης και συνεργασίας, θα καταβάλουν κάθε προσπάθεια για να συνάψουν προσωρινές διευθετήσεις πρακτικής φύσης και, κατά τη διάρκεια αυτής της μεταβατικής περιόδου, να μην θέτουν σε κίνδυνο ή παρεμποδίζουν την επίτευξη τελικής συμφωνίας. Αυτές οι διευθετήσεις δεν επηρεάζουν την τελική οριοθέτηση. Ενώ Όταν υφίσταται συμφωνία εν ισχύ μεταξύ των ενδιαφερομένων κρατών, θέματα τα σχετιζόμενα με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας θα καθορίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις εκείνης της συμφωνίας»*.

Η οριοθέτηση λοιπόν μεταξύ δυο ή περισσότερων κρατών όταν δεν υλοποιείται έπειτα από επιτυχείς διαπραγματεύσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων, εμπλέκεται κάποιο διεθνές δικαστικό ή διαιτητικό όργανο, στο οποίο παραπέμπονται οι διαφορές προς οριοθέτηση⁴⁴. Παρόλο που η αρχή της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής αποτελούσε τη βασική μέθοδο οριοθέτησης όλων των θαλασσιών ζωνών, όπως θα δούμε στη συνέχεια, μελετώντας περιπτώσεις που προσέφυγαν στα διεθνή δικαστήρια, δεν αποτέλεσε τη μοναδική μέθοδο, αλλά και ακόμα παραμερίστηκε αρκετές φορές από τις ειδικές περιστάσεις και τα «δίκαια» αποτελέσματα. Τρεις είναι οι κύριες κατευθύνσεις-άξονες-έννοιες γύρω από τις οποίες κινούνται οι οριοθετήσεις και οι αποφάσεις των

⁴⁴ Δυο είναι τα βασικά δικαιοδοτικά όργανα, αυτό του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης (που έχει εκδώσει και τις περισσότερες αποφάσεις για οριοθετήσεις) και του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας (στο Αμβούργο).

υπεύθυνων οργάνων: της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής (equidistance/median line), των ειδικών περιστάσεων (special circumstances) και των αρχών της ευθυδικίας-επιείκειας (equitable principles). Με την πάροδο του χρόνου, η βιβλιοθήκη των υποθέσεων οριοθέτησης έχει εμπλουτιστεί, δημιουργώντας ένα αποθετήριο που αντανακλά το ΔΔ και τους κανόνες του. Τα κράτη πλέον μπορούν αφενός να παρομοιάσουν την περίπτωσή τους με κάποια η οποία έχει ήδη τεθεί προς οριοθέτηση και για την οποία έχει ληφθεί απόφαση και αφετέρου μέσω των προσφυγών στις αποφάσεις των Δικαστηρίων, μπορούν να αποκρυσταλλωθούν οι κανόνες του ΔΔ που διέπουν τις οριοθετήσεις. Δεν πρέπει όμως να λησμονιέται ότι το ΔΔΧ έχει τονίσει ότι κάθε περίπτωση είναι μοναδική και τυγχάνει ειδική μεταχείριση με σκοπό την εξεύρεση μιας δίκαιης λύσης.

Πριν αναφερθούμε αναλυτικότερα στις παραπάνω αρχές και δούμε την εφαρμογή τους μέσα από υποθέσεις που έχουν εκδικαστεί, κρίνεται σκόπιμο να τονισθεί ότι οι σχετικές διατάξεις στη ΣΗΕΔΘ περί οριοθέτησης ΥΦ [Άρθρο 83(1)] και ΑΟΖ [Άρθρο 74(1)] είναι πανομοιότυπες καθώς και αποτέλεσαν αντικείμενο ενιαίων διαπραγματεύσεων κατά τη διάρκεια της ΙΙ^{ης} Συνδιασκέψεως. Ενώ οι αδυναμίες στις υπόψη διατάξεις είναι εμφανής, με πολλές διατυπώσεις σκόπιμα ασαφείς που προήλθαν έπειτα από χρόνιες προσπάθειες και συμβιβασμούς, αφήνοντας ένα ευρύ πεδίο δράσης στη διεθνή νομολογία, ξεκινώντας κιόλας από το 1969 (Σαββαΐδης, Η οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών στη Μεσόγειο, οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις και η υπογραφή των δυο μνημονίων Λιβυής-Τουρκίας, 2020, σ. 58).

4.2 Η αρχή της ίσης απόστασης/Μέσης Γραμμής και οι «ειδικές περιστάσεις»

Όπως προαναφέρθηκε, η συγκεκριμένη μέθοδος αποτελούσε τη βασική μέθοδο οριοθέτησης από το 1958, όπου και γίνεται αναφορά σε αυτή, στη Σύμβαση της Γενεύης. Μια από τις κύριες δυσκολίες αυτής της μεθόδου είναι αφενός τι γραμμές βάσης ακολουθούν τα ενδιαφερόμενα κράτη (φυσική ακτογραμμή ή ευθείες γραμμές) και αφετέρου η ύπαρξη «ειδικών περιστάσεων»⁴⁵, όρου ο οποίος εμφανίστηκε στη ΣΗΕΔΘ (άρθρο 15 για την ΑΖ). Ο όρος «ειδικές περιστάσεις» προσδίδει

⁴⁵ Οι «ειδικές περιστάσεις » αναφέρονται κυρίως σε γεωγραφικές συνθήκες, όπως προκύπτει από το συμβατικό δίκαιο της θάλασσας (ειδικές περιπτώσεις που λειτουργούν ως εξαίρεση) και δεν πρέπει να συγχέονται με τις «σχετικές περιστάσεις», αφού αυτές υποδεικνύουν μια «δίκαιη μέθοδο οριοθέτησης» που οδηγούν σε μια πιο δίκαιη λύση.

μια ιδιαίτερη διάσταση στη μέθοδο της ίσης απόστασης, διότι όταν υπάρχουν ανισότητες που προκύπτουν από το γεωγραφικό περιβάλλον της περιοχής, τότε ο παραπάνω κανόνας δεν εφαρμόζεται αυτοτελώς, αλλά η οριοθετική γραμμή προσαρμόζεται στις ειδικές περιπτώσεις του χώρου, προκειμένου να εξαλειφθούν οι ανισότητες και κατ' επέκταση οι «αδικίες» που δημιουργούνται. Η κυριότερη ειδική περίπτωση που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη είναι οι ιστορικοί τίτλοι, η ύπαρξη των οποίων νομιμοποιεί αξίωση από ένα κράτος μεγαλύτερου τμήματος ΑΖ⁴⁶. Παρά τα πλεονεκτήματα που διαθέτει η υπόψη αρχή, δεν γίνεται έντονα η αναφορά της στο κείμενο της ΣΗΕΔΘ, παρά μόνο στο άρθρο 15 (περί ΑΖ), ενώ το ΔΔΧ έχει δηλώσει ρητά, ότι η συγκεκριμένη μέθοδος αποτελεί μια μεταξύ των άλλων, χωρίς να αποτελεί κομμάτι του εθιμικού δικαίου.

Η πλειοψηφία των κρατών που συνάπτουν διμερείς συμφωνίες σχετικά με τις οριοθετήσεις, ξεκινούν τις διαπραγματεύσεις τους θέτοντας μια αρχική γραμμή ίσης απόστασης, η οποία στη συνέχεια δύναται να τροποποιηθεί, προκειμένου τα αποτελέσματα να είναι δίκαια. Έπειτα από εκδικάσεις και μελέτες πολλών περιπτώσεων, η νομολογία των διεθνών δικαστηρίων έχει υποδείξει τη *μέθοδο των τριών σταδίων*, η οποία στηρίζεται στις παραπάνω αρχές. Δηλαδή σε πρώτο στάδιο χαράσσεται μια γραμμή ίσης απόστασης/μέσης γραμμής, στη συνέχεια εξετάζεται αν υπάρχουν «παράγοντες» που επιβάλλουν την προσαρμογή της προσωρινής γραμμής έτσι ώστε να οδηγεί σε ένα «δίκαιο» αποτέλεσμα και τέλος ελέγχεται ότι η προσαρμοσμένη γραμμή δεν οδηγεί σε ένα δυσανάλογο αποτέλεσμα λόγω διαφοράς μήκους ακτών και θαλάσσιας περιοχής (αρχή της αναλογικότητας) (Ρούκουνας, Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, 2021, σ. 360). Όλα τα παραπάνω γίνονται κατανοητότερα μέσω των υποθέσεων που έχουν παρουσιασθεί ενώπιον των Δικαστηρίων και μερικές εκ των οποίων θα παρουσιασθούν στη συνέχεια.

4.3 Η αρχή της Ευθυδικίας/επιείκειας και οι δίκαιες/επιεικείς λύσεις

Το 1945 στη Διακήρυξη Τρούμαν περί ΥΦ, γίνεται αναφορά στην έννοια της ευθυδικίας, ενώ εφαρμόστηκε το 1969 στην υπόθεση ΥΦ της Βόρειας Θάλασσας. Στη συνέχεια ενσωματώθηκε

⁴⁶ Στις ημέρες μας πάνω από 20 κράτη προσπαθούν να κλείσουν κόλπους με ευθεία γραμμή βάσης με μεγαλύτερο όριο από το αντίστοιχο νομικό που προβλέπεται, αξιώνοντάς τους ως ιστορικούς τίτλους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στην Ανατολική Μεσόγειο η Λιβύη με τον κόλπο της Σύρτης.

στο κείμενο της ΣΗΕΔΘ [άρθρα 74(1) και 83(1)] και την οποία ζητούσαν τα κράτη να ληφθεί υπόψη από τα Δικαστήρια που εκδίκάζαν τις υποθέσεις τους. Αρχικά όταν πρωτοεμφανίστηκε η έννοια της ευθυδικίας, λόγω της δυσκολίας της έννοιας, δηλαδή πως τίθεται ως ζήτημα η έννοια της ευθυδικίας/δίκαιων λύσεων ενώπιον των δικαστικών οργάνων, αφού ο ρόλος των δικαστηρίων είναι αυτεπάγγελα το αποτέλεσμα να είναι δίκαιο, δεν μπορούσε εύκολα να αποκρυσταλλωθεί. Επίσημος κατάλογος που ορίζει ποια είναι τα δίκαια κριτήρια, δεν κατατέθηκε από κάποιο αρμόδιο όργανο, παρά μόνο ένας ενδεικτικός κατάλογος, που δημιουργήθηκε με την εξέταση αρκετών υποθέσεων και στον οποίο τα δίκαια κριτήρια, προσδιορίζονται βάση των γεωγραφικών στοιχείων μιας περιοχής. Ενδεικτικά κριτήρια του καταλόγου που δόθηκαν από το ΔΔΧ κατά την υπόθεση του κόλπου του Maine είναι ότι η ξηρά δεσπόζει της θάλασσας, πρέπει να γίνεται ίση διανομή των περιοχών που αλληλεπικαλύπτονται στις θαλάσσιες και υποθαλάσσιες ζώνες των αντίστοιχων ακτών γειτονικών κρατών, να εφαρμόζεται η αρχή της μη καταπάτησης και να αποφεύγεται το φαινόμενο αποκοπής (cut-off effect) της θαλάσσιας προέκτασης των ακτών των ενδιαφερόμενων κρατών (Σιούσιουρας Π., 2017, σ. 318), ενώ ο κατάλογος εμπλουτίστηκε στη συνέχεια με την εξέταση περισσότερων υποθέσεων. Σε αρκετές περιπτώσεις τονίστηκε ότι η αρχή της ευθυδικίας δεν υφίστανται για να εξισώσει, όσα είναι ήδη άνισα (λόγω φύσης και γεωγραφίας).

4.4 Υποθέσεις Οριοθέτησης

➤ Η ΥΦ της Βόρειας Θάλασσας⁴⁷

Πρώτος και σημαντικότερος σταθμός στις οριοθετήσεις, υπήρξε η περίπτωση της οριοθέτησης της ΥΦ στη Βόρεια Θάλασσα, όπου η Δανία η τότε Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και η Ολλανδία προσέφυγαν στο ΔΔΧ, ζητώντας να διευκρινιστούν οι αρχές και οι κανόνες του διεθνούς δικαίου περί οριοθετήσεων, ώστε να πράξουν τούτο για την ΥΦ τους. Η συγκεκριμένη υπόθεση ήταν αυτή η οποία κατέρριψε την αρχή της ίσης απόστασης από το βάθρο της και την μετέτρεψε σε μια εκ των μεθόδων οριοθέτησης. Η υπόθεση στηριζόταν αφενός στη

⁴⁷ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE: North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Denmark)-(Federal Republic of Germany/Netherlands). Ανακτήθηκε από <https://www.icj-cij.org/en/case/51>.

Σύμβαση της Γενεύης περί ΥΦ του 1958, ενώ αφετέρου στοιχειοθέτησε νέα στοιχεία που συμπεριλήφθησαν στη ΣΗΕΔΘ στη συνέχεια. Η Δανία στηριζόμενη στο άρθρο 6 της Σύμβαση της Γενεύης περί ΥΦ του 1958, ζητούσε η οριοθέτηση να πραγματοποιηθεί με βάση την αρχή της ίσης απόστασης, γεγονός που θα ωφελούσε τη Δανία (και της Κάτω Χώρες) επειδή οι ακτές της είναι κυρτές, ενώ της Γερμανίας κοίλες, άρα το αποτέλεσμα δεν θα ήταν δίκαιο (equitable result), αφήνοντας τη δεύτερη με μια πολύ μικρή ΥΦ στη Βόρεια Θάλασσα. Εκτός του άδικου αποτελέσματος, το ΔΔΧ τόνισε ότι η Σύμβαση της Γενεύης περί ΥΦ του 1958, δεν δέσμευε νομικά την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, αφού αυτή δεν την είχε επικυρώσει, αλλά και ότι η υπόψη μέθοδος δεν αντανάκλούσε σε κανόνα εθιμικού διεθνούς δικαίου. Τα λεγόμενα του Δικαστηρίου χρησιμοποιήθηκαν στη συνέχεια τόσο σε άλλες υποθέσεις, αλλά και στο κείμενο της ΣΗΕΔΘ.

➤ Οριοθέτηση ΥΦ Τυνησίας-Λιβύης⁴⁸

Το 1977 η Τυνησία και η Λιβύη υπέγραψαν συνυποσχετικό προκειμένου να οδηγηθεί η διαφορά τους περί οριοθέτησεως στο ΔΔΧ και από το οποίο ζητούσαν να διευκρινίσει ποιες είναι οι αρχές και οι κανόνες προκειμένου να οριοθετηθεί μεταξύ τους η ΥΦ. Δεκατρία χρόνια μετά την υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας και λίγο μετά την υπογραφή της ΣΗΕΔΘ, υπό το πρίσμα των «δικαιών/ επιεικών αρχών» και των «σχετικών περιστάσεων», το Δικαστήριο και σε αυτή την περίπτωση, μνημονεύοντας την υπόθεση του 1969, τόνισε ότι η χρησιμοποίηση της αρχής της ίσης απόστασης μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο και εφόσον οδηγεί σε μια δίκαιη λύση. Τα δυο κράτη συμφωνούσαν ότι η συγκεκριμένη μέθοδος δεν θα οδηγούσε σε δίκαιο αποτέλεσμα, διότι πλέον των ακτών έπρεπε να ληφθούν υπόψη και άλλες σχετικές περιστάσεις, όπως η ύπαρξη των νησιών Τζερμπα και Κερκένα⁴⁹, το κριτήριο της αναλογικότητας και η ύπαρξη γεωτρήσεων πετρελαίου στην υπό οριοθέτηση περιοχή. Το αποτέλεσμα λοιπόν του Δικαστηρίου ήταν να χρησιμοποιηθεί μια τροποποιημένη γραμμή ίσης απόστασης που θα απέδιδε δικαιοσύνη (ως μέτρο ισότητας).

⁴⁸ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE: Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya). Ανακτήθηκε από: <https://www.icj-cij.org/en/case/63>.

⁴⁹ Η απόφαση έδωσε μισή επήρεια στις νήσους.

➤ Υπόθεση Οριοθέτησης στον Κόλπο του Maine

Στην παρούσα περίπτωση οι ΗΠΑ και ο Καναδάς το 1981, συμφώνησαν να παραπέμψουν στο Δικαστήριο το θέμα της οριοθέτησης της ΥΦ τους στον κόλπο του Maine, αλλά και των Ζωνών Αλιείας τους. Και τα δυο κράτη ήταν συμβαλλόμενα μέλη της Σύμβαση του 1958 και για αυτόν τον λόγο ο Καναδάς επικαλέστηκε την αρχή της ίσης απόστασης/ειδικών περιστάσεων. Το Δικαστήριο όμως επανέλαβε ότι η συγκεκριμένη αρχή δεν αποτελεί κανόνα του ΔΔ, άρα δεν κατέχει πλεονεκτικότερη θέση έναντι των άλλων. Χρησιμοποιήθηκε δε στην περίπτωση που η γεωγραφική σχέση των δύο ακτών μετατρέπεται σε σχέση αντίθετων ακτών, διορθώνοντας τη θέση αυτή σύμφωνα με τις σχετικές περιστάσεις (Σιούσιουρας Π., 2017, σ. 304).

➤ Θαλάσσια Σύνορα μεταξύ Γουινέας και Γουινέας-Μπισσάου

Το 1983 οι δυο πρώην αποικίες της Γαλλίας και της Πορτογαλίας, αφού σύναψαν συνυποσχητικό, ζήτησαν από το Δικαστήριο να εξετάσει αρχικά αν ίσχυε η Σύμβαση που είχαν υπογράψει οι αποικιοκράτες τους το 1886 και αναλόγως αποτελέσματος, ποιο θα ήταν το θαλάσσιο μεταξύ τους σύνορο. Η Γουινέα-Μπισσάου πρότεινε τη μέθοδο της ίσης απόστασης με την αναπροσαρμογή της γραμμής, αναλόγως την ύπαρξη ειδικών περιστάσεων. Η ύπαρξη κοίλων ακτών και ορισμένων νησιών, οδήγησε το Δικαστήριο στο ότι η προαναφερόμενη μέθοδος δεν θα επέφερε ένα δίκαιο αποτέλεσμα και ότι η επίτευξη ευθυδικίας δεν σημαίνει ότι πρέπει απαραίτητα να διορθωθούν τυχόν ανισότητες που υπάρχουν από τη γεωγραφία στη συγκεκριμένη κάθε φορά περιοχή.

➤ Οριοθέτηση μεταξύ Ρουμανίας-Ουκρανίας στη Μαύρη Θάλασσα

Χαρακτηριστική υπόθεση οριοθέτησης με τη μέθοδο των τριών σταδίων είναι αυτή της Ρουμανίας-Ουκρανίας στη Μαύρη Θάλασσα. Οι δυο χώρες αποφάσισαν να καθορίσουν όλα τα σύνορα μεταξύ τους και αν δεν τα κατάφερναν να προσέφευγαν σε δικαστικό όργανο. Το 2004 η Ρουμανία προσέφυγε εναντίον της Ουκρανίας για τα θαλάσσια σύνορα μεταξύ τους. Οι δυο πλευρές διαφωνούσαν ως προς την αφετηρία μετρήσεως της πλάγιας γραμμής και για την επίρεια του νησιού Serpent της Ουκρανίας στην παραπάνω οριοθέτηση. Πέντε χρόνια αργότερα το Δικαστήριο αποφάσισε να χαράξει μια προσωρινή πλάγια γραμμή, στη συνέχεια εξέτασε αν υπάρχουν σχετικές περιστάσεις και στο τέλος αν η επίδραση αυτών των σχετικών περιστάσεων

οδηγούσε σε δυσανάλογο αποτέλεσμα λόγω διαφοράς μήκους ακτών και θαλάσσιας περιοχής, γεγονός που το Δικαστήριο αποφάσισε πως δεν συνέβαινε. Στο νησί Serpent αναγνωρίστηκε ΑΖ εύρους 12 ν.μ., αλλά δεν ελήφθη υπόψη κατά τη χάραξη της γραμμής και του αποδόθηκε μειωμένη επήρεια.

➤ Υπόθεση οριοθέτησης μεταξύ Νικαράγουα-Κολομβίας (2012)

Η Νικαράγουα που προσέφυγε πρώτη στο ΔΔΧ ζήτησε να της αναγνωρισθεί η κυριαρχία επί επτά νησίδων που ανήκαν στην Κολομβία, ισχυρισμοί που απορρίφθηκαν από το ΔΔΧ. Στη συνέχεια το ΔΔΧ χρησιμοποίησε τη γραμμή μέσης/ίσης απόστασης για να καθορίσει αρχικώς τις θαλάσσιες ζώνες μεταξύ των δυο κρατών και κατόπιν χρησιμοποιώντας την αρχή της ευθυδικίας και συνυπολογίζοντας τις «ειδικές περιπτώσεις» για τις νησίδες, επανακαθόρισε τη μέση γραμμή, πράξη που απέδωσε στη Νικαράγουα μεγαλύτερη θαλάσσια περιοχή, σε σχέση με αυτή που της αναλογούσε αν γινόταν χρήση αυστηρά της μεθόδου της γραμμής μέσης/ίσης απόστασης και «εγκλώβισε» στην ΥΦ και ΑΟΖ της τρεις νησίδες της Κολομβίας, στις οποίες δόθηκε το δικαίωμα των 12 ν.μ. σε ΑΖ. Πλέον των παραπάνω το ΔΔΧ έβαλε τέλος στο επιχείρημα ότι τα νησιά ενός κράτους δεν μπορούν να έχουν τη δική τους ΥΦ επειδή βρίσκονται στην ΥΦ ενός άλλου κράτους.

Συμπερασματικά, έπειτα από τη μελέτη των παραπάνω υποθέσεων, καταλήγουμε στο γεγονός ότι δεν αποσαφηνίζεται η έννοια της ευθυδικίας στη διαδικασία των θαλάσσιων οριοθετήσεων, αφού δεν είναι ξεκάθαρο ποιες είναι οι δίκαιες αρχές ή τα κριτήρια και δεν υπάρχει πουθενά καταγεγραμμένη η νομική ερμηνεία των παραπάνω ορών. Αναφορικά με τις σχετικές περιστάσεις, των οποίων ο ρόλος είναι διττός, αφού αφενός αναζητούνται οι επιεικείς αρχές που πρέπει να εφαρμοστούν και αφετέρου πρέπει να διερευνηθεί και να εκτιμηθεί αν το αποτέλεσμα είναι δίκαιο. Ενώ δεν πρέπει να λησμονείται ότι μια σχετική περίπτωση μιας περιοχής, δεν αποτελεί και σχετική περίπτωση για μια άλλη. Άλλο ένα θέμα που είναι απαραίτητο να τονισθεί είναι το γεγονός ότι ουδεμία ταύτιση υπάρχει ανάμεσα στις «ειδικές» με τις «σχετικές περιστάσεις», καθώς οι πρώτες αναφέρονται σε συνθήκες γεωγραφικού περιβάλλοντος κυρίως που προκύπτουν από το συμβατικό δίκαιο της θάλασσας και επιβάλλουν τη μετατόπιση της γραμμής ίσης απόστασης, ενώ οι δεύτερες αναφέρονται και σε συνθήκες μη γεωγραφικού περιβάλλοντος προκειμένου να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση. Παρόλο που η αρχή της μέσης γραμμής/ίσης απόστασης δεν παγιώθηκε από τα δικαστικά όργανα ως η Κύρια μέθοδος οριοθέτησης, είναι αυτή η οποία χρησιμοποιείται

από το πλείστο των κρατών που οριοθετούν θαλάσσιες ζώνες και ο χρόνος έχει δείξει ότι με την συμβολή κάποιων ειδικών περιστάσεων, είναι και αυτή που οδηγεί σε αποτελέσματα δίκαια και αναλογικά.

Επιπλέον κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι τα κράτη παρόλο που είναι ελεύθερα βάσει της ΣΗΕΔΘ (άρθρα 74 και 83) να χαράζουν διαφορετικά όρια για την ΥΦ και την ΑΟΖ, στην περίπτωση που η πρώτη είναι πλέον των 200 ν.μ., τα περισσότερα έχουν ταχθεί υπέρ της χάραξης ενιαίου συνόρου και η πλειονότητα των συμφωνιών που αφορούν στην οριοθέτηση κάθε ζώνης ακολουθούν την πρακτική της οριοθέτησης κοινού συνόρου για τις δυο θαλάσσιες ζώνες. Αφού το αντίθετο θα είχε διφορούμενα αποτελέσματα με περιπτώσεις όπου τα ύδατα της ΑΟΖ ενός κράτους θα κάλυπταν την ΥΦ του άλλου κράτους.

Κεφάλαιο 5^ο: Οι συμφωνίες και οι προσπάθειες οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο

5.1 Εισαγωγή

Παρόλο που η ύπαρξη μεγάλου πλουτοπαραγωγικού αποθέματος σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο και γενικότερα σε φυσικούς πόρους στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, καθιστά το ζήτημα της οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών πρωταρχικό μέλημα και προτεραιότητα όλων των κρατών της Μεσογείου, όπως είδαμε παραπάνω ούτε έχουν καθορισθεί συγκεκριμένοι και σαφείς μέθοδοι οριοθέτησης για τα κράτη που βρέχονται από αυτή και ούτε έχουν συναφθεί οι συμφωνίες που απαιτούνται. Ακόμα πιο περίπλοκο κάνει την όλη υπόθεση το γεγονός ότι τόσο το Ισραήλ αλλά περισσότερο η Τουρκία, κράτη της περιοχής, όχι μόνο δεν επικύρωσαν τη ΣΗΕΔΘ, αλλά την καταψήφισαν, δίνοντάς τους το βήμα να αμφισβητούν κάθε φορά ποιοι κανόνες ανήκουν στους συμβατικούς και ποιοι έχουν περιέλθει στο εθιμικό πλαίσιο.

Με 8 κράτη θα ασχοληθούμε στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, κράτη τα οποία απέχουν μικρή απόσταση το ένα από το άλλο και κάποια έχουν αντικείμενες⁵⁰, κάποια παρακείμενες και κάποια συνδυασμό ακτών που καθορίζουν τα θαλάσσια σύνορά τους. Το μεγαλύτερο πρόβλημα που δημιουργείται στην περιοχή είναι ότι οι απέναντι ακτές όλων των παράκτιων κρατών απέχουν λιγότερο από 400 ν.μ., όριο που θα έδιδε τη δυνατότητα σε όλα τα κράτη να έχουν το μέγιστο εύρος για τις ζώνες της ΥΦ και της ΑΟΖ, άρα πρέπει να πραγματοποιούνται συμφωνίες οριοθέτησης μεταξύ των κρατών, σύμφωνα με τις αρχές που αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Επιπλέον αναφερόμαστε σε κράτη τα οποία διατηρούν εχθρικές σχέσεις⁵¹ για πάρα πολλά χρόνια, γεγονός που καθιστά τις μεταξύ τους Συμφωνίες ακόμα πιο δύσκολες. Δυσκολίες όμως που εν μέσω της ενεργειακής κρίσης που διανύουμε και του

⁵⁰ Η Κύπρος, ως νησί είναι το μοναδικό κράτος στην περιοχή με αντικείμενες μόνο ακτές με τα γειτονικά της κράτη.

⁵¹ Πλέον των κακών σχέσεων που διατηρεί η Ελλάδα και η Κύπρος με την Τουρκία, στην παρούσα αναφέρομαι στις κακές σχέσεις του Λίβανου με το Ισραήλ και τη Συρία αντίστοιχα, αλλά και της Τουρκίας με τη Συρία.

πολέμου στην Ουκρανία, φαίνεται να παραγκωνίζονται και να δίνουν τη θέση τους σε ιστορικές συζητήσεις και συμφωνίες για οριοθετήσεις με προοπτικές άρσης των εμποδίων για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της θάλασσας.

Όσον αφορά την ΑΖ των μεσογειακών κρατών, όλα τα κράτη έχουν κάνει χρήση του μέγιστου εύρους των 12 ν.μ. που ορίζεται από τη ΣΗΕΔΘ, πλην της Ελλάδας και της Τουρκίας που έχουν ορίσει τα 6 ν.μ. στο Αιγαίο Πέλαγος, ενώ στα 12 ν.μ. στο Ιόνιο και στη Μαύρη Θάλασσα, αντίστοιχα. Ενώ η ΣΖ έχει υιοθετηθεί μόνο από εννιά κράτη και δη από τρία στην περιοχή της ΝΑ Μεσογείου (Κύπρος, Συρία, Αίγυπτος).

5.2 Οι συμφωνίες της Κύπρου και της γύρω περιοχής και οι παρεμβάσεις της Τουρκίας

Η αναβάθμιση της γεωπολιτικής σημασίας της Μεγαλονήσου παίζει σημαντικό ρόλο στις γεωπολιτικές ανακατατάξεις της Ανατολικής Μεσογείου. Οι ανακαλύψεις των υποθαλάσσιων ενεργειακών κοιτασμάτων σε αυτή, αποτελούν από τους πρωταρχικούς παράγοντες μεταβολής των γεωπολιτικών δυναμικών και των δυναμικών ασφαλείας στην περιοχή (Τζιαντράς, 2019). Από τη μια η αστάθεια επικρατεί στην περιοχή, ενώ η εύρεση σημαντικών ποσοτήτων υδρογονανθράκων αναδεικνύει περεταίρω τη γύρω περιοχή ως μια σημαντική ενεργειακή πηγή, με ενδείξεις ότι το ένα τέταρτο της ποσότητας των υδρογονανθράκων (της λεκάνης της Λεβαντίνης) βρίσκονται στη Κυπριακή ΑΟΖ (Σαββαΐδης, 2020). Δεν είναι μόνο τα τελευταία 15 χρόνια που η Κύπρος κέντρισε το ενδιαφέρον για την έρευνα υδρογονανθράκων από τις μεγάλες εταιρίες. Από το 1930 και για 20 χρόνια η αγγλική εταιρεία IRAQ PETROLEUM CO. ερεύνησε την περιοχή, χωρίς κάποια αξιοσημείωτα αποτελέσματα βέβαια. Στη συνέχεια, εν μέσω της ψυχρής διαμάχης υπεροχής και επικράτησης γενικότερα, αλλά και στην Ανατολική Μεσόγειο ειδικότερα, των δυο μεγάλων δυνάμεων της εποχής, χαρτογραφείται η θαλάσσια περιοχή, στην προσπάθειά τους να βρουν κοιτάσματα. Παρά τη μη εύρεση επιθυμητών ευρημάτων, οι έρευνες συνεχίστηκαν το 1974 από την εταιρεία SHELL και εν συνεχεία μέχρι το 2000 σειсмоγραφικές μελέτες πραγματοποιήθηκαν από γαλλικές και αμερικάνικες εταιρίες.

Παρατηρώντας την εξωτερική πολιτική της Κύπρου είναι εύληπτη η τάση της προς τον νεοκλασικό ρεαλισμό, θεωρητική προσέγγιση η οποία ενδύει την ανάλυση της εξωτερικής

πολιτικής της και στις διπλωματικές σχέσεις της στην Ανατολική Μεσόγειο (Tziarras, 2019). Με την έναρξη του 21^{ου} αιώνα η Κύπρος πρώτη από όλα τα κράτη της περιοχής, συστηματοποιεί τις διαδικασίες για την έρευνα υδρογονανθράκων, μεταξύ αυτής και της Αιγύπτου, γεγονός που επιβάλλει την ταυτόχρονη οριοθέτηση ΑΟΖ με τις γύρω χώρες: Αίγυπτος (2003), Λίβανο (2007), Ισραήλ (2010), ώστε να μπορεί να ερευνήσει και εκμεταλλευτεί τόσο τις υποθαλάσσιες περιοχές της όσο και την τυχόν εύρεση πετρελαϊκών προϊόντων, σύμφωνα πάντα με τις προσταγές του Διεθνούς Δικαίου. Το 2004 κήρυξε την ΑΟΖ της με τον «Περί της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και Υφαλοκρηπίδας Νόμο 64(I)/2004»⁵², ο οποίος τροποποιήθηκε το 2014 με τον «Περί της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και Υφαλοκρηπίδας Νόμο (τροποποιητικός) 97(I)/2014»⁵³. Οι αντιδράσεις βέβαια των Τούρκων δεν άργησαν να εκφραστούν, οι οποίοι φερόμενοι ως «συνιδιοκτήτες» του νησιού, ισχυρίστηκαν και ισχυρίζονται ότι έχουν δικαιώματα στις θαλάσσιες ζώνες του νησιού (Dogru & Reginbogin, 2017).

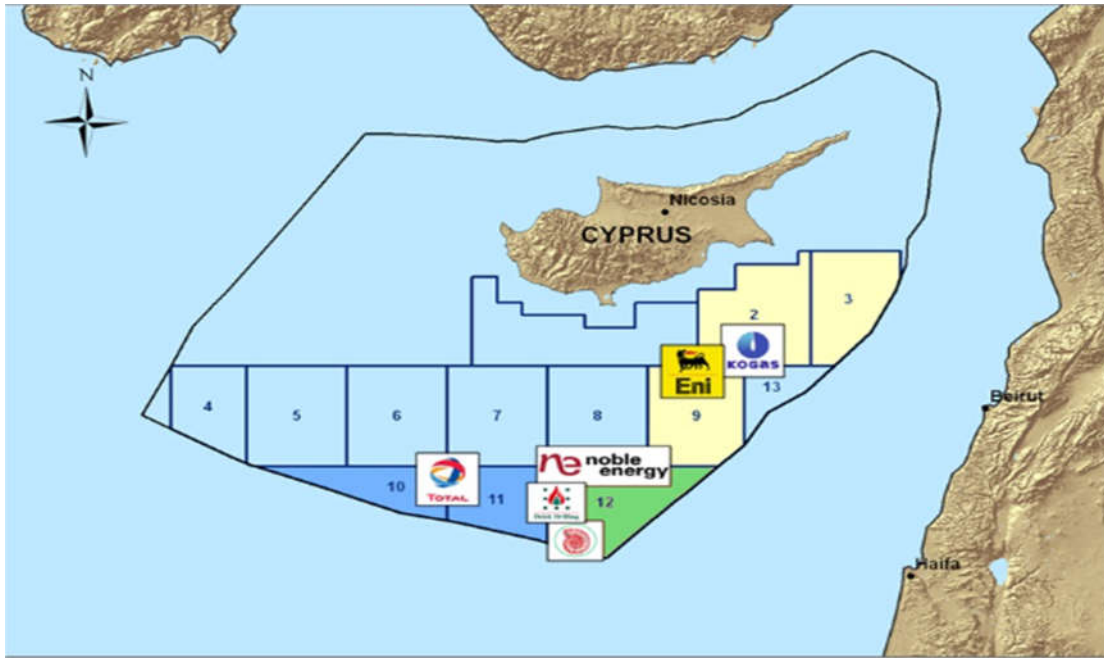
Από τη στιγμή που η Κύπρος κήρυξε την ΑΟΖ της, προέβη σε σύναψη διμερών συμφωνιών και αδειοδοτήσεων με κολοσσούς παραγωγής ενέργειας (Χάρτης Ι), όπως οι εταιρίες: ENI (Ιταλία), TOTAL (Γαλλία), KOGAS (Ν. Κορέα), EXXON MOBIL (ΗΠΑ), QATAR PETROLEUM (Κατάρ), DELEK (Ισραήλ), NOBLE ENERGY (ΗΠΑ) και SHELL (Βρετανία-Ολλανδία), παραχωρώντας τους δικαιώματα εξερεύνησης και εκμετάλλευσης (Tsoukala, 2021, σ. 22). Το 2011 η NOBLE ENERGY που ερευνούσε τα κυπριακά νερά επί τέσσερα χρόνια ανακάλυψε κοίτασμα φυσικού αερίου στο νότιο τμήμα της ΑΟΖ της, στο οικόπεδο 12 (Αφροδίτη) (Οικονομοπουλος & Stambolis, C. , 2012, σ. 7) που συνορεύει με την ισραηλινή ΑΟΖ. Έπειτα από την ανακάλυψη στο οικόπεδο 12, έσπευσαν στην περιοχή και οι λοιπές κολοσσιαίες εταιρείες ενέργειας, στις οποίες η Κυπριακή Δημοκρατία χορήγησε άδειες, όπως φαίνεται στον παρακάτω Χάρτη. Το 2018 ιταλική εταιρεία ENI και η γαλλική TOTAL ανακάλυψαν κοίτασμα στο Οικόπεδο 6 (Καλυψώ) περιεκτικότητας περίπου 6-8 tcf (τρεις κυβικά πόδια), αρκετά μεγαλύτερης από αυτή του οικοπέδου

⁵² Ο περί της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης Νόμος του 2004, διαθέσιμος: http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/2004_1_64/full.html.

⁵³ Ο περί της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και Υφαλοκρηπίδας (Τροποποιητικός) Νόμος του 2014, διαθέσιμος: http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/2004_1_64.html.

12. Ενώ το 2019 η EXXON MOBIL με την QATAR PETROLEUM ανακάλυψαν το κοίτασμα στο οικόπεδο 10 (Γλαύκου), περιεκτικότητας περίπου 5-8 tcf.

Χάρτης Ι: ΑΟΖ Κυπριακής Δημοκρατίας-αδειοδοτήσεις σε εταιρίες ενέργειας

OnAlert.gr (9.10.2014)⁵⁴

5.2.1 Η Συμφωνία της Κύπρου με την Αίγυπτο⁵⁵

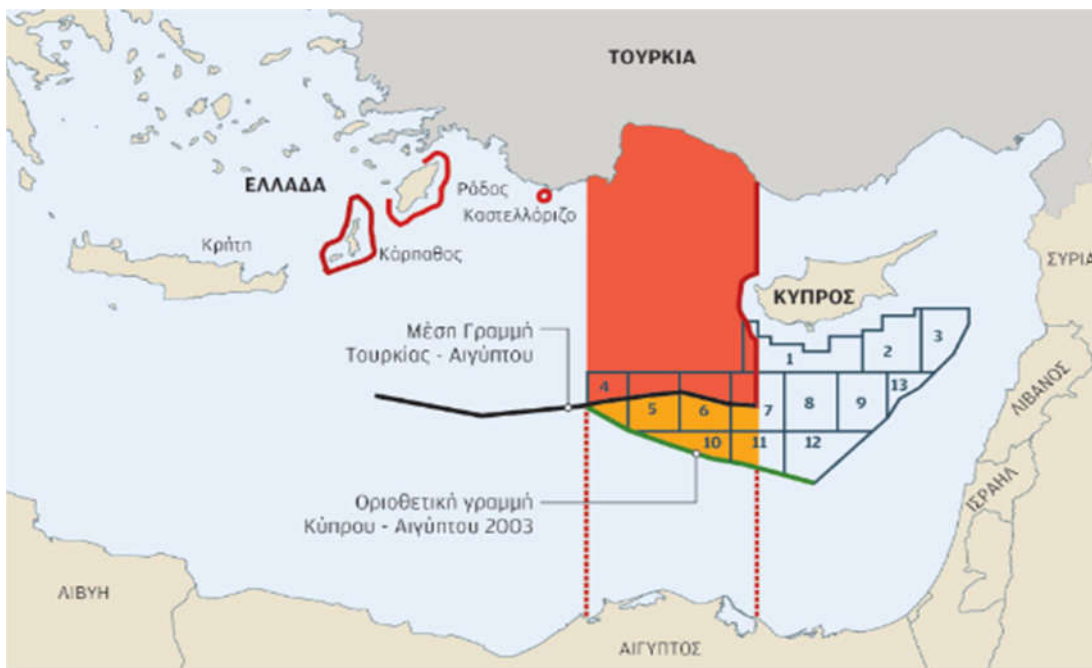
Το 2003 η Δημοκρατία της Κύπρου προέβη σε οριοθέτηση με τη Δημοκρατία της Αιγύπτου της μεταξύ τους ΑΟΖ για την περαιτέρω εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της θαλάσσιας περιοχής. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν αυτή της μέσης γραμμής, αφού πρόκειται για δυο κράτη με αντικείμενες ακτές. Άξιο αναφοράς είναι ότι στη Συμφωνία αναφέρεται ρητώς ότι η

⁵⁴ OnAlert.gr (9.10.2014), Χάρτης Κυπριακής ΑΟΖ, ανακτήθηκε στις 11 Οκτ 22 από: <https://www.onalert.gr/kosmos/kypros/deite-tous-xartes-aoz-kuprou/112838/>.

⁵⁵ Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone, 17 February 2003, διαθέσιμο σε: <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EGYCYP2003EZ.pdf>.

οριοθέτηση πραγματοποιείται βάσει των διατάξεων του άρθρου 74 της ΣΗΕΔΘ και αν κάποιος από τα δυο μέλη ξεκινήσει συζητήσεις με τρίτο κράτος για οριοθέτηση, θα πρέπει να ενημερώσει και να συμβουλευτεί το άλλο μέρος, πριν την τελική συμφωνία, εάν και εφόσον η επικείμενη οριοθέτηση αφορά σημεία από τις συντεταγμένες που έχουν οριστεί μεταξύ τους. Η συμφωνία κυρώθηκε από την Κυπριακή Δημοκρατία με τον Νόμο 15(III) του 2003⁵⁶. Η αντίδραση της Τουρκίας ως ήταν αναμενόμενο, ήταν έντονη και προσπάθησε να προσεγγίσει και να δελεάσει την Αίγυπτο, εφαρμόζοντας μαζί της τη μέση γραμμή (Χάρτης II), παρόλο που η Τουρκία είναι υπέρμαχος της ευθυδικίας, προσδίδοντάς της έτσι το οικοπέδο 10 της Κύπρου που εκμεταλλευόταν η ΕΧΧΟΝ ΜΟΒΙΛ.

Χάρτης II: Πρόταση οριοθέτησής της Τουρκίας με Αίγυπτο

Συρίγος Α. (18.11.2018), Καθημερινή⁵⁷.

⁵⁶ Ο Κυρωτικός Νόμος διαθέσιμος: http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/2003_3_15.html.

⁵⁷ Συρίγος Α. (18.11.2018), Τουρκικοί τυχοδιωκτισμοί επί χάρτου, Καθημερινή. Ανακτήθηκε την 01 Νοε 22 από: <https://www.kathimerini.gr/politics/995745/toyrkikoi-tychodioktismoi-epi-chartoy/>.

5.2.2 Η Συμφωνία της Κύπρου με τον Λίβανο⁵⁸

Με τη μέθοδο της μέσης γραμμής το 2007, η Κυπριακή Δημοκρατία σύναψε συμφωνία οριοθέτησης με τον Λίβανο, παρόμοια με αυτή της Αιγύπτου, η οποία ενώ κυρώθηκε από την Βουλή των Αντιπροσώπων της Δημοκρατίας, δεν κυρώθηκε από το Κοινοβούλιο του Λιβάνου, λόγω της συμφωνίας που σύναψε η Κύπρος με το Ισραήλ τέσσερα χρόνια αργότερα και του αμφισβητούμενου χώρου⁵⁹ (Χάρτης III). Στις ημέρες μας όμως, έπειτα από την ιστορική Συμφωνία που υπεγράφη μεταξύ του Λιβάνου και του Ισραήλ για τον καθορισμό μεταξύ τους θαλασσίων ζωνών (τον Οκτώβριο του 2022), η συζήτηση μεταξύ της Κύπρου και του Λιβάνου για την επίλυση της μεταξύ τους εκκρεμότητας φαίνεται να επανέρχεται στο προσκήνιο, με τον Πρόεδρο του Λιβάνου να έχει στείλει επιστολή στον πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, με στόχο τη διευθέτηση τεχνικών λεπτομερειών, για αναζωογόνηση των συνομιλιών⁶⁰.

⁵⁸ Agreement Between The Government Of The Republic Of Lebanon And The Government Of The Republic Of Cyprus On The Delimitation Of The Exclusive Economic Zone. Διαθέσιμο: <https://www.mees.com/2012/9/28/op-ed-documents/cyprus-lebanon-cyprus-israel-offshore-delimitation/f994d750-6d1a-11e7-9675-d5a0b0510107>

⁵⁹ Tom Allinson (2.10.2020), Lebanon-Israel talks unlikely to yield 'historic' US policy win, DW. Ανακτήθηκε την 10 Νοε 22 από: <https://www.dw.com/en/israel-lebanon-maritime-borders-us-backed-talks/a-55133674>.

⁶⁰ Αλεξάνδρα Φωτάκη (08.11.2022), Κινητικότητα στη θαλάσσια ζώνη Κύπρου, Λιβάνου και Συρίας, τα Νέα, Ανακτήθηκε την 15 Νοε 22 από: <https://www.tanea.gr/2022/11/08/politics/kinitikotita-sti-thalassia-zoni-kyprou-livanou-kai-syrias/>.

Χάρτης III: Αμφισβητούμενος χώρος Λιβάνου-Ισραήλ

Allinson (2.10.2020), DW⁶¹

Η Τουρκία όπως και στην περίπτωση της Αιγύπτου, προσέγγισε το Λίβανο προκειμένου να οριοθετήσουν μεταξύ τους ΑΟΖ και στο οποίο θα «παραχωρούσε» το τεμάχιο 3 της κυπριακής ΑΟΖ, κάνοντας χρήση της μέσης γραμμής μεταξύ των δυο κρατών και σε αυτή την περίπτωση και όχι της ευθυδικίας (Χάρτης IV).

Χάρτης IV: Πρόταση οριοθέτησεως Τουρκίας με Λίβανο

Συρίγος Α. (18.11.2018), Καθημερινή⁶²

⁶¹ Ο.π.

⁶² Συρίγος Α. (18.11.2018), ο.π.

5.2.3 Η Συμφωνία της Κύπρου με το Ισραήλ

Έπειτα από την Αίγυπτο και το Λίβανο, σειρά είχε η συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με το Ισραήλ⁶³, με τη μέθοδο της μέσης γραμμής και αυτή, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι παρόλο που το Ισραήλ δεν είναι συμβαλλόμενο μέλος της ΣΗΕΔΘ, έχει διακηρύξει ΑΟΖ, ακολουθώντας τις προσαγωγές του γενικού εθνικού που απορρέουν από αυτή. Άλλωστε το Ισραήλ ήταν που ενθάρρυνε και ώθησε την Κύπρο να επισπεύσει τις έρευνες της στα τμήματα της ΑΟΖ της που συνορεύει με αυτό. Η ώθηση ήταν οι ανακαλύψεις μεγάλων ποσοτήτων φυσικού αερίου που βρέθηκαν ανοικτά της ισραηλινής ακτής [η αμερικανική εταιρεία NOBLE ENERGY το 2009 ανακάλυψε την μεγαλύτερη για την εποχή ποσότητα φυσικού αερίου στην περιοχή TAMAR, ενώ ένα χρόνο αργότερα ανακάλυψε μια μεγαλύτερη ακόμα πηγή που περιείχε περίπου 16 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια (το LEVIATHAN)⁶⁴] (Χάρτης V).

Χάρτης V: Τα κοιτάσματα της Κύπρου και της γύρω περιοχής

Παναγούλης Θ. (15.02.2018), Η ακτινογραφία των κοιτασμάτων στα οικοπέδα της Κύπρου, Energy Press⁶⁵

⁶³ Η Συμφωνία μεταξύ των δυο κρατών σχετικά με την οριοθέτηση της ΑΟΖ, διαθέσιμη σε:

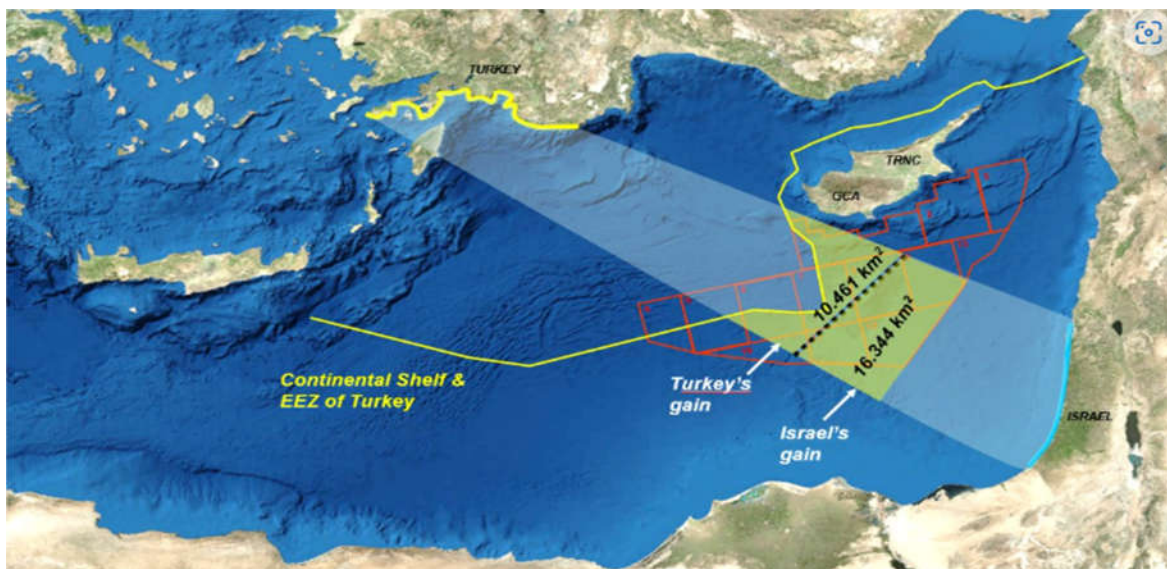
https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/cyp_isr_eez_2010.pdf

⁶⁴ Leviathan, with 22.9 TCF of recoverable gas, is the largest natural gas reservoir in the Mediterranean, and one of the largest producing assets in the region. Ανακτήθηκε την 14 Σεπ 22 από: <https://newmedenergy.com/operations/leviathan/>.

⁶⁵ Παναγούλης Θ. (15.02.2018), Η ακτινογραφία των κοιτασμάτων στα οικοπέδα της Κύπρου. Ανακτήθηκε 10 Νοε 22 από: <https://energypress.gr/news/i-aktinografia-ton-koitasmaton-sta-oikopeda-tis-kyproy-giati-pire-fotia-i-na-mesogeios>.

Η Τουρκία φυσικά δεν έμεινε άπραγη, αλλά έκανε την πρότασή της στο Ισραήλ μέσω του ισραηλινού ακαδημαϊκού περιοδικού TURKEYSCOPE⁶⁶ του κέντρου MOSHE DAYAN του πανεπιστημίου του Τελ Αβίβ, το οποίο δημοσίευσε χάρτες βάσει των οποίων το Ισραήλ θα έβγαине κερδισμένο κατά πολύ αν οριοθετούσε ΑΟΖ με την Τουρκία, αφού όχι μόνο θα κέρδιζε 16.000 τ.χλμ θαλάσσιας περιοχής, αλλά και ολόκληρο το οικόπεδο 12 (Αφροδίτη) που είναι πλούσιο σε φυσικό αέριο και πολλά επίσης τμήματα των υπόλοιπων οικοπέδων, όπως παρουσιάζεται στον παρακάτω χάρτη (Χάρτης VI).

Χάρτης VI: Προτεινόμενη οριοθέτηση με το Ισραήλ από την Τουρκία

Turkeyscope, (7.12.2020)

Και στις τρεις υποθέσεις οριοθέτησης της Κύπρου, η Τουρκία προσπάθησε να εμπλακεί, δελεάζοντας τα λοιπά κράτη και οριοθετώντας μαζί τους με τη μέθοδο της μέσης γραμμής, μη λαμβάνοντας υπόψη το ίδιο το νησί καθεαυτό ως δικαιούμενο ΥΦ και ΑΟΖ, παρόλο που το 2011 οριοθέτησε με την κατεχόμενη πλευρά του νησιού^{67,68}, δηλαδή με τον ίδιο της τον εαυτό και η

⁶⁶ Cihat Yayci Zeynep Ceyhan (7.12.2020), Israel is Turkey's Neighbor Across the Sea: Delimitation of the Maritime Jurisdiction Areas between Turkey and Israel, Turkeyscope, Ανακτήθηκε 18 Νοε 22 από: <https://dayan.org/content/israel-turkeys-neighbor-across-sea-delimitation-maritime-jurisdiction-areas-between-turkey>

⁶⁷ Η Συμφωνία είναι διαθέσιμη: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121010-3-1.pdf>

οποία σκιαγραφούσε ορισμένες από τις μακροχρόνιες θέσεις της Τουρκίας για το δίκαιο της θάλασσας, αφού ασχολείται μόνο με την ΥΦ και όχι με την οριοθέτηση ΑΟΖ (Ioannidis, 2014). Χαρακτηριστικές επίσης είναι η δηλώσεις του Τούρκου Πρόεδρου που μπορούν να ληφθούν και ως απειλές προς τις πετρελαϊκές εταιρείες πως αν επενδύσουν στις κυπριακές εξερευνήσεις, θα αποκλειστούν από ενεργειακά πρότζεκτ στην χώρα του (Giamouridis, 2012, σ. 27). Ενώ υποστηρίζει συνεχώς ότι η τουρκοκυπριακή κοινότητα έχει δικαιώματα επί των κοιτασμάτων της Κυπριακής ΑΟΖ, αμφισβητώντας το δικαίωμα της Κυπριακής Δημοκρατίας να αναζητήσει υδρογονάνθρακες ερήμην της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Πλέον των παραπάνω που πολλές φορές έρχονται σε αντίθεση μεταξύ του, η Τουρκία εγείρει διεκδικήσεις επί ορισμένων περιοχών που καταλέγονται στα οικόπεδα της κυπριακής ΑΟΖ και για τα οποία η Κύπρος έχει αδειοδοτήσει εταιρείες για την έρευνα και εκμετάλλευσή τους και τις οποίες θεωρεί ότι ανήκουν στη δική της ΥΦ. Στις αμφισβητούμενες περιοχές ανήκουν τα οικόπεδα 4, 5, 6 και 10. Περιοχές οι οποίες παραβιάζονται συνεχώς από τα ερευνητικά και γεωτρητικά σκάφη που διαθέτει η Τουρκία.

Η Κύπρος από την πλευρά της και προς απάντηση στις συνεχείς παραβιάσεις της Τουρκίας, κατέθεσε τον Μάιο του 2019 στον Γ. Γ. του ΟΗΕ τις συντεταγμένες που οριοθετούν το βόρειο και βορειοδυτικό όριο της ΥΦ/ΑΟΖ της με τη μέθοδο της μέσης γραμμής μεταξύ αυτής και της Τουρκίας⁶⁹ (Χάρτης VII), καθορίζοντας έτσι όλα τα θαλάσσια σύνορά της (Χάρτης VIII).

⁶⁸ Η Συμφωνία δεν είναι έγκυρη και νόμιμη, αφενός γιατί η Τουρκία δεν είναι συμβαλλόμενο μέλος της ΣΗΕΔΘ και αφετέρου γιατί η Τούρκικη Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου, όπως αυτοανακηρύχθηκε το κατεχόμενο τμήμα (το Ψευδοκράτος) της Κύπρου δεν είναι νόμιμα αναγνωρισμένο από τα Ηνωμένα Έθνη.

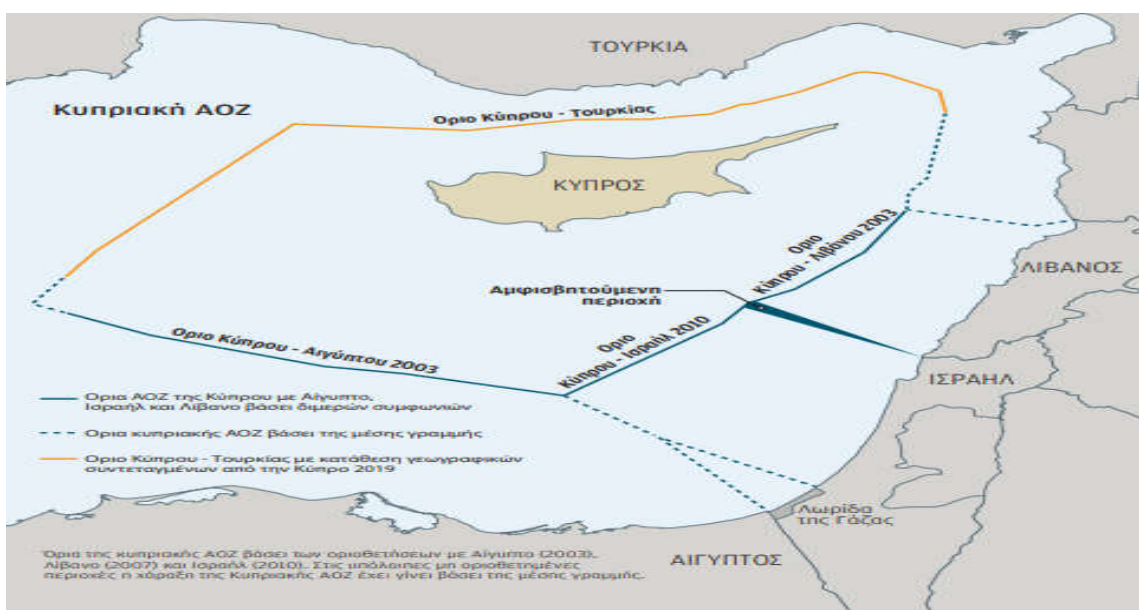
⁶⁹ Φωτεινή Δουλγέρη/ Μάριος Ιωάννου (14.06.2019), Κυπριακή ΑΟΖ: Διψήφιος αριθμός ενταλμάτων σύλληψης για τον «Πορθητή», euronews.gr. Ανακτήθηκε την 20 Οκτ 22 από: <https://gr.euronews.com/2019/06/14/kypriaki-aoz-kypros-ypourgeio-ekswterikon-entalmata-syllipsis-pliromatos-porthitis-fatih>.

Χάρτης VII: Οι συντεταγμένες που κατατέθηκαν στις 4 Μαΐου από την Κυπριακή Δημοκρατία

euronews.gr, 2019

Χάρτης VIII: Όρια κυπριακής ΑΟΖ βάσει οριοθετήσεων με Αίγυπτο Λίβανο και Ισραήλ. Στις υπόλοιπες περιοχές η πορτοκαλί γραμμή είναι βάσει της μέσης γραμμής.

Συρίγος, 2020, σ. 58

5.2.4 Οι σχέσεις με τη Συρία

Όσον αφορά στην οριοθέτηση με τη Συρία, η οποία δεν έχει συνάψει συμφωνία με καμία γείτονα χώρα ακόμα, αλλά έχει οριοθετήσει μονομερώς, δεν ευδοκίμησε τα προηγούμενα χρόνια, αφενός λόγω της ισχυρής αντίδρασης της Τουρκίας και αφετέρου λόγω του συνεχιζόμενου εμφύλιου πολέμου και των εξωτερικών παρεμβάσεων που δεν επέτρεπαν συνομιλίες με την Κυβέρνηση Άσαντ, της οποίας το μέλλον ήταν αβέβαιο και ασταθές. Το 2020 όμως, η Κυβέρνηση της Συρίας απέστειλε στον ΟΗΕ επιστολή με την οποία καταδίκασε τη Συμφωνία της Τουρκίας με τη Λιβύη, γεγονός που ώθησε αρκετούς ακαδημαϊκούς να τονίσουν πως έχει έρθει η ώρα για κουβέντα με τη Συρία. Ενώ μια νέα σειρά συζητήσεων, στο πλαίσιο της διαμόρφωσης των οριοθετήσεων στην Ανατολική Μεσόγειο, μετά την εξομάλυνση των σχέσεων του Ισραήλ με σειρά αραβικών χωρών, αφήνει ίσως χώρο συζητήσεων και για μία οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών Λιβάνου - Συρίας⁷⁰.

Οι παραπάνω διμερείς συμφωνίες της Κύπρου με την Αίγυπτο, το Λίβανο και το Ισραήλ για οριοθέτηση ΑΟΖ διακρίνονται στον παρακάτω χάρτη με τη γαλάζια συνεχόμενη γραμμή, ενώ η διακεκομμένη υποδεικνύει τα θαλάσσια σύνορα τόσο της Κύπρου με τη Συρία, την Τουρκία και την Ελλάδα, αλλά και των υπολοίπων μεταξύ τους, βάσει του ΔΔΘ (Χάρτης ΙΧ).

⁷⁰ Αλεξάνδρα Φωτάκη, ο.π.

Χάρτης ΙΧ: Θαλάσσια σύνορα στην Ανατολική Μεσόγειο

Συρίγος Α. (15.12.2015), Η θαλάσσια οριοθέτηση με την Αίγυπτο, Καθημερινή ⁷¹

5.2.5 Συρία-Λίβανος-Ισραήλ

Όπως φαίνεται τα κοιτάσματα υδρογονανθράκων που βρίσκονται στην Ανατολική Μεσόγειο είναι αυτά που υπερισχύουν προκειμένου να παραμεριστούν οι μεγάλες διαφορές και να ευδοκιμήσει ο διάλογος ανάμεσα στο Λίβανο και το Ισραήλ που βρίσκονται σε μια μακροχρόνια εμπόλεμη κατάσταση με μεσολαβητές τις ΗΠΑ. Τα δυο κράτη προκειμένου να μπορέσουν να εκμεταλλευτούν τα κοιτάσματα, έπρεπε να ενθαρρύνουν τους επενδυτές, τις διεθνής πετρελαϊκές εταιρίες, οι οποίες δεν επρόκειτο να διενεργήσουν γεωτρήσεις σε αμφισβητούμενα εδάφη. Η ιστορική αυτή Συμφωνία λοιπόν που ακόμα βρίσκεται εν τη γενέσει της, όπως ανακοίνωσε ο Πρόεδρος του Λιβάνου: «εγκρίθηκε από το Λίβανο για την τελική εκδοχή που ετοίμασε ο Αμερικανός μεσολαβητής για την οριοθέτηση των νότιων θαλάσσιων συνόρων»⁷², μπορεί να χαρακτηριστεί ως win-win (αμοιβαία επωφελής), επιτρέπει αφενός στο Ισραήλ να συνεχίσει την ενεργειακή του πορεία (πρόκειται για ένα κράτος που έχει ήδη συνάψει συμφωνίες με κολοσσιαίες εταιρίες

⁷¹ Συρίγος Α. (15.12.2015), Η θαλάσσια οριοθέτηση με την Αίγυπτο, Καθημερινή. Ανακτήθηκε την 20 Νοε 22 από: <https://www.kathimerini.gr/politics/842127/i-thalassia-oriothetisi-me-tin-aigypto/>

⁷² Newmoney (13.10.2022), Λίβανος: Πράσινο φως στη συμφωνία οριοθέτησης των θαλάσσιων συνόρων με το Ισραήλ. Ανακτήθηκε την 15 Οκτ 22 από: <https://www.newmoney.gr/roh/diethni/livanos-egkrithike-i-simfonia-oriothetisis-ton-thalassion-sinoron-me-to-israil/>.

ενέργειας), ενώ θα δώσει την ευκαιρία και στο κράτος του Λιβάνου να εμπλακεί στην κούρσα των ενεργειακών, ερευνώντας το κοίτασμα του Κανά, εφόσον βέβαια βγει από το πολιτικό αδιέξοδο που βρίσκεται η χώρα. Μένει λοιπόν να δούμε την ιστορική αυτή Συμφωνία να λαμβάνει χώρα αφενός για την εξομάλυνση των σχέσεων των δυο χωρών και αφετέρου για να ανοίξει ο διάλογος ξανά και να επικυρώσει ο Λίβανος τη συμφωνία του 2007 με την Κύπρο.

Η πρόσφατη αυτή συμφωνία λοιπόν Βηρυτού-Τελ Αβίβ, όχι μόνο ενδιαφέρει την Κυπριακή Δημοκρατία, αλλά και την επηρεάζει άμεσα. Καθώς δημιουργείται ένα τριεθνές σημείο, που πρέπει να συμφωνηθεί και από τις τρεις πλέον χώρες.

Μετά την παραπάνω συμφωνία ο δρόμος άνοιξε για το Λίβανο, προκειμένου να οριοθετήσει και τα βόρεια θαλάσσια σύνορά του με τη Συρία. Επίσημες συζητήσεις δεν έχουν λάβει ακόμα χώρα. Η διαμάχη ξεκίνησε το προηγούμενο έτος, όταν η Συρία έδωσε άδεια σε ρωσική ενεργειακή εταιρεία, για την πραγματοποίηση ερευνών σε μία θαλάσσια περιοχή που διεκδικεί ο Λίβανος. Δεν μένει παρά να γίνουμε μάρτυρες ιστορικών συμφωνιών, η σύναψη των οποίων θα λήξει διαμάχες χρόνων, τουλάχιστον στις θαλάσσιες περιοχές που είναι υπό διεκδίκηση.

5.3 Κύπρος-Ελλάδα

Στην περίπτωση της Κύπρου με την Ελλάδα όμως, τα πράγματα είναι λίγο διαφορετικά. Παρά το γεγονός ότι τα δυο κράτη διατηρούν στενές σχέσεις από την αρχαιότητα και έχουν κοινή εθνικότητα, κληρονομιά, γλώσσα και θρησκεία, το κοινό τους σύνορο στη θάλασσα έχει αμφισβητηθεί πολλάκις, καθιστώντας τη μεταξύ τους οριοθέτηση γράμμα ανοικτό⁷³. Το βασικό πρόβλημα δεν θα μπορούσε να είναι άλλο από τη γείτονα χώρα, την Τουρκία, η οποία στην ουσία έχει μεταφέρει το *casus belli* της επέκτασης της ΑΖ, ατύπως και στην οριοθέτηση ΑΟΖ με την Κύπρο. Τα αγκάθια στις ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι πολλά, στην παρούσα όμως αναφέρομαι στο σύμπλεγμα του Καστελλόριζου, η ύπαρξη του οποίου είναι και αυτή που παρέχει κοινά θαλάσσια σύνορα μεταξύ Ελλάδος και Κύπρου. Σύμφωνα με την Τουρκία λοιπόν, το Καστελλόριζο δεν έχει δικαίωμα σε ΑΟΖ, αφενός γιατί είναι νησί και αφετέρου γιατί δεν μπορούν οι μικρές ακτές

⁷³ Η πραγματοποίηση της οποίας θα ολοκλήρωνε και την ΑΟΖ της ΕΕ στη Μεσόγειο Θάλασσα (Tsoukala, 2021, p. 164).

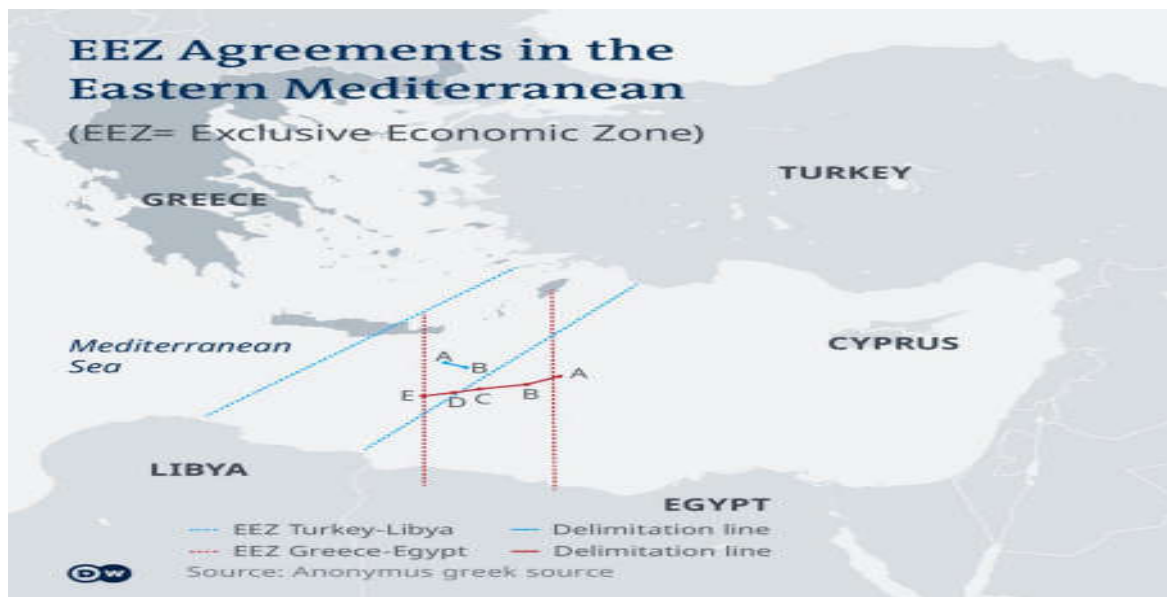
του να σταθούν έναντι στις απέραντες ακτές της Τουρκίας. Με αυτή την άποψη άλλωστε σύναψε τη διμερή συμφωνία οριοθέτησης της ΑΟΖ της με την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας του Φαγιέζ Αλ-Σάρατζ, του κράτους της Λιβύης το 2019, συμφωνία που κύρωσε μονομερώς η ίδια, ενώ η Λιβυκή Βουλή και το Εφετείο την έκριναν άκυρη (Sharaf, 2020). Η απάντηση της Ελλάδας για πολλούς υπήρξε η διμερή συμφωνία μερικής οριοθέτησης ΑΟΖ με την Αίγυπτο λίγους μήνες αργότερα⁷⁴ (Χάρτης X). Μια συμφωνία πολύ σημαντική για την Ελλάδα, αφού είναι η πρώτη της συμφωνία διμερούς οριοθέτησης ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο αφενός, αλλά μερική αφετέρου, αφού δεν περιλαμβάνει το Καστελλόριζο και ένα τμήμα νοτιοανατολικά της Ρόδου (Yiallourides, 2020).

Για να μπορέσει λοιπόν η Ελλάδα να οριοθετήσει ΑΟΖ με την Κύπρο, απαιτείται να επιλυθεί πρώτα το ζήτημα του Καστελλόριζου. Η Ελλάδα ως χώρα που σέβεται το Διεθνές Δίκαιο και τις προσταγές αυτού, πράττει βάσει της διεθνούς νομολογίας, αντιθέτως με την Τουρκία, η οποία πράττει μονομερώς ως Κυρίαρχος της σκακιάρας της Ανατολικής Μεσογείου που προσπαθεί να μετατρέψει το status quo της. Η εξωτερική πολιτική της χώρας μας έχει πρωταγωνιστικό ρόλο, αφού οι σχέσεις και οι συμφωνίες που συνάπτονται είναι καίριες. Ας αναλογιστούμε το σενάριο η Τουρκία να συμφωνεί με την Αίγυπτο για κοινά σύνορα για τη μεταξύ τους οριοθέτηση, αμέσως αποκλείεται το κοινό σύνορο της Ελλάδας με την Κύπρο. Άρα η ολοκλήρωση της οριοθέτησης της ελληνοαιγυπτιακής ΑΟΖ θα ενίσχυε τα ελληνικά συμφέροντα που προσπάθησε να μειώσει η Τουρκία με το τουρκολιβυκό μνημόνιο και θα άνοιγε το δρόμο τόσο για την ελληνοκυπριακή οριοθέτηση αλλά και για την ολοκλήρωση της ΑΟΖ της ΕΕ στη Μεσόγειο γενικότερα.

Άλλωστε η Κυπριακή Δημοκρατία, υπέρμαχος της προάσπισης των δικαιωμάτων της επί δεκαετίες, προσπαθεί σε κάθε ευκαιρία να φέρνει στο τραπέζι των συζητήσεων με την Ελλάδα τη μεταξύ τους οριοθέτηση από το 2004 που ανακήρυξε την ΑΟΖ της ο τότε Πρόεδρος της Τάσος Παπαδόπουλος.

⁷⁴ Η υπόψη Συμφωνία θα αναλυθεί στη συνέχεια.

(Χάρτης X): Όρια συμφωνίας Τουρκίας-Λίβανου και Ελλάδας-Αιγύπτου

Κουραpanis (11/8/2020), DW ⁷⁵

5.4 Η περίπτωση της Ελλάδας και της Τουρκίας: ένας αγώνας δρόμου

5.4.1 Οι σχέσεις των δυο κρατών-Σύντομο ιστορικό

Δεν θα μπορούσα παρά να αναφερθώ στις οριοθετήσεις των δυο χωρών ταυτόχρονα, αφού η καθεμία επηρεάζει την άλλη άμεσα και ουσιαστικά. Τα τελευταία χρόνια γίνεται συνεχή αναφορά και από τις δυο πλευρές στις θαλάσσιες ζώνες τους, με τα δυο κράτη όχι μόνο να μην συμφωνούν μεταξύ τους, αλλά να αντιτίθενται και στις συμφωνίες που συνάπτουν με τρίτα κράτη, αφού αυτές πλήττουν τα συμφέροντά τους. Θα ήταν ουτοπικό να πούμε ότι το παραπάνω φαινόμενο είναι φαινόμενο μόνο των καιρών και των τελευταίων χρόνων, αλλά αναδύεται περισσότερο από τις δυο πλευρές σήμερα, κυρίως λόγω της ανάδειξης της Ανατολικής Μεσογείου σε μια πλούσια ενεργειακή πηγή με μεγάλα κοιτάσματα υδρογονανθράκων.

⁷⁵ Κουραpanis P. (11/8/2020), “A question of putting Turkey in its place”, DW. Ανακτήθηκε την 15 Νοε 22 από: <https://www.dw.com/en/egypts-leadership-feels-markedly-threatened-by-turkey/a-54533478>.

Κάνοντας μια γρήγορη ανασκόπηση στις σχέσεις των δυο χωρών τις τελευταίες δεκαετίες, μεταφερόμαστε στη δεκαετία του 70 όπου έχουμε μια παρατεταμένη περίοδο εντάσεων στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, με την αμφισβήτηση του διεθνούς νομικού καθεστώτος του Αιγαίου αλλά και την εισβολή στην Κύπρο από την Τουρκία. Στη συνέχεια από τον Νοέμβριο του 1973 η Τουρκία άρχισε συστηματικά να δημιουργεί το νέο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων με την Ελλάδα απορροφημένη στα εσωτερικά της προβλήματα (Συρίγος, 2015). Το αυτό έτος λοιπόν, η τουρκική κυβέρνηση παραχώρησε άδεια διεξαγωγής ερευνών για πετρέλαιο στην κρατική εταιρεία πετρελαίων ΤΡΑΟ σε υποθαλάσσιες περιοχές του ΒΑ Αιγαίου εντός της ελληνικής ΥΦ, διεκδικώντας περιοχές έως το μέσο του Αιγαίου, περικλείοντας τη Λέσβο και τη Σαμοθράκη και αποκόπτοντας τα Δωδεκάνησα από την υπόλοιπη Ελλάδα. Το 1974 αμφισβητεί τα όρια FIR Αθηνών και από '74 έως το '76 τουρκικά ωκεανογραφικά σκάφη (Τσανταρλί και Χόρα) πραγματοποίησαν έρευνες στο Αιγαίο, μετατρέποντάς το σε ένα εκρηκτικό πεδίο. Παρόλο που το 1975 οι δυο Πρωθυπουργοί (Καραμανλής και ο Ντεμιρέλ) κατά την συνάντησή τους στις Βρυξέλλες δήλωσαν ότι το ζήτημα οριοθέτησης της ΥΦ θα παραπεμφθεί προς επίλυση στο ΔΔΧ⁷⁶, η τούρκικη πλευρά υπαναχώρησε χωρίς να υπογράψει συνυποσχετικό και χωρίς να ξανά αναφερθεί στο θέμα ως νομικό ζήτημα⁷⁷. Στη συνέχεια το 1987 οι δυο χώρες έφτασαν στα πρόθυρα ένοπλης σύγκρουσης, αφού το ωκεανογραφικό Σισμίκ Ι συνοδευόμενο από τουρκικά πολεμικά, εμφανίστηκε μεταξύ Λήμνου και Μυτιλήνης προκειμένου να πραγματοποιήσει έρευνες έξω από τα ελληνικά νησιά στην ελληνική ΥΦ, μια κρίση που αποφθέχθηκε την τελευταία στιγμή. Ερχόμενοι στο 1996 και στην κρίση των Ιμίων, αντιμετωπίζουμε μια Τουρκία που αρχικά διεκδικεί έως και 3000 νησιά και στη συνέχεια 18 (Φούρνοι, Οινούσες κ.α.), τα οποία αριθμούν περίπου 2000 κατοίκους (Συρίγος, 2015). Εν έτη 1998 οι σχέσεις των δύο χωρών φαίνεται να αλλάζουν και τα δυο κράτη έρχονται όλο και πιο κοντά στο να ξεπεράσουν την ένταση, μέσω μιας σειράς

⁷⁶ Η πρώτη και τελευταία φορά που η Τουρκία επιδέχεται την ΥΦ ως νομική διαφορά μεταξύ των δυο χωρών.

⁷⁷ Το ΔΔΧ δεν προχώρησε στην εκδίκαση της υπόθεσης, η Ελλάδα όμως μπορεί και πρέπει να επικαλείται, ως νομολογιακό προηγούμενο υπέρ αυτής, τουλάχιστον το σκεπτικό αρ. 29 της Διάταξης (Ordonnance) του Δικαστηρίου τούτου της 11ης Σεπτεμβρίου 1976, σύμφωνα με το οποίο: «Είναι προφανές ότι μονομερείς παραχωρήσεις από ένα κράτος ή έρευνες που γίνονται μονομερώς από το κράτος αυτό σε αμφισβητούμενες περιοχές, δεν δημιουργούν κανένα νέο δικαίωμα υπέρ αυτού ούτε στερούν το άλλο κράτος από τα κατά το Διεθνές Δίκαιο δικαιώματά του» (Παυλόπουλος, 2021, σ. 22)

διπλωματικών μέτρων, ιδίως με σκοπό τη διευκόλυνση της ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μέτρα που δεν καρποφόρησαν, αφού μέχρι σήμερα, οι διαφορές σχετικά με μια ισχύουσα λύση παραμένουν ανεπίλυτες (Siousiouras & Chrysochou, 2014).

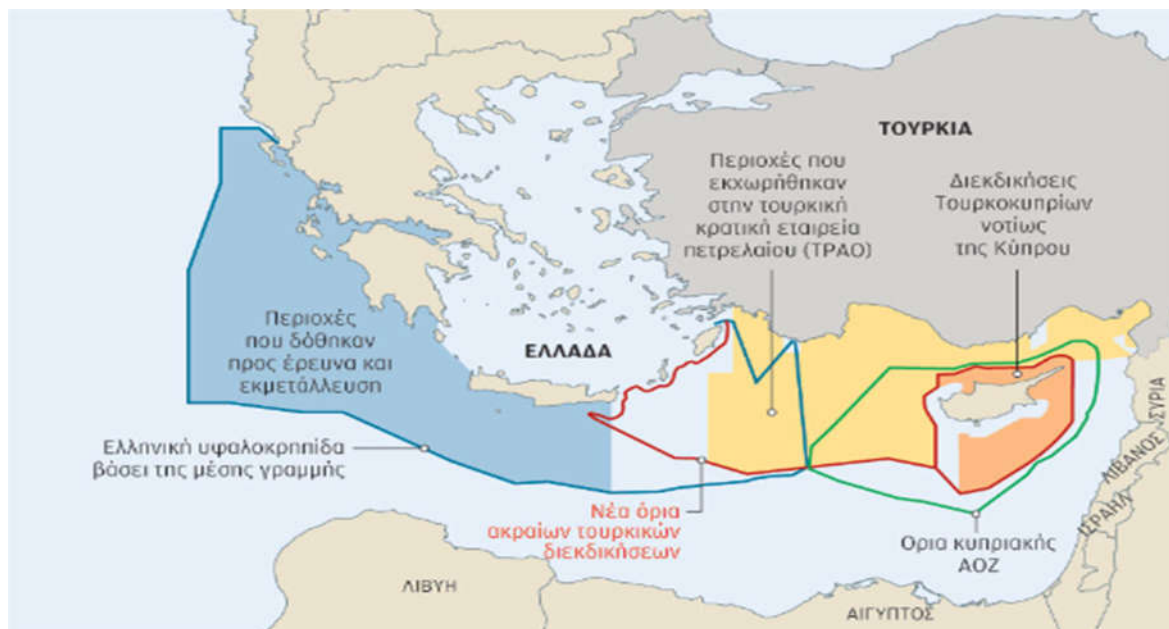
Το 2004 η Τουρκία με Ρηματική Διακοίνωση ανακοινώνει ότι η Κύπρος δεν έχει το δικαίωμα να επεκτείνει τις θαλάσσιες ζώνες της δυτικότερα του 32^{ου} Μεσημβρινού (32° 16'18'') και το 2009 έχουμε την δεύτερη τουρκική διεκδίκηση σε τμήμα της ελληνοκυπριακής ΥΦ. Το 2011 που η Κύπρος ξεκίνησε έρευνες στην ΑΟΖ της, η Τουρκία ανακοινώνει οριοθέτηση με το «ψευδοκράτος» και ένα χρόνο αργότερα διεκδικεί τη θαλάσσια περιοχή μεταξύ Κυπριακής ΑΟΖ και Ελληνικής ΥΦ από τον 28° μέχρι τον 32° Μεσημβρινό, εκχωρώντας την περιοχή στην ΤΡΑΟ για έρευνες⁷⁸. Στον παρακάτω χάρτη φαίνονται οι βλέψεις του τουρκικού κράτους, βάσει του οποίου εμφανίζει τον εαυτό της ως τον βασικό παίκτη της Ανατολικής Μεσογείου, επικυρίαρχο κράτος αυτής με το οποίο απαιτείται να οριοθετήσουν τα υπόλοιπα κράτη. Οι γραμμές που έχει χαράξει είναι σύμφωνα με τη μέση γραμμή από τις ηπειρωτικές ακτές, αγνοώντας τα ελληνικά νησιά, επιδίδοντας έτσι στα κράτη που θα συμφωνήσουν μαζί της μεγάλες θαλάσσιες περιοχές σε σχέση με αυτές που δικαιούνται αν υπογράψουν με Ελλάδα και Κύπρο⁷⁹ (Χάρτης XI).

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να τονίσω ότι παρόλο που δεν απαιτείται νομικά η οριοθέτηση Υ/Φ για την εκμετάλλευσή της, είναι επιτακτική και επιδιώκεται, διότι σε περιοχές μη οριοθετημένες δεν εκδηλώνεται επιθυμία από τις εταιρίες εκμετάλλευσης. Χαρακτηριστικές οι προκηρύξεις της Ελλάδας νοτίως της Κρήτης αλλά και στην περιοχή μεταξύ Αλβανίας και Ελλάδας που δεν έχει οριοθετηθεί, για τις οποίες δεν εκδηλώνουν ενδιαφέρον οι εταιρίες. Άλλωστε καμία εταιρία δεν θέλει την παρουσία στρατιωτικών δυνάμεων στις εργασίες της.

⁷⁸ Δημοσιεύτηκε στην τούρκικη Εφημερίδα Κυβερνήσεως, RESMI GAZETE 28276 (27.04.2012). Ανακτήθηκε 20 Οκτ 22 από: <https://www.resmigazete.gov.tr>.

⁷⁹ Τακτική που όπως είδαμε και παραπάνω στη μελέτη της Κύπρου, προσπάθησε να χρησιμοποιήσει για να δελεάσει τα τρίτα κράτη.

Χάρτης XI: Τουρκικές διεκδικήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο

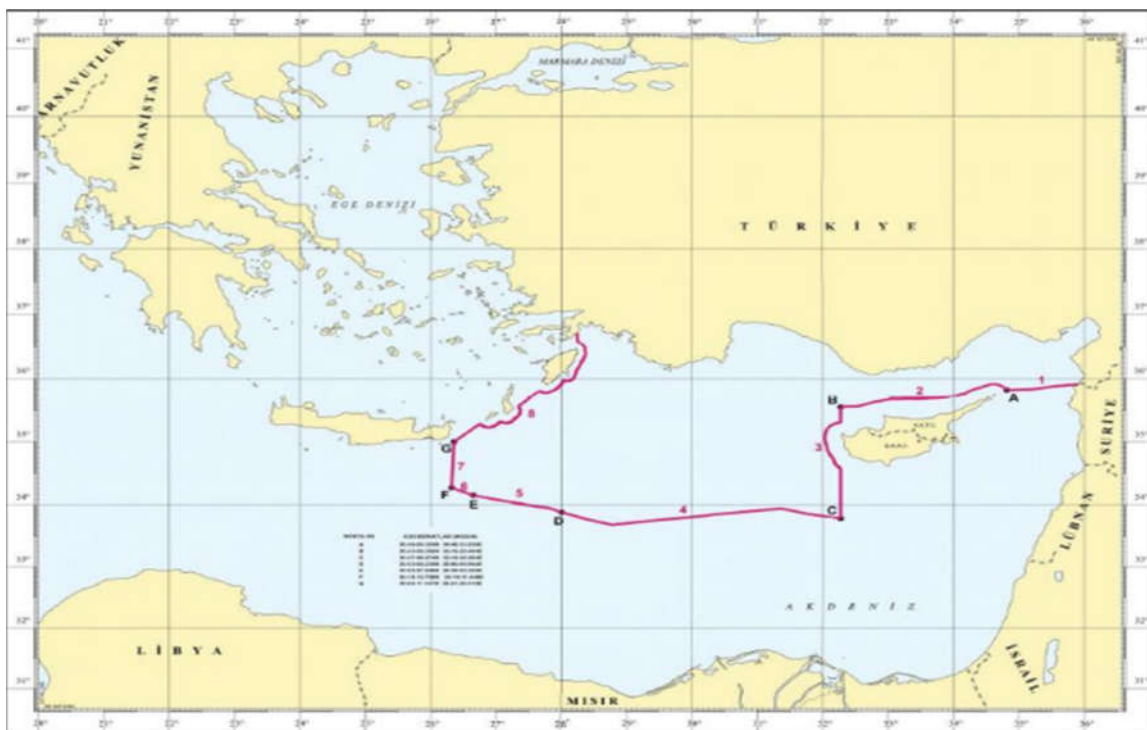
Συρίγος Α. (18.11.2018), ο.π.

Τα τελευταία τρία χρόνια η ελληνική πλευρά έρχεται αντιμέτωπη συνεχώς με το αφήγημα της γαλάζιας πατρίδας (Mavi Vatan), μιας στρατηγικής στην οποία η Τουρκία ενσωματώνει όλες τις προηγούμενες διεκδικήσεις της, διαγράφοντας ότι υπάρχει σε απόσταση 200 ν.μ. από τις ακτές της. Προσπαθεί με αυτόν τον τρόπο, δημοσιεύοντας συνεχώς χάρτες όχι μόνο να επιβάλει την παρουσία της στη Μεσόγειο, περικλείοντας τα ελληνικά νησιά σε «τούρκικη» ΥΦ, αλλά και να δημιουργήσει γιατί όχι ένα τετελεσμένο στο θαλάσσιο καθεστώς. Η θεωρία της στηρίζεται στο ότι η ΥΦ της Τουρκίας και της Ελλάδας καθορίζεται μόνο από τις ηπειρωτικές ακτές των δυο κρατών, άρα το όριο είναι το μέσο του Αιγαίου. Αποκορύφωμα υπήρξε η τουρκική Ρηματική Διακοίνωση⁸⁰ στον ΟΗΕ τον Μάρτιο του 2020 υποβάλλοντας και Χάρτη που απεικονίζει τις περιοχές που διεκδικεί η Τουρκία όλα τα παραπάνω χρόνια στην Ανατολική Μεσόγειο και τις οποίες κατά καιρό

⁸⁰ Επιστολή της 18ης Μαρτίου 2020 από τον Μόνιμο Αντιπρόσωπο της Τουρκίας προς τα Ηνωμένα Έθνη που απευθύνεται στον Γενικό Γραμματέα, A/74/757 (18 March 2020). Ανακτήθηκε 26 Νοε 22 από: <https://undocs.org/en/a/74/757>.

είχε εκχωρήσει στην ΤΡΑΟ και τις οποίες ήρθε να κατοχυρώσει μετά τη σύναψη του τουρκολιβυκού Μνημόνιο Συνεργασίας (Χάρτης XII).

Χάρτης XII: Παράρτημα της επιστολής της 18ης Μαρτίου 2020 του Μόνιμου Αντιπροσώπου της Τουρκίας στα ΗΕ προς τον ΓΓ

Annex to the letter dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General

Περιοχές της ευρύτερης Γαλάζιας πατρίδας που όχι μόνο όπως φαίνεται στον παρακάτω χάρτη (Χάρτης XIII) διαγράφουν την ΥΦ της Ρόδου, Κάσου, Καστελόριζου και Καρπάθου, αλλά φτάνουν και νοτιοανατολικά της Κρήτης. Στερώντας από τα ελληνικά νησιά οποιοδήποτε δικαίωμα σε Υ/Φ και ΑΟΖ.

Χάρτης XIII: Η Γαλάζια Πατρίδα, όπως προβάλλεται στην αντίστοιχη ιστοσελίδα της

Mavi Vatan Logosu Hakkında, Mavivatan.net

Η Ελλάδα από την πλευρά της υποστηρίζει ότι η μόνη νομική διαφορά μεταξύ των δυο κρατών είναι αυτή της οριοθέτησης της ΥΦ, ενώ η Τουρκία από την πλευρά της θέτει μια πληθώρα διεκδικήσεων-διαφορών, όπως: η αμφισβήτηση του ελληνικού εναέριου χώρου, το εύρος του FIR Αθηνών, αμφισβητεί την ελληνική κυριαρχία επί αριθμό νησιών-νησίδων και βραχονησίδων, προβάλλοντας την θεωρία των «γκρίζων ζωνών», καταγγέλλει την Ελλάδα για παράνομη στρατιωτική παρουσία σε νησιά του Αιγαίου και απειλεί το δικαίωμα επέκτασης των ΧΥ στο Αιγαίο με το γνωστό casus belli, ενώ η ίδια έχει επεκτείνει την ΑΖ της στα 12 ν.μ. στη Μαύρη Θάλασσα και τη Μεσόγειο ήδη από το 1964. Όσον αφορά την ΥΦ υποστηρίζει ότι το θέμα δεν είναι νομικό και τεχνικό αλλά πολιτικό για αυτό το λόγο δεν πρέπει να λυθεί στο Διεθνές Δικαστήριο, αφού τα νησιά του Αιγαίου αποτελούν συνέχεια της Ανατολίας και δεν έχουν δική τους ΥΦ, αλλά ούτε και δικαίωμα σε οποιαδήποτε άλλη ζώνη. Επίσης το Αιγαίο ιδιαίτερος αποτελεί ιδιαίτερη περιοχή και για αυτό θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ειδική περίπτωση στην οριοθέτηση της ΥΦ, η οποία θα πρέπει να γίνει με βάση την αρχή της ευθυδικίας και όχι αυτή της μέσης γραμμής. Η Ελλάδα από το 2006 έχει αναγάγει το ζήτημα της οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών που δικαιούται βάσει της ΣΗΕΔΘ, σε ζήτημα υψηλής στρατηγικής και επιδιώκει συμφωνίες οριοθέτησης με τα γειτονικά κράτη σύμφωνα με το ισχύον Δίκαιο της Θάλασσας (Σαββαΐδης, 2018, σ. 40).

5.4.2 Το νομικό πλαίσιο της Ελλάδας

Ξεκινώντας από το 1972, αφού είχαν αρχίσει η τουρκικές αμφισβητήσεις, η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση περί ΥΦ του 1958 και όπως προαναφέρθηκε επικύρωσε τη ΣΗΕΔΘ με το Ν. 2321/1995 (ΦΕΚ Α' 136)⁸¹ και όπως προβλεπόταν στο άρθρο 306, σε συνδυασμό με το άρθρο 310 αυτής, κατέθεσε την επικύρωση στο Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, επιβεβαιώνοντας την ερμηνευτική της δήλωση για τα Στενά Διεθνούς Ναυσιπλοΐας. Το 2011 τροποποίησε τον κυρωτικό νόμο, ο γνωστός νόμος «Μανιάτη» Ν.4001/2011⁸², ο οποίος διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο, αφού επί του άρθρου 156 προσδιορίζονται με σαφήνεια τα κάτωθι:

- Η Ελληνική Δημοκρατία ασκεί κυριαρχία ή κυριαρχικά δικαιώματα στις θαλάσσιες ζώνες της, αναλόγως, βάσει της ΣΗΕΔΘ.
- Το δικαίωμα καθορισμού της ΥΦ μέχρι την απόσταση των 200 ν.μ. από τις ΓΒ από τις οποίες μετράται το εύρος της ΑΖ, αλλά και η προοπτική κήρυξης ΑΟΖ με το ίδιο εύρος.
- Για πρώτη φορά αναγράφεται σε κείμενο της ελληνικής νομοθεσίας η προοπτική της κηρύξεως ΑΟΖ.
- Ελλείπει συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές ακτές, το εξωτερικό όριο της ΥΦ και της ΑΟΖ (αφ' ης κηρυχθεί) είναι η μέση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των ΓΒ (τόσο ηπειρωτικών όσο και νησιωτικών) από τις οποίες μετράται το εύρος της ΑΖ.

Η τελευταία αυτή διατύπωση αποτελεί και το ρηξικέλευθο του Νόμου, αφού κατέρριξε αντιλήψεις και θεωρίες χρόνων.

Στον παρακάτω χάρτη διακρίνεται σαφώς η μέση γραμμή της ελληνικής ΥΦ (Χάρτης XIV).

⁸¹ Όπως υποσημείωση 12.

⁸² ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4001 ΦΕΚ Α 179/22.8.2011, Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις. Διαθέσιμος: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/121622/nomos-4001-2011>.

Χάρτης XIV: ελληνική Υ/Φ βάσει της μέσης γραμμής

Συρίγος Α., 2020, σ. 50

Από το 1995 που η Ελλάδα επικύρωσε τη ΣΗΕΔΘ, δεν είχε γίνει αναφορά στο δικαίωμα της για θέσπιση ΑΟΖ, ώσπου δεκαέξι χρόνια μετά αναφέρεται στον παραπάνω νόμο. Ένα δικαίωμα που είχε απεμποληθεί και παραγκωνισθεί και η αναφορά του το 2011 καλωσορίστηκε με ενθουσιασμό. Το 2014 προκηρύχθηκε Διεθνής Διαγωνισμός για την παραχώρηση δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων σε είκοσι (20) θαλάσσιες περιοχές στη Δυτική Ελλάδα (Ιόνιο) και νοτίως της Κρήτης, χωρίς βέβαια να συμπεριλαμβάνει τεμάχια στο Αιγαίο και στην νοτιοανατολική Μεσόγειο, αφήνοντας την Τουρκία να κάνει όνειρα για τη Γαλάζια Πατρίδα.

Αναφορικά με τα ΧΥ μέχρι πριν δυο χρόνια η Ελλάδα τα είχε ορίσει στα 6 ν.μ. σε όλο το θαλάσσιο της χώρο. Το 2020 προχώρησε στην επέκταση των χωρικών της υδάτων στο Ιόνιο στα 12 ν.μ., ενώ στο Αιγαίο εκτείνονται από το 1936 μέχρι τα 6 ν.μ. [N 230/1936 (ΦΕΚ 4501Α) όπως τροποποιήθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα 187/1973]. Σύμφωνα με τις μετρήσεις της Υδρογραφικής Υπηρεσίας του Πολεμικού Ναυτικού αυτά τα 6 ν.μ. προσδίδουν στην Ελλάδα το 43,3% του Αιγαίου και στη Τουρκία το 7,5% , ενώ αν αυξανόντουσαν στα 12 ν.μ. τα ποσοστά θα ήταν 71% και 9% αντίστοιχα. Αυτός είναι και ο κύριος λόγος που καθ' όλη τη διάρκεια της ΠHS Συνδιάσκεψης, η Τουρκία προσπάθησε να εισαγάγει μια ρήτρα στο σχέδιο άρθρου 3 (αναφορικά με

το εύρος των ΧΥ) που «θα απαιτούσε κράτη που συνορεύουν περικλείστες και ημίκλειστες θάλασσες να καθορίζουν το εύρος των χωρικών τους υδάτων με κοινή συμφωνία», φωτογραφίζοντας το Αιγαίο. Κατ' εφαρμογή του άρθρου 3⁸³ της ΣΗΕΔΘ η Ελλάδα έχει το αναφαίρετο δικαίωμα να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 ν.μ., ένα δικαίωμα όμως που επισκιάζεται από μια απειλή πολέμου.

Η Ελλάδα συνορεύει στη θάλασσα από τα δυτικά προς ανατολικά με την Αλβανία, την Ιταλία, τη Λιβύη, την Αίγυπτο, την Κύπρο και την Τουρκία. Η πλήρης οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών της επομένως, σημαίνει σύναψη συμφωνιών με τα προαναφερόμενα κράτη. Συμφωνίες οι οποίες δεν είναι καθόλου εύκολο να συναφθούν, καθώς τα συμφέροντα που διακυβεύονται είναι πολλά, τόσο οικονομικής όσο και γεωστρατηγικής φύσεως. Παρόλο που με τα περισσότερα κράτη οι σχέσεις της Ελλάδας είναι φιλικές, οι συζητήσεις για τα θαλάσσια σύνορα απαιτούν διπλωματική ευστροφία, καθώς πρόκειται για έναν μαραθώνιο αγώνα με αντιπάλους και όχι συναθλητές, αναλόγως πάντα την περίπτωση. Επιπλέον η Ελλάδα έχει θέσει ως αρμόδιο και αναθέτει την εκδίκαση διαφορών, σχετικών με την ερμηνεία και εφαρμογή της ΣΗΕΔΘ, αποκλειστικώς στο ΔΔΧ⁸⁴, πλην των θεμάτων που αφορούν ζητήματα αμυντικών δραστηριοτήτων και μέτρων και επιπλέον όσων άπτονται της εδαφικής κυριαρχίας (ΑΖ, εθνικός εναέριος χώρος, αποστρατικοποίηση νησιών), εκτός αν υπογράψει συνυποσχετικό πρώτα.

5.4.3 Η οριοθέτηση ΥΦ Ελλάδας-Ιταλίας

Ξεκινώντας λοιπόν από τα δυτικά θαλάσσια σύνορά μας, η οριοθέτηση με την Ιταλία το 1977 υπήρξε το πρώτο βήμα της Ελληνικής Δημοκρατίας για οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών. Τέσσερα χρόνια μετά την έναρξη της ΙΙΙ⁸⁵ Συνδιάσκεψης και ένα χρόνο μετά την προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΔΧ για λήψη προσωρινών μέτρων κατά των τουρκικών ερευνών στην ΥΦ του Αιγαίου⁸⁵ και από το οποίο είχε απορριφθεί, οι δυο χώρες σύναψαν συμφωνία για την οριοθέτηση

⁸³ Το άρθρο 3 ενσωματώνει σχετικό εθιμικό κανόνα.

⁸⁴ Το 1994 αρχικά με δήλωσή της και στη συνέχεια τον Ιανουάριο του 2015 κατέθεσε στον ΟΗΕ νέα και συμπληρωμένη δήλωση.

⁸⁵ Το οποίο ήταν ηφαίστειο έτοιμο να εκραγεί.

της ΥΦ τους⁸⁶. Στο προοίμιό της και στο άρθρο 1 της Συμφωνίας, αναφέρεται ρητώς ότι το όριο της ΥΦ των δύο κρατών είναι η μέση γραμμή με μικρές τροποποιήσεις, σημαντική διάταξη, αφού για τη χάραξη αυτής της γραμμής χρησιμοποιήθηκαν τα ελληνικά νησιά και όχι τα ηπειρωτικά εδάφη (Χάρτης XV). Οι τροποποιήσεις αφορούν τα ελληνικά νησιά σε δυο από τα οποία δόθηκε μειωμένη επήρεια για τη χάραξη της γραμμής (Οθωνοί 75% και Στροφάδες 50%), ενώ στην Κεφαλονιά δόθηκε μεγαλύτερος θαλάσσιος χώρος. Οι δυο χώρες απέφυγαν να οριοθετήσουν κοντά στα δυο τριεθνή σημεία που εμπλέκονται η Αλβανία και η Λιβύη αντίστοιχα, σεβόμενοι τις νόμιμες αξιώσεις τους όπως πηγάζουν από το ΔΔΘ. Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι η Ιταλία οριοθέτησε κάνοντας χρήση των ευθειών ΓΒ (κλείνοντας και τον κόλπο του Ταράντα), ενώ η Ελλάδα χρησιμοποίησε τις κανονικές ΓΒ, δηλαδή τη φυσική της ακτογραμμή.

Τον Ιούνιο του 2020 οι δυο χώρες υπέγραψαν Συμφωνία για την οριοθέτηση των αντιστοίχων θαλασσιών ζωνών τους, μια Συμφωνία που αποτελεί συνέχεια και ολοκλήρωση αυτής του 1977, όπως προκύπτει από το Άρθρο 1, κάνοντας χρήση του κοινού ορίου τόσο για ΥΦ όσο και για ΑΟΖ. Όσα αναφέρθηκαν παραπάνω για τη μέση γραμμή και την επήρεια των νησιών ισχύουν και στην παρούσα. Πλέον της οριοθέτησης τα δυο κράτη συμφώνησαν και για την αλιεία, η οποία θα λαμβάνει χώρα από ιταλικά αλιευτικά εντός των ΧΥ της Ελλάδας, τα οποία επέκτεινε το ίδιο έτος, ενώ η χώρα μας δεν αναγνώρισε ιστορικά δικαιώματα αλιείας των Ιταλών Ψαράδων στην περιοχή, παρά τις ιταλικές προσπάθειες (Γαβουνέλη, 2020).

⁸⁶ Η Συμφωνία του 1977 μεταξύ Ελλάδας - Ιταλίας με την οριοθέτηση των ζωνών της υφαλοκρηπίδας. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-nomothesia.gr/law-news/sumphonia-1977-metaxu-elladas-italias.html>

Χάρτης XV: Συμφωνία Ελλάδας-Ιταλίας (1977) και 2020

“Limits in the Seas” No 96, United States Department of State⁸⁷.

5.4.4 Οι προσπάθειες με την Αλβανία

Τον Απρίλιο του 2009, μετά από διαπραγματεύσεις δύομιση χρόνων, η Ελλάδα και η Αλβανία υπέγραψαν συμφωνία για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών τους, σύμφωνα με τις προβλεπόμενες διατάξεις της ΣΗΕΔΘ, αφού και τα δυο κράτη είναι συμβαλλόμενα μέλη της. Τα δυο κράτη λοιπόν αφού έκλεισαν με ευθείες γραμμές τους κόλπους που πληρούσαν τα κριτήρια του άρθρου 10 της ΣΗΕΔΘ⁸⁸, ακολούθησαν τη μέθοδο της μέσης γραμμής/ίσης απόστασης (Στρατή, 2012, σ. 129) από τις κανονικές ΓΒ των ακτών τους. Το όριο που χαραχτηκε και προσδιοριζόταν

⁸⁷ An official website of the United States Government: Ανακτήθηκε 26 Νοε 22 από: <https://www.state.gov/limits-in-the-seas/>.

⁸⁸ Συνολικά έκλεισαν 8 κόλποι, 5 αλβανικοί και 3 ελληνικοί (Κέρκυρα, Φτελιά, Βούρλιας).

από 150 σημεία, ονομάστηκε «θαλάσσιο όριο πολλαπλών χρήσεων» (Βαληνάκης, 2020), βάσει του οποίου θα οριοθετούνταν όλες οι θαλάσσιες ζώνες μεταξύ των δυο κρατών. Έναν χρόνο μετά όμως το Αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι η παραπάνω Συμφωνία είναι αντισυνταγματική με τη μετέπειτα Κυβέρνηση (Έντι Ράμα) να προβάλλει ως δικαιολογίες την έλλειψη πληρεξουσίου από τον Πρόεδρο της Αλβανικής Δημοκρατίας, ότι δεν εφαρμόστηκε η αρχή της ευθυδικίας, ότι τα ελληνικά νησιά δεν αντιμετωπίστηκαν ως «ειδικές περιστάσεις», δίνοντας τους πλήρη επίγεια με αποτέλεσμα η Αλβανία να παραχωρεί θαλάσσιες περιοχές στις οποίες έχει κυριαρχία και κυριαρχικά δικαιώματα.

Κρίνεται άσκοπο να αναλύσω ξανά ότι οι αιτιάσεις της Αλβανίας του 2010 είναι αβάσιμες και νομικά αίολες, αφού η Συμφωνία υπεγράφη υπό τις προσταγές του ΔΔ, πόσο μάλλον όταν είναι υποκινούμενες από εξωτερικούς παράγοντες που δεν αρέσκονται στη δημιουργία ενός προηγούμενου στην άλλη πλευρά της χώρας, της οποίας των δικαιωμάτων είναι πολέμιοι.

Το 2020 κατά την επίσκεψη του υπουργού Εξωτερικών κ. Δένδια στα Τίρανα, αναγγέλθηκε από τον πρωθυπουργό της Αλβανίας η έναρξη διμερών διαβουλεύσεων με στόχο τη σύνταξη ενός συνυποσχετικού για την παραπομπή του ζητήματος της οριοθέτησης της ΑΟΖ στο ΔΔΧ, θέμα που συζητήθηκε ξανά τον Μάιο του 2022 που επισκέφθηκε την Αλβανία ξανά ο κ. Δένδιας⁸⁹. Δεν μένει παρά να δούμε αν η ενταξιακή πορεία από τη μια και οι υδρογονάνθρακες του Ιονίου από την άλλη και δη των οικοπέδων στα σύνορα με την Αλβανία οδηγήσουν σε κατάληξη της ήδη υπογραφείσας συμφωνίας, δηλαδή στην υπογραφή της. Σύμφωνα με τον Πρέσβη επί τιμή κ. Σαββαΐδη (2019), ο οποίος υπήρξε επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας του 2009, η κύρωση της εν λόγω Συμφωνίας δεν επιδέχεται περεταίρω καθυστέρηση. Ενώ τονίζει ότι *«τυχόν παρεμβάσεις ελάσσονος σημασίας, εάν και εφόσον απαιτηθούν, μπορούν να γίνουν ευχερώς στο μέλλον, εφόσον όμως και οι δυο πλευρές δεχθούν ότι δεν θα υπάρξει νέα διαπραγμάτευση αλλά εφαρμογή της υπογραφείσας συμφωνίας»*.

⁸⁹Το ΒΗΜΑ Team (23.05.2022), Στα Τίρανα ο Δένδιας: Η συμφωνία με την Αλβανία για την ΑΟΖ είναι ο τρόπος επίλυσης των διαφορών. Ανακτήθηκε την 2 Νοε 22 από: <https://www.tovima.gr/2022/05/23/politics/sta-tirana-o-dendias-i-symfonia-me-tin-alvania-gia-tin-aoz-einai-o-tropos-epilysis-ton-diaforon/>.

5.4.5 Ο ρόλος της Λιβύης-Η υπογραφή του τουρκολιβυκού Μνημονίου

Το 1973 δεν ήταν μόνο η Τουρκία που προχώρησε σε αυθαίρετες ενέργειες για ανεύρεση υδρογονανθράκων στο Αιγαίο, αλλά και η Λιβύη, η οποία προέβη και σε παραβίαση του ΔΔ κλείνοντας τον κόλπο της Σύρτης που επηρεάζει τις θαλάσσιες οριοθετήσεις τόσο με την Ελλάδα όσο και με την Ιταλία. Η Λιβύη είναι από τις χώρες που ενώ υπέγραψαν τη ΣΗΕΔΘ δεν την έχει κυρώσει ακόμα, ενώ έχει συμφωνήσει οριοθέτηση ΥΦ με τη Μάλτα (1986) και τη Τυνησία (1988)⁹⁰, έπειτα από προσφυγή τους στο ΔΔΧ. Από το 2006 η χώρα μας συμπερίλαβε τη Λιβύη στις γείτονες χώρες με τις οποίες η οριοθέτηση είναι επιτακτική, διεξάγοντας αλληπάλληλους γύρους διαπραγματεύσεων, χωρίς αποτελέσματα. Ενώ η ανατροπή του Καντάφι βύθισε τη χώρα σε αναρχία και εμφύλιες συρράξεις με την Τουρκία να πλησιάζει όλο και περισσότερο τη Λιβύη⁹¹, φθάνοντας στο 2019 όπου άλλαξε τη γεωγραφία διαγράφοντας τα ελληνικά νησιά και δη την Κρήτη, δημιουργώντας έναν θαλάσσιο άξονα μεταξύ των δυο κρατών με το περίφημο «Μνημόνιο Συνεργασίας».

Η Λιβύη μέχρι και σήμερα είναι χωρισμένη στα δύο και βρίσκεται σε εμφύλια σύρραξη. Δυτικά στην Τρίπολη επικρατεί ο Φαγιέζ Αλ-Σάρατζ της κυβέρνησης εθνικής ενότητας και ανατολικά στο Τομπρούκ επικρατεί το κοινοβούλιο του στρατάρχη Χαλίφα Χαφτάρ⁹². Στις 27 Νοεμβρίου 2019 λοιπόν, η Κυβέρνηση της δυτικής πλευράς Φαγιέζ Αλ-Σάρατζ υπέγραψε με τον Τούρκο Πρόεδρο ένα «Μνημόνιο Συνεργασίας» (Memorandum of Understanding)⁹³ που αφορούσε θαλάσσια οριοθέτηση. Το παράλογο της υπόθεσης δεν είναι τόσο που για πρώτη φορά μια

⁹⁰Στην πρώτη υπόθεση η Λιβύη (σε αντίθεση με τη Μάλτα) αρνούταν την οριοθέτηση με βάση την αρχή της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής, ενώ είχε επικαλεστεί ως σχετικές περιστάσεις τα γεωμορφολογικά κριτήρια της περιοχής αλλά και την αρχή της αναλογικότητας μεταξύ τους μήκους της ακτογραμμής κάθε κράτους και της ΥΦ που θα του αποδιδόταν. Στη δεύτερη δε, υποστήριξε ότι τα νησιά δεν έχουν καθόλου δικαίωμα σε ΥΦ.

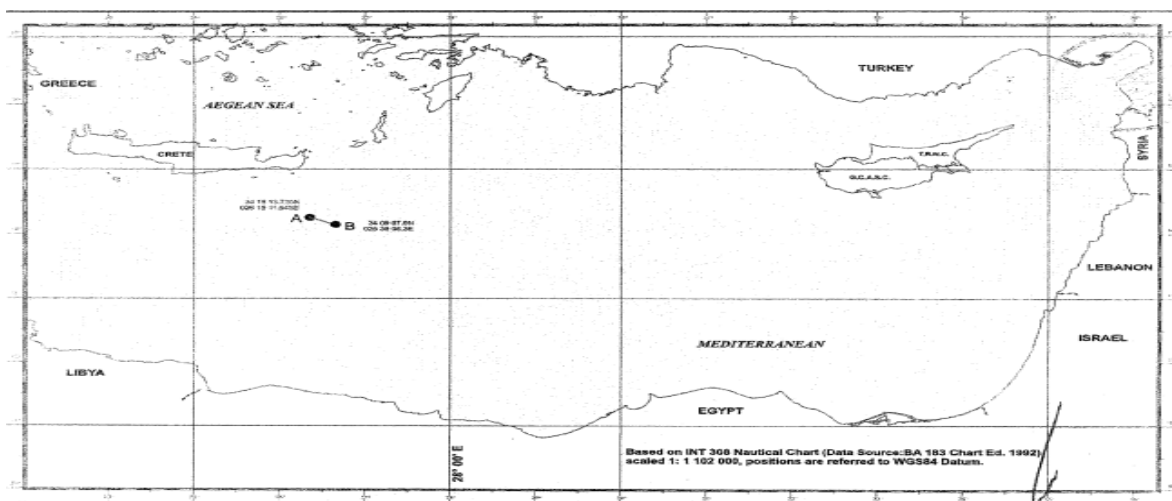
⁹¹ Άλλωστε οι δυο χώρες είναι της Σχολής της ευθυδικίας και συνοδοιπόροι της άποψης για τη μειωμένη ή και καθόλου επήρεια των νησιών.

⁹² Τον οποίο υποστηρίζουν η Αίγυπτος, η Ρωσία, τα ΗΑΕ και η Γαλλία.

⁹³ «Μνημόνιο Συνεργασίας για την Οριοθέτηση της Θαλάσσιας Δικαιοδοσίας», επίσημο κείμενο της Τουρκική Δημοκρατίας, διαθέσιμο σε: <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191207-3.pd>.

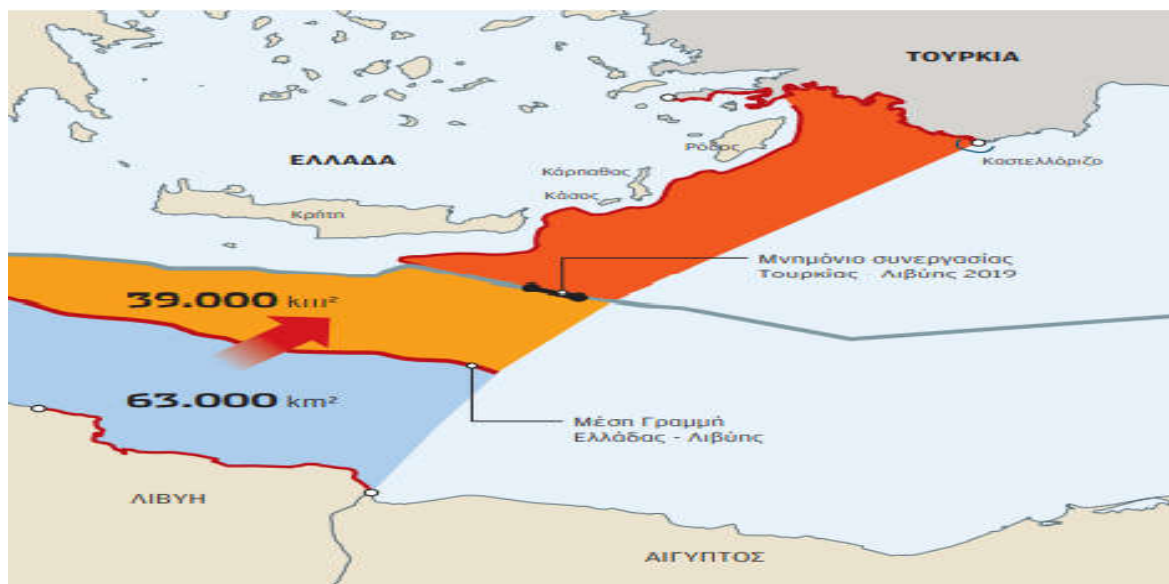
συμφωνία οριοθέτησης τιτλοφορείται ως μνημόνιο, αλλά το γεγονός ότι τα δυο κράτη οριοθέτησαν σε μια περιοχή που δεν γειτνιάζουν, εντός της ελληνικής ΥΦ, στερώντας την αντίστοιχα από τη Ρόδο, την Κάσο, την Κάρπαθο και την Κρήτη και αφήνοντάς του μόνο ΧΥ 6 ν.μ.. Ερευνώντας τους λόγους για τους οποίους η Κυβέρνηση του Φαγιέζ Αλ-Σάρατζ προέβη σε μια τέτοια συμφωνία που παραβιάζει κατάφωρα το δίκαιο της θάλασσας, η απάντηση είναι απλή. Η Κυβέρνησης της εθνικής ενότητας υποστηρίζεται από την Τουρκία (και το Κατάρ), η οποία ενισχύθηκε το 2019 σε στρατιωτικό υλικό από την Τουρκία, την ώρα που ο Χαφτάρ είχε φτάσει έξω από την Τρίπολη. Οι μιν λάβανε τη στρατιωτική βοήθεια που χρειαζόντουσαν και οι δε έπειτα από τις άκαρπες προσπάθειες με την Αίγυπτο, το Λίβανο και το Ισραήλ, κινήθηκαν στρατηγικά αποκτώντας την επιφανειακή νομιμοποίηση που τόσο τους έλειπε να παρεμβαίνουν στην περιοχή.

Χάρτης XVI: Ο χάρτης όπως παρουσιάζεται σου Τουρκολιβικό Μνημόνιο Συνεργασίας με τα σημεία Α και Β

Πλέον βέβαια της στρατιωτικής βοήθειας η Λιβύη κερδίζει 39.000 τ.χλμ θαλάσσιας περιοχής (Χάρτης XVII), ένα δέλεαρ που η Τουρκία είχε χρησιμοποιήσει και στις λοιπές συμφωνίες της Κύπρου, χωρίς αποτέλεσμα. Ενώ η Τουρκία κάνει αφενός επίδειξη ισχύος και αφετέρου δηλώνει ότι είναι παρούσα και απαραίτητη για τη δημιουργία του ενεργειακού έργου EASTMED, αγωγός ο οποίος την παρέκαμπε και την απέκλειε από την εξόρυξη και διακίνηση των υδρογονανθράκων της Ανατολικής Μεσογείου (Cohen, 2020).

Χάρτης XVII: Το κέρδος του Λιβάνου από το τουρκολιβυκό Μνημόνιο

Συρίγος Α., 2020, σ. 77

Έναν μήνα αργότερα το τουρκικό κοινοβούλιο επικύρωσε την υπόψη Συμφωνία (Oztaş, 2019), την οποία και υπέβαλε στη Γενική Γραμματεία του ΟΗΕ προκειμένου να πρωτοκολληθεί και επικυρωθεί ως επίσημο και νόμιμο κείμενο συμφωνίας. Πράξη που οδήγησε τις Μόνιμες Αποστολές στον ΟΗΕ του Βασιλείου του Μπαχρέιν, της Κυπριακής Δημοκρατίας, της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου, της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Βασιλείου της Σαουδικής Αραβίας να μην καταγράψει στον κατάλογο με τις διεθνείς συνθήκες το υπόψη Μνημόνιο⁹⁴, το οποίο όμως καταχωρήθηκε στον ΟΗΕ, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 102 του Καταστατικού Χάρτη⁹⁵. Ενώ από τον Ιανουάριο του 2020 το λιβυκό κοινοβούλιο το καταψήφισε

⁹⁴ Το Βήμα (15.07.2020), Τουρκολιβυκό μνημόνιο: Κοινή διπλωματική νότα Ελλάδας, Κύπρου και τριών ακόμη χωρών στον ΟΗΕ. Ανακτήθηκε 05 Νοε 22 από: <https://www.tovima.gr/2020/07/15/politics/tourkolivyko-mnimonio-koini-diplomatiki-nota-elladas-kyprou-kai-trion-akomi-xoron-ston-oie/>.

⁹⁵ Καταστατικός Χάρτης ΟΗΕ. Διαθέσιμος στο: <https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-CE%BF%CE%B7%CE%B5/>

μη αναγνωρίζοντας τη νομιμότητα της Κυβέρνησης εθνικής ενότητας⁹⁶. Πλέον των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου το Μνημόνιο επικρίθηκε τόσο από την ΕΕ, τη οποίας το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Δεκέμβριο του 2019 ανακοίνωσε ότι το τουρκολιβυκό Μνημόνιο δεν παράγει έννομα αποτελέσματα για τρίτες χώρες, όπως η Ελλάδα και η Κύπρος, από τη στιγμή που παραβιάζει κυριαρχικά τους δικαιώματα και ταυτόχρονα δεν υπακούει στις διατάξεις του ΔΔΘ⁹⁷, όσο και από τις ΗΠΑ.

5.4.6 Η Συμφωνία Ελλάδας-Αιγύπτου

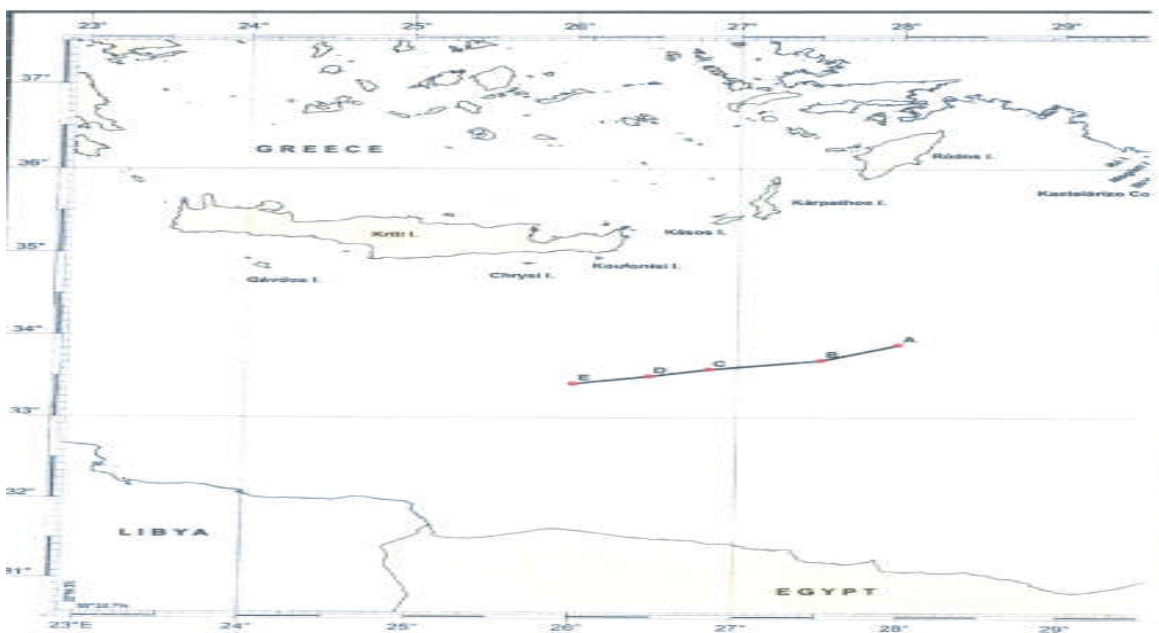
Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας έπρεπε να απαντήσει γρήγορα στην παραπάνω τουρκολιβυκή ενέργεια και να προστατεύσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα, δίνοντας προτεραιότητα πια στην περιοχή δυτικά της Ρόδου με ότι και αν συνεπάγεται αυτό για την ελληνοκυπριακή οριοθέτηση. Στις 6 Αυγούστου του 2020 οι Υπουργοί Εξωτερικών της Ελλάδας και της Αιγύπτου ανακοίνωσαν από το Κάιρο την υπογραφή συμφωνίας⁹⁸ για τη μεταξύ τους οριοθέτηση ΑΟΖ, επισφραγίζοντας το νέο κλίμα συνεργασίας μεταξύ των δύο κρατών. Η Συμφωνία επικυρώθηκε και από την Αιγυπτιακή Βουλή και από το Ελληνικό Κοινοβούλιο και τέσσερις μήνες αργότερα πρωτοκολλήθηκε στα ΗΕ. Ο Χάρτης με τα σημεία επισυνάφτηκε ως αναπόσπαστο μέρος της Συμφωνίας, όπως παρακάτω:

⁹⁶ Η καθημερινή (04.01.2020), Λιβύη: Ακύρωση της συμφωνίας Τρίπολης – Αγκυρας και διακοπή σχέσεων με την Τουρκία ψήφισε το κοινοβούλιο. Ανακτήθηκε 11 Νοε 22 από: <https://www.kathimerini.gr/world/1058828/livyi-akyrosi-tis-symfonias-tripolis-agkyras-kai-diakopi-scheseon-me-tin-toyrkia-psifise-to-koinovoylio/>.

⁹⁷ European Parliament Research Service, (2020), Turkey: Remodeling the Eastern Mediterranean-Conflicting Exploration of Natural Gas Reserves. Ανακτήθηκε 05 Νοε 22 από: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652048/EPRS_BRI\(2020\)652048_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652048/EPRS_BRI(2020)652048_EN.pdf).

⁹⁸ Επίσημο Κείμενο Συμφωνίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου για την οριοθέτηση της Αποκλειστικής οικονομικής Ζώνης των δύο κρατών. Ανακτήθηκε 29 Οκτ 22 από: <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2020/EG-GR%20EEZ-2020.pdf>

Χάρτης XVIII: Χάρτης με γεωγραφικές συντεταγμένες Συμφωνίας

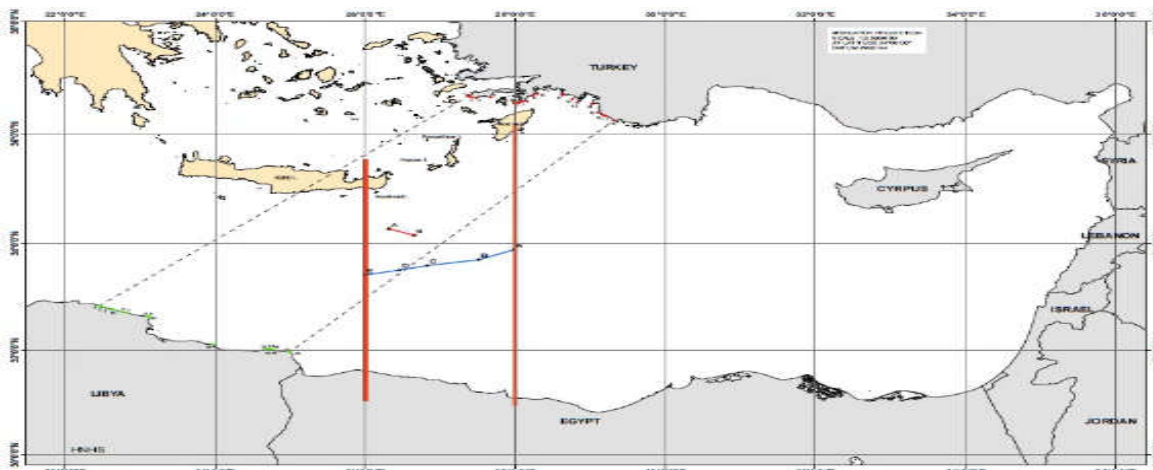
Επίσημο Κείμενο Συμφωνίας⁹⁹

Εκτός του ότι η παραπάνω Συμφωνία είναι η πρώτη της Ελλάδας για οριοθέτηση ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο, είναι ξεχωριστή καθώς η οριοθετική γραμμή καθορίζει τα σύνορα μεταξύ των δυο κρατών μεταξύ 26⁰⁰ και του 28⁰⁰ Μεσημβρινού, δηλαδή πρόκειται για μερική οριοθέτηση. Περιοχή όμως που υπερκαλύπτει την περιοχή του τουρκολιβυκού μνημονίου, όπως φαίνεται και στον παρακάτω χάρτη (Χάρτης XIX). Η εν λόγω Συμφωνία παρότι συνάφθηκε για να αντιμετωπίσει την αντίστοιχη τουρκολιβυκή, επικρίνεται από πολλούς. Από τη μια η Αίγυπτος δεν δέχτηκε να οριοθετήσει με το Καστελλόριζο και ένα μικρό τμήμα ανατολικά της ακτής της Ρόδου και από την άλλη η επήρεια της Κρήτης και της Καρπάθου είναι μειωμένη, με αποτέλεσμα η Αίγυπτος να έχει πάρει περίπου το 55% του υπό οριοθέτηση θαλάσσιου χώρου ενώ η Ελλάδα το 45%¹⁰⁰. Σε κάθε περίπτωση όμως δεν αποκλείει μια μελλοντική οριοθέτηση πέραν αυτών των ορίων σε συμφωνία με τα λοιπά ενδιαφερόμενα γειτονικά κράτη (Λιβύη, Κύπρο, Τουρκία).

⁹⁹ Όπως υποσημείωση 100.

¹⁰⁰ Ιωαννίδης, Ν. Α., (2020), Νομική ανάλυση Συμφωνίας οριοθέτησης Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης μεταξύ Ελλάδος και Αιγύπτου. Ανακτήθηκε την 29 Οκτ 22 από:

Χάρτης XIX: Ο χάρτης της συμφωνίας Ελλάδας - Αιγύπτου για την ΑΟΖ

Ιωαννίδης, Ν. Α., (2020)¹⁰¹

Άλλωστε η πρόσφατη υπογραφή από τους Υπουργούς Άμυνας των δυο χωρών του Μνημονίου κατανόησης¹⁰² για ζητήματα έρευνας και διάσωσης που προβλέπει συνεργασία στους τομείς αεροναυτικής και ναυτικής έρευνας και διάσωσης, παρουσία των υπουργών Εξωτερικών, υποδηλώνει τις άριστες σχέσεις των δυο κρατών, αλλά και την διάθεση από πλευράς Αιγύπτου για

https://defencereDEFINED.com.cy/%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%BB%CF%85%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%85%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AD%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7/?fbclid=IwAR1vifVC4duDOMDk45kQOs3YtUUpVSjH4j3miewdrwgTT7_WFPy8LXZkzE

¹⁰¹ Newsroom (06.08.2020). Ο χάρτης της συμφωνίας Ελλάδας - Αιγύπτου για την ΑΟΖ: Πώς ακυρώνεται το τουρκολιβικό Μνημόνιο. Ανακτήθηκε 13 Νοε 22 από: <https://www.cnn.gr/politiki/story/229871/o-xartis-tis-symfonias-elladas-aigyptoy-gia-tin-aoz-pos-akyroneitai-to-toyrkolivyko-mnimonio>.

¹⁰² ΥΠ.ΕΞ. (Κάιρο, 22.11.2022), Δηλώσεις Υπουργού Εξωτερικών Νίκου Δένδια μετά το πέρας της συνάντησής του με τον Αιγύπτιο ομόλογό του, Sameh Shoukry. Ανακτήθηκε 26 Νοε 22 από: <https://www.mfa.gr/epikairota/proto-thema/deloseis-upourgou-exoterikon-nikou-dendia-meta-to-peras-tes-sunanteses-tou-me-ton-aiguptio-omologo-tou-sameh-shoukry-kairo-22112022.html>.

περαιτέρω εμβάθυνση των διμερών σχέσεων και της διμερούς συνεργασίας με την Ελλάδα, γιατί όχι και στο μέλλον της ολοκλήρωσης της παραπάνω οριοθέτησης.

Επίλογος: Προτάσεις και Προοπτικές

Οι διαδικασίες θαλάσσιων οριοθετήσεων και η σχετική νομοθεσία είναι σχετικά νέες, αφού ο αντίστοιχος κλάδος του ΔΔ, αναπτύχθηκε στο δεύτερο μισό του προηγούμενου αιώνα και ακόμα είναι αναδυόμενος. Παρά τις πολλές προσπάθειες κωδικοποίησης όλων των κανόνων που διέπουν το ΔΘ, αυτές δεν καρποφόρησαν με αποτέλεσμα ούτε η ΣΗΕΔΘ να παρέχει σαφή καθοδήγηση ή ακριβή κανόνα σχετικά με τον τρόπο σχεδίασης μιας οριακής γραμμής σε έναν χάρτη. Γεγονός που συχνά οδήγησε σε διαφωνίες και όχι σε επιλύσεις των θαλασσίων ζητημάτων οριοθέτησης, ζητημάτων υψηλής στρατηγικής. Ο χώρος της Ανατολικής Μεσογείου, ένας χώρος πλούσιος σε υδρογονάνθρακες και σε εμπόριο, αποτελεί μια περιοχή όπου γειτνιάζουν κράτη διαφορετικών σχολών και αντιλήψεων. Κράτη τα οποία έχουν συνειδητοποιήσει πλέον την σπουδαιότητα των θαλάσσιων ζωνών και των πλεονεκτημάτων που αυτές παρέχουν και είναι αποφασισμένα το καθένα από τη μεριά του να πράξει ότι θεωρεί απαραίτητο για την προάσπιση των δικαιωμάτων του.

Ο χρόνος και τα γεγονότα έχουν δείξει ότι οι συμμαχίες κατέχουν τη σημαντικότερη θέση στην ατζέντα των οριοθετήσεων, αφού το παιχνίδι απαιτεί τουλάχιστον δυο παίκτες ειδικά όταν οι αξιώσεις επικαλύπτονται. Σταχυολογώντας το προηγούμενο κεφάλαιο, παρατηρούμε ότι τα κράτη υποχωρούν σε κάποιες θέσεις και θεωρίες τους, προκειμένου να συμμαχήσουν με τα γειτονικά τους κράτη, κερδίζοντας χώρο και χρόνο, αφού η αδράνεια πια δεν είναι σύμμαχος κανενός. Χαρακτηριστικά παραδείγματα η Ελλάδα και η Τουρκία. Η δε πρώτη επιδιώκει χρόνια τώρα διμερείς συμφωνίες με τις όμορες χώρες βάσει της μέσης γραμμής/ίσης απόστασης (ακτή με ακτή) ή και βάσει της αρχής της αμοιβαιότητας, μέτρηση με ευθείες γραμμές καθώς και κλείσιμο κόλπων (όπως έπραξε με την Αλβανία). Αλλά και προκειμένου να φρενάρει τη γείτονα Τουρκία, δέχεται μια ορισμένη μειωμένη επίρεια των νησιών της¹⁰³, αλλά και μια μερική οριοθέτηση¹⁰⁴. Η Τουρκία από την άλλη, χρόνια υπέρμαχος της ευθυδικίας, κάνει χρήση της μέσης γραμμής/ίση απόστασης τόσο κατά την οριοθέτηση με τη Λιβύη όσο και στις προτάσεις της-δέλεάρ της προς τα κράτη που έχει οριοθετήσει η Κύπρος.

¹⁰³ Κάτι που αν είχε πράξει με τη Λιβύη πριν χρόνια, ίσως είχε αποφευχθεί το τουρκολιβυκό μνημόνιο.

¹⁰⁴ Συμφωνία με Αίγυπτο, όπως αναλύεται στο 5^ο Κεφάλαιο.

Οι δυο χώρες, οι θαλάσσιες διαφορές των οποίων χρονολογούνται πια μισό αιώνα, έχουν επιδοθεί σε έναν αγώνα δρόμου, προκειμένου να κατοχυρώσουν τις αξιώσεις τους. Σε ένα γήπεδο εν απουσία ξεκάθαρων κανόνων, αλλά με διαιτητές πρόθυμους, κατάλληλους και έμπειρους πλέον να θέσουν τους κανόνες οριοθέτησης βάσει της ΣΗΕΔΘ και αναλόγως των περιπτώσεων. Αρκεί οι δυο χώρες να δεχτούν την προσφυγή τους σε αυτούς (δικαστικά όργανα). Πράξη που ποικιλοτρόπως και διακαώς αποφεύγει η Τουρκία. Το πιο αμφιλεγόμενο ζήτημα μεταξύ των δυο κρατών είναι η σημασία των νησιών και η επήρεια τους κατά την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών. Από τη μια η Ελλάδα αριθμεί πάνω από 3000 νησιά, εκ των οποίων πάνω από 2300 βρίσκονται στην περιοχή του Αιγαίου, ενώ η Τουρκία αριθμεί 3, όπως αυτά της επιδόθηκαν με τη Συνθήκη της Λωζάννης (1923)¹⁰⁵. Το ζήτημα των νησιών δεν αποτέλεσε αντιπαράθεση μόνο των δυο κρατών, αλλά υπήρξε σημείο προστριβής πολλών καθ' όλη τη διάρκεια δημιουργίας του θεσμικού πλαισίου του ΔΘ. Η απάντηση στο αν τα νησιά πρέπει να έχουν πλήρη, μερική ή μηδενική επήρεια δεν μπορεί να απαντηθεί εύκολα. Στις εκδικάσεις των Δικαστηρίων που εμπλέκονται νησιά, πολλοί παράγοντες έπαιζαν ρόλο, όπως το μέγεθος του νησιού, η τοποθεσία, ο πληθυσμός και η επίτευξη ενός δίκαιου αποτελέσματος. Η κάθε περίπτωση εξετάστηκε μεμονωμένα και βάσει των γενικότερων χαρακτηριστικών της περιοχής και το αποτέλεσμα προσέδιδε μια δίκαιη λύση, όπως αυτή ονομάστηκε κατά περίπτωση. Επομένως κανένα αποτέλεσμα δεν είναι προδιαγεγραμμένο, κατά κανόνα κάποιος κερδίζει και κάποιος χάνει, στην περίπτωση της Χάγης βέβαια έχει αποδειχθεί ότι προσπαθεί να καταλήγει σε δίκαιες αλλά ισορροπημένες αποφάσεις. Σε κάθε περίπτωση πάντως, όπως μας δίδαξε η προσφυγή της Ελλάδας στο Συμβούλιο Ασφαλείας το 1976, θα πρέπει να αποφευχθεί μια μονομερής προσφυγή, η οποία παρά ευνοϊκή θα ήταν.

Ερχόμενοι στην περίπτωση του Καστελλόριζου που πολλάκις διάβασα σε άρθρα και βιβλία ότι πρόκειται για ένα νησί που βρίσκεται στη «λάθος πλευρά», παρά λάθος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί όμως ένα ακριτικό νησί που κατοικείται από τη νεολιθική εποχή, αποικίστηκε από τους Δωριείς και γνώρισε μεγάλη ακμή από τα π.Χ ακόμα χρόνια. Πρόκειται για ένα νησί που ναι μεν είναι πολύ κοντά στις τούρκικες ακτές, αλλά δεν είναι αποκομμένο από την Ελλάδα, αλλά αποτελεί το ανατολικότερο άκρο της. Ας αναλογιστούμε λοιπόν μια τετράγωνη γεωγραφικά

¹⁰⁵ Τιμβρος, Τένεδος, Λαγούσες.

Ελλάδα που οι συνοριακές της γραμμές είναι ευθείες και που τα άκρα της θα επιδίδονταν στις όμορες χώρες για να μην ενοχλούνται αυτές από το ανομοιόμορφο του ανάγλυφου της γεωγραφίας. Αναφορικά με τα λοιπά νησιά του Αιγαίου και τις αξιώσεις της Τουρκίας για τον 28^ο Μεσημβρινό που θα περικύκλωναν τα ελληνικά νησιά, καμία λογική δεν υφίσταται αφού το τουρκικό παραλήρημα τα αποκόπτει από την ηπειρωτική Ελλάδα, στερώντας τους κάθε δικαίωμα σε θαλάσσια ζώνη.

Η ελληνική πλευρά πρέπει να βρει άλλους τρόπους δράσης, με τους οποίους να προασπίζει τα δικαιώματά της. Η Ελλάδα το μόνο που πρέπει να διεκδικεί είναι η εφαρμογή του ΔΔΘ. Όσες συμφωνίες και αν κάνει, αυτό είναι ο μοναδικός σύμμαχός της που δεν θα αλλάξει στρατόπεδο αναλόγως συμφερόντων. Ας μην λησμονούμε ότι οι ελληνοτουρκικές διαφορές πολλές φορές τροφοδοτούνται και από την ιστορική και εθνικιστική ρητορική που περιπλέκει την επίλυση της σύγκρουσης, τα ελληνοτουρκικά θέματα άλλωστε δεν περιορίζονται μόνο στα θαλάσσια, αλλά σε έναν μακρύ κατάλογο που ενισχύει συνεχώς η τουρκική πλευρά. Αν ποτέ καταλήγαμε στις δικαστικές αίθουσες είναι μάλλον βέβαιο ότι η μέθοδος που θα χρησιμοποιούνταν είναι αυτή των τριών σταδίων, εξετάζοντας την κάθε περίπτωση μοναδικά και με τη μεταχείριση που αρμόζει σε όλα τα νησιά. Πριν φτάσουμε σε αυτές όμως ίσως ήταν πλεονέκτημα της Ελλάδας η ανακήρυξη ΑΟΖ, όπως ακριβώς έπραξε η Κύπρος το 2003, μια ΑΟΖ που μπορεί να μην έγινε δεκτή από την Τουρκία, αλλά έγινε από τις ΗΠΑ, την ΕΕ και τα γύρω κράτη και με τα οποία υπέγραψε Συμφωνίες στη συνέχεια.

Η Κύπρος βέβαια από την άλλη είναι μια ξεχωριστή περίπτωση, αφού ως κυρίαρχο νησί, αντιμετωπίζεται ευνοϊκότερα και διαφορετικά από τα λοιπά νησιά από τα Δικαστήρια¹⁰⁶ και σε καμία περίπτωση δεν θα της επιδιόταν μόνο δικαίωμα σε ΧΥ. Άλλωστε το δικαίωμά της έχει αναγνωρισθεί από τις περισσότερες γείτονες χώρες της με τις οποίες σύναψε και τις αντίστοιχες Συμφωνίες. Η οριοθέτηση της με την Ελλάδα θα ολοκλήρωνε την ΑΟΖ της ΕΕ στη Μεσόγειο Θάλασσα, άρα η ΕΕ η ίδια είναι αυτή που θα έπρεπε να πρωτοστατεί στην οριοθέτηση των δυο κρατών της, πόσο μάλλον στις ημέρες μας που βρισκόμαστε εν μέσω μιας ενεργειακής κρίσης. Τα κοιτάσματα που βρίσκονται στην προς οριοθέτηση περιοχή είναι πλέον αποδεδειγμένα υπαρκτά

¹⁰⁶ Χαρακτηριστικό το παράδειγμα της Λιβύης-Μάλτας.

και περιμένουν να γίνουν εκμεταλλεύσιμα, συμβάλλοντας στην ενεργειακή ασφάλεια των κρατών της ΕΕ.

Από την άλλη μια ολοκληρωτική οριοθέτηση της Ελλάδας με την Αίγυπτο θα άνοιγε το δρόμο και για την ελληνοκυπριακή οριοθέτηση. Άλλωστε οι τρεις χώρες έχουν συμφωνήσει σε άλλους τομείς και οι σχέσεις που διατηρούν είναι άριστες. Ενισχυτικό σε όλη αυτή την πορεία θα ήταν και η δημιουργία ενός πλαισίου όπου πλέον των τριών προαναφερόμενων κρατών θα συμμετείχε και η Λιβύη, με απώτερο σκοπό την σταθερότητα και ασφάλεια στην περιοχή, αλλά και την εξεύρεση μιας ειρηνικής λύσης-οριοθέτησης βάσει των προσταγών του ΔΔΘ, στην οποία θα μπορούσε να εισχωρήσει και η Τουρκία σταδιακά, αφού πια θα απομονωνόταν και από τους Λίβυους «συμμάχους» της.

Μια άλλη εναλλακτική πρόταση που δεν εμπλέκει τα δικαστικά όργανα και που εφαρμόστηκε σχετικά πρόσφατα (το 2018) μεταξύ της Αυστραλίας και του Τιμόρ-Λέστε, είναι αυτή της συνδιαλλαγής¹⁰⁷. Μέσω αυτής επιλύθηκε μια διαφωνία 50 χρόνων και άνω, αφού η διαδικασία οδήγησε στην μεταξύ τους υπογραφή συμφωνίας οριοθέτησης. Η συνδιαλλαγή προβλέπεται στη ΣΗΕΔΘ (άρθρο 284) και αποσκοπεί στην ειρηνική επίλυση διαφορών των κρατών-μελών της, είναι υποχρεωτική αλλά μη δεσμευτική, γεγονός που καθιστά απαραίτητη την καλή πίστη των κρατών που διαπραγματεύονται. Η επιτροπή της συνδιαλλαγής αποτελείται από δικηγόρους με υψηλή εξειδίκευση και κύρος, ακόμα και από διπλωμάτες (όπως και στην παραπάνω περίπτωση). Ο ρόλος της είναι να διερευνά τα γεγονότα και υποβάλει στα μέρη προτάσεις για λύση. Μέσω αυτής τα κράτη μπορούν να οδηγηθούν σε συμφωνίες οριοθέτησης, χωρίς να διαφύγουν σε δικαστικά όργανα, υπό την προϋπόθεση ότι τα μέρη εγκρίνουν την Έκθεση της Επιτροπής. Στην περίπτωση της Ανατολικής Μεσογείου πρέπει να ξεφύγουμε από την ελληνοτουρκική διαφωνία και να γίνει ένας συγκερασμός δυνάμεων, όπου με συνεννόηση θα γίνει κοινή χάραξη των θαλάσσιων ζωνών. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται αμοιβαία συναίνεση των υπολοίπων κρατών (αφού η Τουρκία δεν είναι συμβαλλόμενο μέλος της ΣΗΕΔΘ) για την επίλυση των χρόνιων θαλάσσιων διαφορών.

¹⁰⁷ Βλέπε: Treaty between Australia and the Democratic Republic of Timor-Leste Establishing Their Maritime Boundaries in the Timor Sea, signed 8 March 2018.

Στην Ανατολική Μεσόγειο δεν υπάρχει μόνο η Τουρκία, όπως δεν υπάρχει και μόνο η Ελλάδα. Όπως αναφέρθηκε αναλυτικότερα στο 5^ο κεφάλαιο, τα κράτη που βρέχονται από αυτή μόνο κερδισμένα είναι. Δεν είναι μόνο η πλούσια εμπορική ζωή που προσφέρεται, αφού αποτελεί κόμβο διασύνδεσης τριών ηπείρων, αλλά και ο υποθαλάσσιος πλούτος που αυτή διαθέτει και περιμένει να γίνει εκμεταλλεύσιμος, όταν τα κράτη καταλήξουν σε οριοθετήσεις των ανάλογων θαλάσσιων ζωνών. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, μια έστω και κατά προσέγγιση πρόβλεψη για το τι πρόκειται να συμβεί στο μέλλον, είναι εξαιρετικά παρακινδυνευμένη και αίολη. Μόνο ο χρόνος θα είναι αδιάψευστος μάρτυρας για το κατά πόσον το χάσμα της οριοθέτησης θα γεφυρωθεί έτσι ώστε η Ανατολική Μεσόγειος να αποτελέσει μια περιοχή ανάπτυξης και ένωσης των λαών και όχι μια περιοχή προστριβών όπου τα ερευνητικά πλοία συνοδεύονται από πολεμικά. Τα θέματα που τίθενται προς επίλυση είναι αρκετά και δεν χωρούν ούτε εκπτώσεις, αλλά ούτε και μαξιμαλιστικές απόψεις. Η θάλασσα όπως γράφεται από τη ρωμαϊκή περίοδο αποτελεί κοινόχρηστο πράγμα, πρέπει να είναι διαθέσιμη σε όλους, άλλωστε και τα περικλειστά κράτη έχουν δικαίωμα σε αυτή. Το δύσκολο κομμάτι όμως είναι να οριοθετηθεί το σημείο όπου το κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα, αφού σε μια θάλασσα όπως η Mare Nostrum οι συνθήκες και η γεωγραφία της την συγκαταλέγουν στον κατάλογο των δύσκολων θαλασσών προς οριοθέτηση.

Βιβλιογραφία

Βιβλία-Περιοδικές εκδόσεις

Βαληνάκης, Γ. (2020). *Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών*. Αθήνα: Ι.Σιδέρης.

Δίπλα, Χ. (2004). *Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα*. (Ροζάκης Χ., Επιμ.) Αθήνα: Ι.Σιδέρης.

Ιωάννου, Κ., & Στρατή, Α. (2013). *Δίκαιο της Θάλασσας* (4 εκδ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Παυλόπουλος, Π. (2021). *Το Καθεστώς των Θαλασσιών Ζωνών της Ελλάδας*. Αθήνα: ΑΗΕΡΑ HELLAS.

Ροζάκης, Χ. (2013). *Η Αποσκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα: Παπαζήση.

Ρούκουνας, Ε. (2006). *Διεθνές Δίκαιο* (2 εκδ., Τόμ. 2). Αθήνα: Αντ.Ν.Σάκκουλα.

Ρούκουνας, Ε. (2021). *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο* (4 εκδ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Σαβαΐδης, Γ. (2020). Προετοιμασία και διεξαγωγή διαπραγματεύσεων επί ζητημάτων εθνικού ενδιαφέροντος. Στο Σ. Ντάλης, & Μ. Στεφανάκης (Επιμ.), *Επετηρίδα Μεσογειακών Σπουδών*. Αθήνα: Παπαζήση.

Σαβαΐδης, Γ. (2018). Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Ελλάδα. Θεωρία και πράξη: διαπραγματεύσεις για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών της Ελλάδος με τις όμορες χώρες. Στο Σ. Ντάλης (Επιμ.), *Ασφάλεια και συνεργασία στη Μεσόγειο & τη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Κύκλος σεμιναρίων περιόδου 2017-18* (σσ. 31-46). Αθήνα: Παπαζήση.

- Σαββαΐδης, Γ. (2020). Η οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών στη Μεσόγειο, οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις και η υπογραφή των δυο μνημονίων Λιβυης-Τουρκίας. Στο Σ. Ντάλης (Επιμ.), *Mare Nostrum: Μετατοπίσεις Ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου* (σσ. 57-70). Αθήνα: Παπαζήση.
- Σιούσιουρας Π., Χρυσοχού. Γ. (2017). *Γεωγραφία της Ενέργειας. Ενεργειακοί Ανταγωνισμοί και ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Ι.ΣΙΔΕΡΗΣ.
- Σιούσιουρας, Π. (2015). *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο. Δίκαιο Θάλασσας και Ανθρωπιστικό Δίκαιο*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Στρατή, Α. (2012). *Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες και Οριοθέτηση με Γειτονικά Κράτη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Συρίγος, Α. (2015). *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*. Αθήνα: Πατάκη.
- Συρίγος, Α. (2020). *Τουρκικές διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο. 60 Χάρτες που εξηγούν τις διαφορές Ελλάδας-Τουρκίας*. Αθήνα: Καθημερινές Εκδόσεις Μον. ΑΕ.
- Τσάλτας, Γ. Ι., & Κλάδη-Ευσταθοπούλου, Μ. (2003). *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών* (Τόμ. Ι: Διεθνής Πολιτική και Δίκαιο της Θάλασσας - Οι Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας). Αθήνα: Ι.Σιδέρης.

Επιστημονικά Άρθρα-Μελέτες

Γαβουνέλη, Μ. (2020). *Οι συμφωνίες οριοθέτησης μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας*. Ανακτήθηκε 10 Νοε 22 από: <https://www.researchgate.net/publication>.

Τσουκαλά, Ο. (2021). *Οι οριοθετημένες θαλάσσιες ζώνες στην Ανατολική Μεσόγειο και οι διεκδικήσεις της Τουρκίας απο το 2000 ως σήμερα (συνολική επισκόπηση υπό το πρίσμα του Δικαίου της Θάλασσας)*. Ανακτήθηκε 01 Νοε 22 από: <https://www.researchgate.net/>.

Παπασταυρίδης, Ε. (2020). *Οι Ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου*, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, ΕΛΙΑΜΕΠ. Ανακτήθηκε 4 Οκτ 22 από: https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2020/07/Policy-paper-36-Papastavridis-9.7_Greek-v2.pdf.

Cohen, A. (2020). *Turkey-Libya Maritime Deal Upsets Mediterranean Energy*. Ανακτήθηκε 20 Νοε 22 από: <https://www.forbes.com/sites/arielcohen/2020/01/08/turkey-libya-maritime-deal-upsets-mediterranean-energy-plan/?sh=523b93e96bee>.

Dogru, S., & Reginbogin, H. (2017). *Rethinking East Mediterranean Security: Powers, Allies & International Law*. Ανακτήθηκε 17 Σεπ 22 από <https://digitalcommons.tourolaw.edu/lawreview/vol33/iss3/10>.

Giamouridis, A. (2012). *The Offshore Discovery in the Republic of Cyprus. Monetisation Prospects and Challenges*, The Oxford Institute for Energy Studies. Ανακτήθηκε 4 Νοε 22 από : https://a9w7k6q9.stackpathcdn.com/wpcms/wp-content/uploads/2012/07/NG_65.pdf.

Ioannidis, N. (2014). *EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International La.*, The Continental Shelf Delimitation Agreement Between Turkey and “TRNC”.

Ανακτήθηκε 18 Νοε 22 από: <https://www.ejiltalk.org/the-continental-shelf-delimitation-agreement-between-turkey-and-trnc/>.

Oikonomopoulos, K., & Stambolis, C. (2012). «*Hydrocarbon Exploration and Production in the East Mediterranean and the Adriatic Sea*», Institute of Energy for South Eastern Europe. Background Paper. Ανακτήθηκε 19 Οκτ 22 από: https://www.iene.eu/articlefiles/hydrocarbon%20exploration_final.pdf.

Oztas, T. (2019). *Turkey - Libya Relations: Economic and Strategic Imperatives*. Ανακτήθηκε 21 Νοε 22 από: https://www.researchgate.net/publication/341273384_Turkey_-_Libya_Relations_Economic_and_Strategic_Imperatives.

Sharaf, N. (2020), *The Libya-Turkey Memorandum of Understanding: Local and Regional Repercussions*, Arab Center for Research and Policy Studies (ACRPS). Ανακτήθηκε 10 Νοε 22 από: <https://arabcenterdc.org/resource/the-libya-turkey-memorandum-of-understanding-local-and-regional-repercussions/>.

Siousiouras, P. and Chrysochou, G. (2014) “The Aegean dispute in the context of contemporary judicial decisions on Maritime Delimitation,” *Laws*, 3(1), pp. 12–49. Available at: <https://doi.org/10.3390/laws3010012>.

Tsoukala, O. (2021). *Diplomatic Tensions in the Eastern Mediterranean: Developments in 2021 and Prospects*. *HAPSc*. Ανακτήθηκε 26 Νοε 22 από: <https://doi.org/10.12681/hapscpbs.29503>.

Tziarras, Z. (2019). *Cyprus’s Foreign Policy in the eastern Mediterranean and the Trilateral Partnerships: A Neoclassical Realist Approach, The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security*. Ανακτήθηκε 2 Νοε 22 από:

https://www.researchgate.net/publication/332682736_The_New_Geopolitics_of_the_Eastern_Mediterranean_Trilateral_Partnerships_and_Regional_Security.

Yiallourides, C. (2020). *Part I: Some Observations on the Agreement between Greece and Egypt on the Delimitation*, Blog of the European Journal of International Law. Ανακτήθηκε 11 Νοε 22 από: <https://www.ejiltalk.org/18969-2/>

Αποφάσεις Δικαστηρίων-Επίσημες Συμφωνίες

Συμφωνίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου για την οριοθέτηση της Αποκλειστικής οικονομικής Ζώνης των δύο κρατών. Ανακτήθηκε 26 Νοε 22 από: <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2020/EG-GR%20EEZ-2020.pdf>.

Η Συμφωνία μεταξύ Κύπρου Ισραήλ σχετικά με την οριοθέτηση της ΑΟΖ. Ανακτήθηκε 30 Οκτ 22 από: https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/cyp_isr_eez_2010.pdf.

Η Συμφωνία του 1977 μεταξύ Ελλάδας - Ιταλίας για οριοθέτηση Υ/Φ. Ανακτήθηκε 30 Οκτ 22 από: <https://www.e-nomothesia.gr/law-news/sumphonia-1977-metaxu-elladas-italias.html>.

Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone, 17 February 2003. Ανακτήθηκε 25 Νοε 22 από: <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EGYCYP2003EZ.pdf>.

Agreement Between The Government Of The Republic Of Lebanon And The Government Of The Republic Of Cyprus On The Delimitation Of The Exclusive Economic

Zone. Ανακτήθηκε 25 Νοε 22 από: <https://www.mees.com/2012/9/28/op-ed-documents/cyprus-lebanon-cyprus-israel-offshore-delimitation/f994d750-6d1a-11e7-9675-d5a0b0510107>.

INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE: Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya). Ανακτήθηκε 23 Νοε 22 από: <https://www.icj-cij.org/en/case/63>.

INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE: North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Denmark)-(Federal Republic of Germany/Netherlands). Ανακτήθηκε 25 Νοε 22 από: <https://www.icj-cij.org/en/case/51>.

Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain). Ανακτήθηκε 25 Νοε 22 από: https://www-icj-cij-org.translate.google/en/case/87/judgments?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=el&_x_tr_hl=el&_x_tr_pto=sc.

Πηγές από Διαδίκτυο-Επίσημες Ιστοσελίδες Οργανισμών

Διακήρυξη ΗΠΑ με τίτλο «Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών σχετικά με τους φυσικούς πόρους του υπεδάφους και του θαλάσσιου βυθού της ΥΦ». Ανακτήθηκε 25 Σεπ 22 από: https://www.gc.noaa.gov/documents/gcil_proc_2667.pdf.

Επίσημη ιστοσελίδα των ΗΕ: <https://unric.org/el/>, τελευταία πρόσβαση 22 Νοε 22.

Επίσημο κείμενο της Τουρκική Δημοκρατίας για το «Μνημόνιο Συνεργασίας για την Οριοθέτηση της Θαλάσσιας Δικαιοδοσίας». Ανακτήθηκε 25 Νοε 22 από: <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191207-3.pdf>.

Καταστατικός Χάρτης ΟΗΕ, ανακτήθηκε 25 Νοε 22 από: <https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-CE%BF%CE%B7%CE%B5/>, τελευταία πρόσβαση 27 Νοε 22.

Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας [United Nations Convention on the Law of the Sea (1982)]. Ανακτήθηκε 25 Σεπ 22 από: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf.

ΥΠ.ΕΞ: <https://www.mfa.gr/index.html>.

Cihat Yayci Zeynep Ceyhan (2020), Israel is Turkey's Neighbor Across the Sea: Delimitation of the Maritime Jurisdiction Areas between Turkey and Israel, Turkeyscope. Ανακτήθηκε 16 Οκτ 22 από: <https://dayan.org/content/israel-turkeys-neighbor-across-sea-delimitation-maritime-jurisdiction-areas-between-turkey>

European Parliament Research Service (2020), Turkey: Remodeling the Eastern Mediterranean-Conflicting Exploration of Natural Gas Reserves. Ανακτήθηκε 05 Νοε 22 από: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652048/EPRS_BRI\(2020\)652048_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652048/EPRS_BRI(2020)652048_EN.pdf).

International Court of Justice, Αποφάσεις του ΔΔΧ για υποθέσεις κρατών, διαθέσιμες στο: <https://www-icj--cij-org.translate.google/en? x tr sl=en& x tr tl=el& x tr hl=el& x tr pto=sc>.

International Hydrographic Organization (IHO): "Limits of Oceans and Seas, Special Publication No 28, 3rd Edition 1953". Ανακτήθηκε 25 Νοε 22 από: <https://epic.awi.de/id/eprint/29772/1/IHO1953a.pdf>.

Kouparanis, P. (2020). "A question of putting Turkey in its place", DW. Ανακτήθηκε 15 Νοε 22 από: <https://www.dw.com/en/egypts-leadership-feels-markedly-threatened-by-turkey/a-54533478>.

Maritime Zones, Law of the Sea A policy primer, The Fletcher School, TUFTS University.

Ανακτήθηκε 25 Νοε 22 από: <https://sites.tufts.edu/lawofthesea/chapter-two/>.

Oceans and Law of the Sea, United Nations. Ανακτήθηκε 25 Νοε 22 από:

https://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm.

Νομοθεσία

ΝΔ 1182/1972 (ΦΕΚ 111Α'), Επικύρωση Σύμβασης για την Υφαλοκρηπίδα της Ελλάδας.

Νόμος 230/1936 (ΦΕΚ 4501Α) όπως τροποποιήθηκε με το ΠΔ 187/1973.

Νόμος 2321/1995-ΦΕΚ 136/Α/23-6-1995, Κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του μέρους XI της Σύμβασης. Ανακτήθηκε την 10 Νοε 22 από: <https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-suntheke/nomos-2321-1995-phek-136-a-23-6-1995.html>

Νόμος 4001/2011-ΦΕΚ Α 179/22.8.2011, Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις. Ανακτήθηκε την 10 Νοε 22 από: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/121622/nomos-4001-2011>.

ΠΔ υπ' αριθμ. 107/2020 ΦΕΚ 258/Α/27-12-2020, Περί κλεισίματος κόλπων και χάραξης ευθειών γραμμών βάσης στη θαλάσσια περιοχή του Ιονίου και των Ιονίων Νήσων μέχρι το Ακρωτήριο Ταΐναρο της Πελοποννήσου.

Νόμος 64(Ι)/2004, Ο Περί της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και Υφαλοκρηπίδας της Κύπρου, όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 97(Ι)/2014. Ανακτήθηκε την 27 Νοε 22 από: http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/2004_1_64.html.

Νόμος 15(III)/2003, Ο Περί της Συμφωνίας μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου για την Οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (Κυρωτικός). Ανακτήθηκε την 27 Νοε 22 από: http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/2003_3_15.html.

Εβδομαδιαία περιοδικά-εφημερίδες: αναφέρονται μόνο στις υποσημειώσεις.